T.C. BAŞBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI 2007 2013

TURİZM

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

T.C. BAŞBAKANLIK DPT DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI

ANKARA 2007

T.C. BAŞBAKANLIK • DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI
YAYIN NO: DPT: 2727 - ÖİK: 679

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI 2007 2013

TURİZM

ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

ANKARA 2007

ISBN 975 – 19 – 4083-4 (basılı nüsha)

Bu Çalışma Devlet Planlama Teşkilatının görüşlerini yansıtmaz. Sorumluluğu yazarına aittir. Yayın ve referans olarak kullanılması Devlet Planlama Teşkilatının iznini gerektirmez; İnternet adresi belirtilerek yayın ve referans olarak kullanılabilir. Bu e-kitap, http://ekutup.dpt.gov.tr/ adresindedir.

Bu yayın 500 adet basılmıştır. Elektronik olarak, 1 adet pdf dosyası üretilmiştir

ÖNSÖZ

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Türkiye Büyük Millet Meclisince 28 Haziran 2006 tarihinde kabul edilmiştir.

Plan, küreselleşmenin her alanda etkili olduğu, bireyler, kurumlar ve uluslar için fırsat ve risklerin arttığı bir dönemde Türkiye'nin kalkınma çabalarını bütüncül bir çerçeveye kavuşturan temel bir strateji dokümanıdır.

Toplumun tamamını ilgilendiren kalkınma planları, gerek hazırlık gerekse uygulama aşamasında, ilgili tüm kesimlerin katkısını ve sahiplenmesini gerektirmektedir.

Kalkınma planlaması alanında ülkemizin katılımcı ve demokratik bir planlama deneyimi bulunmaktadır. Özel İhtisas Komisyonları, bu deneyim içinde kurumsallaşmış bir katılımcılık mekanizması olarak ön plana çıkmaktadır. Kamu, özel kesim, üniversite ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılımı ile oluşturulan Özel İhtisas Komisyonları, 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Plan hazırlıklarında da son derece önemli bir işlev görmüştür. Bu bağlamda, 5 Temmuz 2005 tarihinde 2005/18 sayılı Başbakanlık Genelgesiyle başlatılan çalışmalar çerçevesinde geniş bir konu yelpazesini kapsayacak biçimde toplam 57 Özel İhtisas Komisyonu oluşturulmuş, alt komisyonlarla birlikte bu sayı 66'ya ulaşmıştır. Bu komisyonlarda toplam 2252 katılımcı görev yapmıştır. Komisyonların oluşturulmasında ise ülkemizin kalkınma gündemini yakından ilgilendiren temel konular belirleyici olmuştur.

Özel İhtisas Komisyonlarında yapılan tartışmalar ve üretilen fikirler, planların hazırlanmasına ışık tutmakta ve plan metnine yansıtılmaktadır. Ayrıca, bu kapsamda ortaya çıkan raporlar birer referans doküman olarak, çeşitli alt ölçekli planlama, politika geliştirme ve araştırma ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Bu anlamda, Özel İhtisas Komisyonu raporları sadece plana katkıda bulunmamakta, müstakil olarak da basılan ve çeşitli kesimlerin istifadesine sunulan birer kaynak niteliği taşımaktadır.

Sahip oldukları birikimi katılımcı bir ortamda toplumun genel yararı için özveriyle paylaşan Komisyon üyelerinin, ülkemizin kalkınma sürecine önemli katkılar verdikleri inancıyla, emeği geçen herkese Teşkilatım adına şükranlarımı sunar, Özel İhtisas Komisyonu raporlarının ve raporların ışığında hazırlanan Dokuzuncu Planın ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ederim.

Dr. Ahmet TIKTIK
Müsteşar

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

1. GİRİŞ ……..1

2. DURUM ANALİZİ

2.1. Dünyada ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler……3

2.2. Türkiye'de Geçmişe Dönük Değerlendirme.....…..6

2.3. Türkiye'de Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yatırımları.....…9

2.4. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler…11

2.5. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler……12

2.6. GZFT Analizi .....……13

3. AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ

3.1. Turizm Sektöründe Genel Hatları ile AB Müktesebatı…….17

3.2. AB Müktesebatına Uyumun Mevcut Düzeyi…….…..19

3.3. Tam Olarak Uyum Sağlanması Halinde Beklenen Etkiler….……..20

4. GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ

4.1. Vizyon...…….....…23

4.2. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar…….....….23

4.3. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler ...…....27

5. DOKUZUNCU KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE TURİZM SEKTÖRÜNDE BEKLENEN TEMEL GELİŞMELER

5.1. Yatırım.....…….....…35

5.2. Altyapı ve Çevre.....…….....…..35

5.3. İşletme.....…….....…36

5.4. Eğitim.....….....……37

5.5. Tanıtım ve Pazarlama 38
5.6. Yasal Düzenlemeler..... 40
5.7. Avrupa Birliği ile İlişkiler..... 42

6. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME
6.1. Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi…….....49
6.2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar…….51

KAYNAKLAR

EKLER
I. İstatistiksel Veriler.....73
II. Turizme Özgü Hizmetler Listesi.....79
III. BM Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri.....85
IV. Turizmde Etik İlkeler.....87
V. Türk Turizminin 2023 Yılı Sayısal Hedefleri.....92

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI
TURİZM
ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU ÜYELERİ

BAŞKAN	Üstün ÖZBEY	Koç Grubu, SETUR
KOORDİNATÖR	Hülya ÖRS	Devlet Planlama Teşkilatı
RAPORTÖR	Dr. Şeyda ODABAŞI	Kültür ve Turizm Bakanlığı
MODERATÖR	S. Savaş BARKÇİN	Devlet Planlama Teşkilatı

KOMİSYON ÜYELERİ

Prof. Dr. Sanem ALKİBAY	Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Akın AKSU	Akdeniz Üniversitesi
Hülya ASLANTAŞ	Universal Turizm Tic. A.Ş.
Ali Erkan BEZİRGAN	D-Marin Turgutreis Marina
Doç. Dr.İbrahim BİRKAN	TYD, TURSER Turizm A.Ş.
Timur BAYINDIR	TUROB
Zafer CENGİZ	Antalya Kent Konseyi
Artun ÇAĞLAYAN	Deniz Turizmi Birliği
Dr. İhsan ÇETİN	Bilkent Üniversitesi
Dr.Özen DALLI	TUGEV
Fikret DEMİRTÜRK	MNG Turizm Grubu
Prof.Dr.Füsun İ. DİNÇER	İstanbul Üniversitesi
Halil DURU	Polat Renaissance Otel
Yalçın DÜLGER	Ataköy Marina
Dr. Yücel ERDEM	Yollar Türk Milli Komitesi
Doç. Dr.Zeliha ESER	Başkent Üniversitesi
Harun GÜÇLÜSOY	Kıyı Ala.Yön.Türk Milli Kom.

KOMİSYON ÜYELERİ

Dr. Ayfer GÜL YAZGAN	Yıldız Teknik Üniversitesi
Kurtuluş GÜLŞEN	National Golf Club/Belek
Hüsnü GÜMÜŞ	Kül.ve Tur.Bakanlığı
Erol GÜNGÖR	Türkiye Çevre Eğ. Vakfı
Nedim GÜRBÜZ	Onur Air
A.Haluk IŞINDAĞ	Denizce.Com.Gen.Kültür Portalı
Muzaffer İSTER	RIXOS Hotels
Prof. Dr.H.Şule KARAASLAN	Gazi Üniversitesi
Ayhan KILINÇ	Devlet Planlama Teşkilatı
Almıla KINDAN	Çevre Mühendisleri Odası
Fikri KOLENOĞLU	Kül.ve Tur. Bakanlığı
Yard. Doç.Dr.Nazmi KOZAK	Anadolu Üniversitesi
Kerem KÖFTEOĞLU	Turizm Yazl.ve Gaz.Der.(TUYED)
Prof. Dr. Orhan KUNTAY	Gazi Üniversitesi
Prof. Dr. Salih KUŞLUVAN	Erciyes Üniversitesi
Ali RENDAN	TÜRSAB
Orhan SANUS	Lütfi Kırdar Kong. Sarayı
Serhan SÜZER	The Ritz- Carlton, İstanbul
Didem ŞAHİN	Kül. ve Tur.Bakanlığı
Dr.Haydar Oğuz TUNCER	TÜROFED
Şibay TUĞSAVUL	SUN İş Gelişt. ve Dan.
Kemal TUNCER	Kül. ve Tur.Bakanlığı

Not : Üye isimleri soyadı sırasına göre yazılmıştır.

DOKUZUNCU KALKINMA PLANI
TURİZM ÖZEL İHTİSAS KOMİSYONU RAPORU

Deniz, güneş, kum gibi geleneksel turizm denince akla ilk gelen üç unsur açısından bakıldığında, Akdeniz'de sıradan bir ülke konumunda olan Türkiye, tarih, kültür, sanat, doğal güzellikler, gastronomi, folklor ve insanları söz konusu olduğunda, aynı coğrafyada eşsiz bir üstünlüğe sahiptir. Ülkemizin bu potansiyelini, sürdürülebilirlik özelliğini gözardı etmeden, turizmin hizmetine taşıyabilmek ciddi, bilinçli ve bilimsel çalışma ve planlamayı gerekli kılmaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel gelişmelerin izlenmesi, dış dünya ile verimli ilişkiler, turizm varlıklarının rasyonel kullanımı ve turizm gelirlerinin maksimizasyonu ancak turizmde etkin bir planlama ile sağlanabilir.

Ülkemizde planlı dönemle birlikte turizmde önemli gelişmeler kaydedilmiş, turizm sektöründe yerel, bölgesel ve ulusal boyutlarda politika hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için gerekli yapının oluşturulmasında ve uygulanmasında etkin bir çaba gösterilmiştir.

Günümüze değin tanıtım, nitelik ve niceliğin saptanması, planlama ve benzeri tüm fonksiyonları tek başına yürüten kamu yönetimi, artık bu işlevleri sivil girişimle ortaklaşa yürütmelidir. Bu dönüşümü sağlama sorumluluğunu üstlenmiş bulunan turizm sektörünün tüm yöneticileri sivil yerel insiyatifin itici gücünü doğru değerlendiren bir yapılanmayı geciktirmeden hayata geçirmek zorundadır. Üyesi olmayı hedeflediğimiz Avrupa Birliği'nin ilkeleri bağlamında da sivil insiyatiflerin ve sivil toplum örgütlerinin önemi, tüm politikaların oluşumu ve yönlendirilmesinde etkilerini göstermektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Türkiye'nin gelişme potansiyelinin belirlenmesinde, AB ile bütünleşme sürecinin kararlılıkla sürdürülmesinde ve tamamlanmasında, AB müzakere sürecinin olası sorunlarına ilişkin çözüm önerileri getirilmesinde, üyelik sürecinin gerektirdiği Ulusal Kalkınma Planı ve Katılım Öncesi Ekonomik Program gibi plan ve programların temel dayanağını oluşturarak, söz konusu dokümanların uyumlaştırılmasını sağlayacak planlama çalışmalarının yönlendirilmesinde önemli bir işleve sahip olacaktır. Ayrıca, plana ilişkin ilke ve politikalar diğer çalışmalara da kaynak oluşturacak temel doküman niteliği taşıyacaktır.

Türkiye turizm sektörünün gelişme eğilimi ve özellikle konaklama arzının sayısal, niteliksel ve bölgesel yoğunlaşma bakımlarından ulaştığı boyut itibariyle, Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda yer alan politika, ilke ve hedefler turizm sektörü açısından büyük önem arz etmektedir.

Dokuzuncu Kalkınma Planı kapsamında, diğer sektörlerde olduğu gibi, turizm sektöründe de uygulanacak politikaları belirlemek üzere 13 Ekim 2005'te, Özel İhtisas Komisyonu oluşturularak çalışmalara başlanılmış ve izleyen süreçte iki toplantı daha gerçekleştirilerek 'Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu' hazırlanmıştır.

Hazırlık çalışmaları devam eden Dokuzuncu Kalkınma Planı'nın ve bu bağlamda turizm ile ilgili politikaların sektöre ışık tutacak nitelikte olmasının yanısıra, uygulama olanağı da bulmasını umut ediyor, Dokuzuncu Kalkınma Planı hazırlıkları çerçevesinde kurulan ve görevini tamamlayan Turizm Özel İhtisas Komisyonu'nun seçkin üyelerine, çalışmalara katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunuyorum.

Ankara, 24 Ocak 2005

Üstün ÖZBEY
Turizm Özel İhtisas Komisyonu Başkanı

VİZYON

Türkiye turizm sektörü, Akdeniz'in dördüncü büyük destinasyonu olma noktasını aşmış, sürdürülebilirlik ilkesini benimsemiş bir sektör olarak; eğitilmiş nitelikli işgücü ve düzeyi gittikçe yükselen teknik altyapı, tesis ve servisleri ile öncelikle ülke halkının yaşam ortamını iyileştirici, kendi kaynağını yaratabilen, öz denetim yapabilen, rakip varış noktalarıyla yarışabilir, iç verimliliği yüksek bir sektör haline gelecektir.

ANA POLİTİKALAR

- Turizm sektörünün bölgeler arasındaki gelir ve gelişmişlik dengesizliklerinin azaltılması yönünde katkıda bulunması,
- Turizmde sektörel gelişmenin öncelikle yüksek düzeyde nitelik hedefine yönelmesi, nicelik uğruna nitelikten ödün verilmemesi,
- Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami payı alabilmesi amacı ile yeterli talebin yaratılmasının sağlanması.

AMAÇLAR

- Ülkeye daha çok turist girişinin sağlanmasının yanı sıra kişi başına düşen geliri artırmak,
- Sunulan hizmetin kalitesini artırmak,
- Pazarlama kanallarını çeşitlendirmek,
- Doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini ön plana çıkarmak.
- Enformasyon sektörü yerine bilgi sektörü olmak,
- Kısa dönem yanında uzun dönemi dikkate almak,
- Firma karlılığı ile birlikte ekonomik fayda sağlamak,
- Hizmet zincirinde dengeli getiri oranlarını göz önünde tutmak,
- Yabancı turist sayısı ve fon akımını takip etmek,

- Küreselleşmenin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak için sermaye mülkiyetini korumak,
- Yeni ürün uzayı yaklaşımını sağlamak,
- Yeni eğilimleri izlemek ve yeni ürünler yaratmak,
- Sadece kamu kaynaklarını kullanmak yerine yeni kaynaklar yaratma aşamasına geçmek.

STRATEJİK TEDBİRLER

- Turizm yatırımlarının çeşitlendirilmesi ve ülke yüzeyine yaygınlaştırılması,
- Turizm etkinliklerinin gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılması ve tüm yıla yayılması,
- Doğal ve tarihi çevrenin korunması,
- Turizmin yoğun olarak geliştiği yörelerin yakınlarında yer alan kentlerin altyapı eksikliklerinin giderilmesi,
- Dış tanıtımlarda, pazarlardaki ve müşteri profilindeki gelişmelerin sürekli izlenmesi ve tanıtma etkinliklerinde değişen koşullara hızla uyum sağlanması,
- Pazarın çeşitlendirilmesi, turizm ürününe, özel turizm pazarlarına hitap edebilecek nitelikler kazandırılması,
- Ziyaretçi sayısının ve ziyaretçi başına yapılan harcamanın artırılması,
- Yüksek gelir gruplarının ülkemize çekilmesi ve yıl boyu talep yaratılması,
- İç ve dış talep dengesinin bölgelere ve ürünlere dengeli dağılımının sağlanması,
- Dış tanıtım ve pazarlamada eşgüdüm ve işbirliğinin sağlanması.

1. GİRİŞ

Turizm, Türkiye'nin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğünün bulunduğu sektörler arasında yer almaktadır. Sahip olduğu üstünlükler ve gelişim potansiyeli, turizm sektörünün gelecekte daha önemli bir konuma ulaşabileceğini ortaya koymaktadır.

Turizmde uluslararası rekabet, 1980 ve 1990'lı yıllarda artış göstermiş, özellikle 1990'lı yıllar, dünya turizminin istikrarlı olarak büyümeye devam ettiği, ancak rekabet ortamının giderek yoğunlaştığı bir dönem olmuştur. Sektörün bu dönemdeki hızlı büyümesinde ve rekabetin giderek hız kazanmasında, uluslararası alandaki küreselleşmenin başlangıcı olan ve 1980 sonrasında yaşanan mali liberalleşme akımları, Doğu Avrupa ülkelerindeki siyasi rejimlerin hızla liberal yapılara dönüşerek, seyahat özgürlüğü önündeki kısıtlayıcı engellerin kalkması gibi siyasi ve ekonomik temel tercihlerdeki değişiklikler, belirleyici etkiye sahip olmuştur. 1990'lı yılların sonuna gelindiğinde, hizmetler sektörü içinde birinci sırayı alan turizm faaliyetlerinin, dünyadaki yıllık ortalama büyüme hızı 1980-2005 döneminde yüzde 6.8 olmuştur. Söz konusu artış ile toplam uluslararası ticaret hacmi içinde turizmin payı, gelişme eğilimine bağlı olarak, belirtilen dönemin sonunda, yüzde 15 gibi yüksek bir orana ulaşmıştır. Bu nedenle sektör, günümüzde "Seyahat Endüstrisi" olarak tanımlanmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) verilerine göre, 2023 yılında uluslararası turizm gelirlerinin 2 trilyon ABD Dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. Turizmin geliştiği ülkelerde GSMH'nın belirleyici alt sektörlerinden birisi konumuna gelmiş olan turizm sektörüne ilişkin yeni eğilimler incelendiğinde; tatilcilerin tercihlerinin, deniz-kum-güneş üçlüsünden (3S), eğlence, eğitim, çevre (3E) üçlüsüne kaydığı gözlenmektedir. Bu durum, ülkelerin, turizm faaliyetlerini sezonluk olmaktan çıkarıp tüm yıla yayma zorunluluklarını da beraberinde getirmektedir.

Tarih ve kültür mirası ile birlikte doğal değerleri de büyük bir zenginlik ve çeşitlilik gösteren Türkiye'nin, turizm potansiyelinin değerlendirilebilmesi amacı ile turizm yatırım ve girişimlerine sağlanan destekler ve tanıtım çabaları sonucunda turizm sektörü, ekonomik ve sosyal yaşamda ağırlıklı olarak yer almaya başlamıştır. Ekonomik bir faaliyet olarak turizm, 2005 yılında Türkiye'de GSMH içinde yüzde 5,5, ödemeler dengesi bilançosunda ise yüzde 24,5 oranında paya ulaşan bir faaliyet alanı konumuna yükselmiştir.

Türkiye'de, turizm sektörünün gösterdiği gelişim eğilimini sürdürebilmesi için karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerini öne çıkaran ve hizmet kalitesini artırmayı amaçlayan politikalara ihtiyacı vardır. Dokuzuncu Kalkınma Planı'nda, gelişmenin önemli bir aracı olarak turizmin, Sürdürülebilir Gelişme Stratejileri'nde aktif bir rol alması hedeflenmektedir.

2. DURUM ANALİZİ

Turizm sektörü, son 40 yılda önemli sayılabilecek bir gelişme göstermiştir. Uluslararası turizm hareketlerinde yaşanan gelişmenin, ülke içi turizm hareketlerinde de yaşandığı gözlenmektedir. Son 20 yılda turizm sektöründeki istikrarlı gelişmenin yanında rekabet koşullarında da yoğunlaşma başlamıştır.

2.1. Dünyada ve AB Ülkelerinde Genel Durum ve Eğilimler

Dünyanın en hızlı gelişen sektörlerinden birisi olan turizmde, uluslararası turizm pazarı büyürken pazardan en yüksek payı almak için turist çeken ülkeler arasındaki rekabet de giderek artmaktadır. 1990'lı ve 2000'li yıllarda, dünya turizmi istikrarlı olarak büyümüş, uluslararası turizm talebi 2002–2005 yılları arasında 100 milyon kişi artmış ve 2005 yılında uluslararası turist sayısı 808 milyona ulaşmıştır. Uzun dönemde uluslararası turist sayısındaki yıllık ortalama artış yüzde 4,1 iken 2005 yılında bir önceki yıla göre yüzde 5,5 olmuştur (EK I, Tablo 1).

Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan "Turizm 2020 Yılı Vizyonu" çalışmasında, 2020 yılında dünyadaki turist sayısının 1,5 milyar kişi, toplam turizm gelirlerinin ise 2 trilyon ABD Doları olacağı, 2020 yılına ait uluslararası toplam turizm pazarının yüzde 49,2'sini Almanya, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, İngiltere, Fransa, Hollanda, Kanada, Rusya Federasyonu ve İtalya'nın oluşturacağı, 717 milyon kişi ile Avrupa'nın en çok turist kabul eden bölge olmayı sürdüreceği, ancak dünya turizminden 1996 yılında ortalama yüzde 60 pay alan Avrupa turizminin payının, yüzde 46'ya düşeceği öngörülmektedir. Bölgelerin uluslararası turizm pazarından aldığı paylar açısından Avrupa'nın, en fazla turist kabul eden bölge olarak kalmakla birlikte büyüme ortalamasının yüzde 3,1 olarak dünya ortalamasının altında kalacağı, Çin'in de yer aldığı Doğu Asya/Pasifik Bölgesinin yıllık yüzde 7 büyüme ile pazar payını yüzde 27'ye yükselterek, yüzde 18'de kalan Amerika'nın da önünde yer alacağı, 2020 yılında Afrika ülkelerinin pazar payının yüzde 5, Orta Doğu ülkelerinin yüzde 4, Güney Asya ülkelerinin payının ise yüzde 1 olacağı tahmin edilmektedir.

Önümüzdeki yıllarda turizmdeki gelişmenin önemli özelliklerinden biri de uzak ülkelerden gelen turistlerin artış göstereceğidir. Uzak ülkelerden gelen turistlerin payının Avrupa'da yüzde 12'den yüzde 15'e, Amerika'da yüzde 23'ten yüzde 38'e, Orta Doğu'da yüzde 58'den yüzde 63'e, Güney Asya'da yüzde 76'dan yüzde 86'ya yükseleceği; ilk kez seyahat edecek olan yoğun kitlelerin başlangıçta yakını tercih edeceği, bölgeler içi turistlerin

payının Doğu Asya/Pasifik'te yüzde 79'dan yüzde 83'e, Afrika'da yüzde 58'den yüzde 64'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Bilgi, iletişim ve ulaştırma teknolojisinde, beklentilerin ötesindeki hızlı gelişim, ekonomik ve siyasal nedenlerle genişlemiş olan seyahat talebine rekabet ortamı yaratarak, farklı gelir gruplarındaki tüketiciler için seyahat talebini etkin hale getirmiştir. Son on yıl içinde dünya ekonomisinde milli gelir, yıllık ortalama yüzde 3,5 olarak gerçekleşirken, uluslararası turizm hareketlerinin ortaya çıkardığı gelir artışı yüzde 4 olmuştur.

Dünya turizm hareketleri içerisinde Avrupa Birliği ülkeleri arasında en çok turist çeken ülkelerin başında 75,1 milyon kişi ile Fransa, 53,6 milyon kişi ile İspanya, 37,1 milyon kişi ile İtalya gelmektedir (EK I, Tablo 2). OECD ülkelerinde, yabancı turist girişi itibariyle son 5 yılda yüzde 20,6'lık artışla en hızlı gelişen ülke Türkiye'dir.

Turizmin ivme kattığı ve katma değer artışı yarattığı diğer sektörlerdeki dolaylı hizmetler (EK II) ile birlikte ele alındığında, dünyanın gelişmiş ülkelerinde dış turizm gelirlerinin ihracata oranı yüzde 7, gelişmekte olan ülkelerde ise yüzde 9,6'dır. Ülkemizde bu oran, 2005 yılında yüzde 24,5 olarak gerçekleşmiştir.

Turizm, birçok ülkede ekonomik, sosyal ve çevresel gelişmenin önemli bir nedeni olmakla birlikte temel amaç, gelişmenin sürdürülebilir olması, kaynakların doğru kullanımı ile bugünkü ve gelecekteki toplumların yaşam kalitesinin iyileştirilmesidir. Mevcut durum, sürdürülebilir kalkınmaya ilişkin belirlenmiş gelişmişlik göstergelerine göre analiz edilerek eylem kararlarının alınması önem taşımaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri EK III'de belirtilmektedir.

1970-2000 döneminde yaşanan gelişmeler, turizm sektörünü sürekli ve yüksek büyüme hızlarında gelişme baskısında tuttuğu için turizm bölgeleri ve varış noktaları genişlerken faaliyet hacmi de büyümüştür**.** 2000'li yıllarda, artan nüfusa karşılık, küreselleşme sürecinin artırdığı gelir dağılımındaki hızlı bozulma eğilimi ve ekonomik alanda 11 Eylül sonrasında siyasal ve sosyal belirsizlikler ile ekolojik sorunların geometrik olarak artması temel eğilimler olarak ortaya çıkmaktadır. Nüfusun artış hızı ve demografik yapısı ile gelirin büyümesi ve dağılımındaki değişimin, turizm sektörüne 1970 - 2000 döneminde yaptığı olumlu katkının 2000'li yıllarda azalabileceği düşünülmektedir. Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi (WTTC) tarafından, 2020 yılına kadar olan dönem için yıllık ortalama yüzde 5 düzeyinde bir büyüme öngörülmekte ve geçen 40 yılda ortalama yüzde 7 oranındaki eğilim ile karşılaştırıldığında

belirgin bir yavaşlamanın olacağı tahmin edilmektedir. Artış hızındaki bu yavaşlama eğilimi beklentisi, sektörün diğer makro ekonomik göstergeler ve ekonomik denge içinde oransal paylarının azalması anlamına gelmektedir.

Gelecek yılların eğilimleri ve tüketici profiline ilişkin olarak Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan "Tourism 2020 Vision" araştırmasından elde edilen bulgulara göre:

- Bireylerin eğitim ve refah düzeyindeki yükselme artarak devam edecek ve deneyimli gezgin grubu büyüyecektir,
- Varış noktaları seçimi ve rezervasyon süreçlerinde, elektronik teknoloji (CD-Rom atlası, internet, web siteleri vb.) artan bir önem kazanacaktır,
- Ortalama insan ömrünün artmasına paralel olarak emeklilik süresi uzayacak ve tatile daha çok zaman ile daha fazla kaynak ayrılacak, 65 ve üstü yaş grubundakilerin toplam turizm aktiviteleri içerisindeki yeri artacaktır,
- Bekar ve çocuksuz çiftler seyahate ve eğlenceye daha fazla zaman ve kaynak ayıracaklardır,
- Ortalama çalışma süreleri kısalarak, tatile ayrılan süreler artacaktır,
- Tüketicinin bilgilendirilmesi ve korunması evrensel sistemlere bağlanacak, kalıcı ve dengeli bir turizm gelişimi için sürdürülen kampanyaların etkisi artacaktır,
- Uluslararası turizm talebindeki büyüme devam edecektir,
- Turist hareketlerinde kutuplaşma olacak, turistlerin bazılar rahatlık ve konfor ararken bazıları da macera arayacaktır,
- Varış noktaları birer moda unsuru gibi algılanacaktır,
- Hedeflenen turistik ürün, eğlendirici, çevreyi koruyan ve eğitici unsurlardan birine veya tümüne dayalı olarak geliştirilecektir,
- Turistik ürün çeşitlendirilmesi ve güçlendirilmesi için imaj oluşturma pek çok varış noktası için önde gelen koşul olacaktır,
- Asyalı turistler turizm işletmecilerinin gözdesi haline gelecektir,

- Turizm sektöründe temiz ticaret ve sürdürülebilir turizm gelişimine yönelik tüketici kampanyaları artacaktır,
- Yıl içerisinde seyahat sayısı ve uzun mesafeli seyahatler artış gösterecektir,
- Doğu Avrupa'da son yıllarda ortaya çıkan ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmeler uluslararası turizm hareketlerinde değişime ve çeşitliliğe yol açacaktır,
- Avrupa Birliği'ndeki oluşumlar ve Birliğe katılan ülke sayısındaki artış, uluslararası turizm hareketlerine etki edecektir,
- Diğer sektörlerde olduğu gibi turizmde de artan rekabet, teknolojik yenilik, hizmet kalitesi, tüketici bilinci ve tatmini gibi kavramları da beraberinde getirerek turizm sektörünün kendini yenilemesine neden olacaktır,
- Çevreye duyarlı turizm etkinliklerinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir turizm kavramının daha sık olarak gündeme gelmesi söz konusu olacaktır.

2.2. Türkiye'de Geçmişe Dönük Değerlendirme

Türkiye'de turizm endüstrisinin gelişimi, planlı dönem öncesi (1923-1963) ve 1963'ten günümüze planlı dönem olmak üzere iki kategoride değerlendirilebilir. Planlı dönem öncesinde turizm sektörü ile ilgili gelişme son derece sınırlı olmakla birlikte, turizmin devletin gündeminde yer aldığı görülmektedir. Yerli ve yabancı yatırımcılar için vergi indirimleri ve bazı teşvik unsurlarını içeren "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu" 22 Mayıs 1953'te yürürlüğe girmiştir.

Turizm sektöründeki asıl gelişme planlı dönemde gerçekleşmiş ve her iki dönemde de devletin politik tercihleri ile yakından ilişkili olmuştur. Planlı dönem, 1963-1983 yılları arasında, devletin turizm gelişimini sağlamak üzere şartları oluşturduğu ve öncü olduğu "birinci dönem" ve 1983'ten günümüze süregelen "liberalizasyon dönemi" olarak iki alt dönemde tanımlanabilir.

1963-1983 döneminde turizm politikasının temel hedefi, turizm gelirleriyle ödemeler dengesine katkıda bulunmak; döviz gelirlerini arttırmak; yeni iş alanları yaratmak ve Türk vatandaşlarına tatil olanakları sağlamaktır. Söz konusu hedefleri gerçekleştirebilmek için organizasyonlar, yasal ve finansal düzenlemeler, özel projeler olmak üzere birçok araç

kullanılmıştır. Turizm Bakanlığı bu dönemin en önemli organizasyonel kuruluşudur. Diğer bir yönetim aracı ise yatırımlara kredi desteği ile birlikte proje ve teknik destek sağlamak üzere 1955 yılında kurulan Turizm Bankası'dır. Ayrıca 1972 yılında, Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) kurulmuş ve etkin bir yönetim aracı olarak devreye girmiştir.

Turizm sektöründe devletin öncü rolü ile yasal ve finansal araçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir:

-1965'te çıkarılan ve belgelendirme sistemi getiren, "Turizm Tesisleri Nitelikleri Yönetmeliği",

-"Öncelikli Turizm Bölgeleri" için Bakanlar Kurulu Kararı ile kredilendirme yolunun açılması,

-1972 yılında ev pansiyonculuğunu geliştirmek üzere başlatılan kredi programı,

-Turizm tanıtımının vazgeçilmez koşulu olan, yayın materyeli basımı için gerekli basım malzemesinin ithalinin kolaylaştırılması ile ilgili 1973 yılında getirilen yasal düzenlemeler.

Daha liberal bir dönemi başlatan en önemli yasal ve finansal araç, 1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" dur. Anılan kanun ile yatırımlar, öncelikli turizm gelişme alanlarına yönlendirilerek kıt kaynakların daha etkin kullanımı sağlanmış, temel planlama ve koordinasyon işlevini yüklenen Turizm Bakanlığı, devlet arazilerinin tahsisi ile ilgili işlemleri basitleştiren, yeni turizm türlerinin gelişmesini sağlayan ve tüketici haklarını koruyan bir kuruluş olarak etkinliğini sürdürmüştür. 1983 yılı, pazar ekonomisine geçiş döneminde, devletin üst yapı yatırımlarından çekildiği ve özelleştirmelerin başladığı dönem olmuştur ve böylece pazar mekanizmaları devreye girerek turistik tesislerde fiyat belirleme devletin denetiminden çıkmış ve yeni bir teşvik sistemi yürürlüğe girmiştir. Kamu arazilerinin tahsisi, vergi muafiyetleri, düşük faizli, uzun dönemli teşvik kredileri vb.özendirmeler, Devlet Planlama Teşkilatı'ndan teşvik belgesi, Turizm Bakanlığı'ndan yatırım belgesi alınması koşuluna bağlanmıştır. Bu sistem çerçevesinde 1983 –1997 yılları arasında 18 tahsis listesi yayınlanarak 297 yatırımcıya, 139 turizm gelişme alanında ve merkezinde toplam 95.178 yatak kapasiteli turistik tesis yapım izni verimiştir.

1963'ten itibaren gelişmeyi yönlendiren Beş Yıllık Kalkınma Planları'nda, hedefler, öncelikler, araçlar ve kamu-özel sektör dengesindeki değişime paralel olarak turizm

etkinliklerinde ağırlık, devletin öncü rolünden, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve bunların kombinasyonlarını içeren yapılara dönüşmüştür. Bu dönemde turizm sektörünün yeni aktörleri Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB), Turistik Otelciler Federasyonu (TUROFED), Türkiye Otelciler Birliği (TÜROB), Turizmi Geliştirme ve Eğitim Vakfı (TUGEV), Turizm Yatırımcıları Derneği (TYD) gibi sektör organizasyonlarıdır. Etkileşim ve eşgüdüm açılarından yeni aktörlerin, tanıtım, altyapı, turizm eğitimi, çevre konularında görevlerinin ve bu bağlamda devletin rolünün yeniden tanımlanması gereği doğmuştur.

1982 yılında sektördeki darboğazı gidermek ve gerekli yasal düzenlemeleri yapmak için çıkarılan 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Yasası"'na bağlı kamu arazilerinin, turizm yatırımları için yatırımcılara tahsisi, turizmi geliştirme fonundan yararlanma, düşük faizli ve uzun dönemli turizm kredileri, yabancı personel ve sanatkar çalıştırabilme, gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, teşvik kredileri, vergi indirimi, finansman fonu, teşvik primleri sektöre sağlanan teşviklerin başlıcalarıdır. Turizmin geliştirilmesi için alınan tedbirlerin, daha çok "özel sektörün teşvik edilmesi" gibi ülkenin liberal ekonomik tercihlerini yansıtan veya alt ve üst yapının oluşturulmasına ilişkin konularda yoğunlaştığı ve bütün planlarda yer aldığı görülmektedir.

1980-1990 dönemi, ülkemizde turizm sektörünün en hızlı gelişme gösterdiği yıllardır. Söz konusu dönemde yatak sayısı 56 000'den 173 000'e ulaşmış, ülkeye gelen turist sayısı ise 1,2 milyondan 5,3 milyona yükselmiştir (EK I, Tablo 6). Aynı şekilde, turizm sektörünün diğer alt sektörlerinde de önemli gelişmeler olmuş, Türkiye'nin Batı Avrupa ülkelerinde "moda ülke" olması ve arz-talep dengesinin arz lehine oluşması ile Türkiye turizmi gelişme göstererek, turizmin ülke ekonomisine olan katkısı artmış ve turizm önemli bir istihdam alanı haline gelmiştir.

Türkiye'de turizm sektörü 1991 yılından itibaren iki dönem halinde incelenebilir:

a) 1991-1997 dönemi: Birinci Körfez Savaşı ile birlikte başlayan fiyat düşürme ile ilgili gelişmeler, turizm işletmelerinin, rakip ülkeler düzeyindeki fiyatları genel kabul olarak benimsemeleri sonucunu doğurmuştur. Bu dönemin ikinci belirgin gelişimi, 1990 yılı öncesinde gündemde olmayan iç turizmin, ciddi bir pazar olarak ortaya çıkması ve turizm işletmeleri tarafından kabul görmesidir. Söz konusu yıllarda, iç turizm etkinliklerine katılanların sayısı milyonlarla ifade edilmeye başlamıştır.

b) 1998 ve sonrası: Türkiye'de turizm sektöründe işletme anlayışı, çevre ile ilgili konulara gösterilen duyarlılık ve yatırımların yönlendirilmesinde farklılıklar görülmektedir. Başlangıçta, genellikle inşaat sektöründe faaliyet gösteren firmaların yatırımcı olarak turizme girmesine tanık olunurken, son yıllarda bu eğilimlerde azalma gözlenmektedir. 1998 yılını izleyen dönemin bir başka özelliği de, "her şeyi devletten bekleme" döneminin turizm sektörü için ortadan kalkmaya başlamasıdır. Ancak, devlet ile özel sektör arasındaki rol paylaşımının detaylı olarak tespit edilmemiş olması, sektördeki verimliliğin düşmesine yol açmaktadır.

2.3. Türkiye'de Turizm Sektörüne Sağlanan Devlet Yardımları

Turizmin, çok yönlü ve dinamik bir hizmetler sektörü olması, geliştirilecek plan ve politikalarda devletin önemli ölçüde ilgi ve desteğini gerektirmektedir. Turizm yatırımları, geri dönüşü uzun yıllar alan, sermaye/hasıla oranı yüksek, siyasal, sosyal, doğal ve ekonomik olaylara duyarlı yatırımlardır. Bu nedenle bütün dünyada desteklenmekte ve teşvik edilmektedirler.

Türkiye'de 1970–1982 yılları arasında devlet desteği ile yönlendirilen turizm sektörü, 1982'den günümüze kadar geçen sürede, özel önem taşıyan sektör olarak değerlendirilmiş, 1986-1989 döneminde, "Turizm Teşvik Yasası"nın, "Yatırımların, Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin ve İşletmelerin Teşvik Edilmesine İlişkin Karar"ın, "Yabancı Sermaye Yasası''nın, 32 sayılı "Türk Parasının Kıymetini Koruma Kararı''nın ve "Kurumlar Vergisi ile Katma Değer Vergisi''ne ilişkin yasanın tanıdığı teşviklerin tümünden bir arada yararlanabilme olanağını yakalayan turizm sektörü, bu fırsatı çok iyi değerlendirmiştir.

Ayrıca, Türkiye'de turizm yatırımlarının teşviki açısından devlet tarafından 1985-1991 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Priminden yararlanılan Dönem, 1991-1992 yılları arasındaki Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kaynaklı Kredi Dönemi, 1992-1994 yılları arasındaki Fon Kaynaklı Kredi ve 1994-2005 Dönemi olmak üzere, dört dönemde nakit destek sağlanmıştır. Yıllar itibarıyla yatırım teşvikleri açısından değerlendirildiğinde; nakit destek unsuru ihtiva eden Kaynak Kullanımı Destekleme Primi destekli belgelerin verildiği 1985-1991 yılları arasındaki dönem, toplam yatırım tutarının en fazla olduğu dönemdir. Ayrıca, 1991-1994 yılları arasındaki kredi ihtiva eden, Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu Kaynaklı ve Fon Kaynaklı Kredi sağlanan belgelerin verildiği dönemde de yatırım tutarları

oldukça yüksek olmuş, sonuç olarak da belirtilen yıllar arasında toplam yatak kapasitesinde önemli artışlar gözlenmiştir.

Yukarıda belirtildiği üzere, 1982–2005 yılları arasında Turizmi Teşvik Yasası, turizm yatırımlarının teşvik ve planlaması açısından önem taşımıştır. Söz konusu Yasa ile turizm alan ve merkezleri ilan edilerek bu merkezlerde imar planı yapma ve onama yetkisi ile turizm amaçlı planlanan kamu arazilerinin 49 yıl süreli olarak turizm yatırımcılarına tahsisinin yanında, turizm tesislerinin sınıflandırılması ve belgelendirilmesi sureti ile niteliklerinin yönlendirilmesi ve denetlenmesi sağlanmış, konaklama tesislerinin su ve elektrik gideri bedellerinin konutlara uygulanan indirimli tarifeden ödenmesi sağlanmıştır.

2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası ile sağlanan yetkiler kapsamında, 155 adet turizm alan/merkezi ilan edilmiş, Çanakkale–Mersin kıyı bandı boyunca takriben 1 milyon 120 bin kapasite öngören çevre düzeni planlarının yapımı, 400 000 yatak kapasitesi içeren turistik tesisin belgelendirilmesi ile 116 bin yatak kapasitesi içeren 320 turistik tesis için kamu arazisi tahsisi gerçekleştirilmiştir. Antalya sahili boyunca, Türkiye'nin ilk bütünleşik turizm gelişim projeleri gerçekleştirilerek, Güney Antalya Turizm Gelişim Projesi ile 75 bin, Belek Turizm Gelişim Projesi ile 40 bin, Side Turizm Gelişim Projesi ile 35 bin yatağa ulaşılmıştır. Böylece 1980 yılında 1.2 milyon olan turist sayısı 14.5 kat artış ile 2005 yılında 21 milyon turiste ulaşmıştır. 1980 yılında 400 milyon ABD Doları olan turizm gelirlerinde ise 45 kat artış ile 18 milyar ABD Doları'na erişilmesi beklenilmektedir (EK I, Tablo 7).

2001 yılında, halen yürürlükte olan bir değişiklik ile bölgesel gelişmeye yönelik yatırımlara ilişkin Fon Kaynaklı Kredi uygulaması başlatılmıştır. 23.01.2001 tarih ve 24296 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Yarım Kalmış, İşletme Sermayesi Yetersizliği Nedeniyle İşletmeye Geçememiş veya Kısmen İşletmeye Geçmiş Yatırımların Ekonomiye Kazandırılmasına Dair 22/11/2000 tarihli ve 2000/1821 Sayılı Kararın Uygulanmasına İlişkin 2001/1 Sayılı Tebliğ" ile Adıyaman, Ağrı, Ardahan, Bayburt, Batman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gümüşhane, Hakkari, Hatay, Iğdır, Kars, Mardin, Muş, Ordu, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tunceli, Van ve Yozgat illerinde yarım kalmış, işletme sermayesi yetersizliği nedeni ile işletmeye geçememiş veya kısmen işletmeye geçmiş konaklama tesisleri için yeni bir imkan sağlanmıştır.

Teşvik Mevzuatı'nın AB mevzuatına uyumu çalışmaları kapsamında, 18.01.2001 tarih ve 24291 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkındaki Karar" kapsamında Çanakkale il sınırlarının

güneyi ile İçel il sınırlarının doğusu arasında kalan alan 3 km. derinliğindeki kıyı şeridi ve Nevşehir, Ürgüp ve Avanos ilçe sınırları dışında yapılacak turizm yatırımları (konaklama tesisleri ve mevcut konaklama tesislerinin modernizasyon yatırımları), KOBİ kapsamına alınarak kredi tahsisi yapılması, KOBİ kapsamındaki turizm yatırımlarına, "Kalkınmada Öncelikli Yöreler" başta olmak üzere Yatırım Teşvik Belgeleri ve Fon Kaynaklı Kredi verilmesi öngörülmüştür.

Turizm yatırımları halen özel önem taşıyan sektör yatırımları olarak kabul edilmekte ve Yatırım Teşvik Belgeli yatırımlar, Yatırım İndirimi, KDV istisnası, Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu istisnası ile Vergi, Resim ve Harç İstisnası desteklerinden yararlanabilmektedir. Ancak, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası'nda belirtilmesine rağmen turizm yatırım ve işletmecilerinin ihracatçı sayılmaları yönünde bir uygulama başlatılamamıştır.

2.4. Uluslararası Mukayeseli Olarak Türkiye İçin Temel Göstergeler

Ülkemizde turizm yatırımlarına verilen önem ve dış tanıtım çabaları sonucunda turizm sektöründe önemli gelişmeler sağlanmış ve dünya turizminden alınan pay artmıştır. 2005 yılında Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı yüzde 5,5 (EK I, Tablo 3), Turizm Gelirlerinin İhracat ve Ödemeler Dengesine Etkisi yüzde 24,5 (EK I, Tablo 4), Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını Kapama Payı yüzde 24,6 (EK I, Tablo 5), Türkiye'ye Gelen Yabancı Turist Sayısı 21 milyon (EK I, Tablo 6), 2005 yılı itibarı ile Türkiye'nin Turizm Geliri tahmini 18 milyar ABD Doları (EK I, Tablo 7) olmuştur. Türkiye'ye en çok turist gönderen ilk on ülke, sırası ile Almanya, Rusya Federasyonu, İngiltere, Bulgaristan, Hollanda, İran, Fransa, Yunanistan, Belçika ve Avusturya'dır (EK I, Tablo 8). Ülkemizdeki yatak arzının, Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli konaklama tesislerindeki yatırım ve işletme belgeli 714 bin yatak (EK I, Tablo 9), yaklaşık 9 bin yat yatağı, belediye belgeli konaklama tesislerindeki yatakların yanısıra ikincil konutlar ile birlikte toplam 1,2 milyon civarında olduğu tahmin edilmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli yat sayısı 1048 ve yat işletmesi 86'dır. Sektörde faaliyet gösteren seyahat acentası sayısı ise 4635'dir. Dünyada en çok turist alan ülkeler arasında Türkiye 2004 yılı itibarı ile yüzde 2,5'lik pazar payı ile 13. sırada yer almakta, en çok turizm geliri elde eden 10 ülke arasında da 8. sırada bulunmaktadır (EK I, Tablo 10).

Özet olarak, 1980 - 2005 yılları arasında Türkiye turizminin gelişimi aşağıdaki gibidir:

a) **1980 yılında 1 228 000 olan ülkeye gelen yabancı sayısı, 17,6 kat artarak 2005 yılında 21 122 798 kişiye ulaşmıştır.**
b) **1980 yılında 400 milyon ABD Doları olan turizm geliri, 45 kat artarak 2005 yılında 18 milyar Amerikan Dolarına erişmiştir.**
c) **Turizm gelirlerinin GSMH içerisindeki payı 1980'de yüzde 0,7 iken, 2005 yılında yüzde 5,5'e yükselmiştir.**
d) **Turizm gelirlerinin ihracat içerisindeki payı 1980'de yüzde 13,8 iken, 2005 yılında yüzde 24,5'e ulaşmıştır.**

Turizm faaliyetleri içinde giderek artan oranda bir öneme sahip olan yat turizminin altyapısını oluşturan yat limanı ve yat yanaşma yeri yapımında da gelişme kaydedilmiştir. Yat ve marina servisleri, su sporları ve mega yat inşasındaki başarılar göz önüne alındığında, kruvaziyer turizmi dışında deniz turizminde başarılı olduğumuz ifade edilebilir. Turizm sektöründe konaklama tesislerindeki gelişmelere paralel olarak, 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası ile yabancı bayraklı yatların Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan işletme belgesi alınması koşuluyla Türk liman ve karasularında turizm hizmet ticaretinde serbestçe çalışmalarına izin verilmesi, sektörde uluslararası bir rekabet ortamı yaratarak deniz turizmine ivme kazandırmıştır. Yat limanı yatırım ve işletmeciliğinin yanı sıra özellikle geleneksel yöntemlerle yat yapımı, Türkiye'yi dünyanın geleneksel yöntemle yapılan yat ihraç eden, üçüncü ülkesi konumuna getirmiştir. Doğu Akdeniz kıyılarının doğal, tarihi, kültürel özellikleri, yat limanlarında yat ve yatçılara sunulan hizmetin kalitesi, yat bakım/onarımı hizmetlerinde uzmanlaşma, uygulanan fiyat politikaları ile Türkiye, deniz turizminde Avrupa'da tercih edilen bir ülke konumuna gelmiştir.

Akdeniz çanağında yılda yaklaşık 750 000 yat seyretmektedir. Fransa 70 000, Portekiz 6 000, Hırvatistan 16 000, Yunanistan 6 000, İsrail 3 000, Malta 1 000, Tunus 1 500 yat bağlama kapasitesine sahiptir. Ülkemizde ise kamu tarafından gerçekleştirilen 15 adet yat limanında 4 000, özel sektör tarafından gerçekleştirilen 23 adet yat limanında 6 000 yat yanaşma yeri olmak üzere toplam 10 000 yatlık bir yanaşma yeri kapasitesine ulaşılmıştır. Ulaştırma Bakanlığı, DLHİ Genel Müdürlüğü tarafından inşaatı devam eden 3 adet yat limanında ise 800 yatlık bir kapasite yatırım aşamasındadır. Ayrıca, Yap-İşlet-Devret (YİD)

modeline göre yapılması planlanan 22 adet yat limanında 7 980 yatlık bir kapasitenin gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Kruvaziyer turizmi alanında Akdeniz çanağının en önemli merkezlerinden biri olan ülkemizde, İstanbul Galata'da, Kuşadası'nda, Marmaris ve Antalya'da genel liman içersinde yolcu gemisi yanaşma iskeleleri dışında, korunmuş su alanına sahip, kruvaziyer limanı bulunmamaktadır.

2.5. Uluslararası Yükümlülükler ve Taahhütler

Ülkemiz, Dünya Turizm Örgütü (WTO), Uluslararası Sosyal Turizm Bürosu (BITS), Avrupa Seyahat Komisyonu (ETC), Uluslararası Turizm Birliği (AIT), Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi (WTTC) vb. turizm ile ilgili uluslararası kuruluşların aktif üyesidir, ayrıca Ekim 1999'da Dünya Turizm Örgütü'nün Santiago-Şili'de yapılan 13. Genel Kurulu'nda turizmin toplum ve çevreye olumsuz etkilerini azaltarak dünya turizminin sorumlu ve sürdürülebilir gelişimini bir dizi ilkeye bağlayan Turizmde Global Etik İlkeler Bildirgesi'ni (EK IV) kabul etmiştir.

Dünya Turizm Örgütü tarafından uluslararası bir muhasebe sistemi olarak geliştirilerek uygulanmaya başlanmış olan Turizm Uydu Muhasebesi (TUM) ile, istihdam, döviz girdisi, bölgeler arası denge ve gelir dağılımının net etkileri ile iç kaynak maliyeti ve alternatif maliyetleri dikkate alan değerlendirmeler sonucunda, yapılacak olan yatırımların toplam ekonomik faydasının, olumlu ya da olumsuz olması durumu önceden tahmin edilebilmektedir.

Ülkemizde de turizm alanındaki düzenlemelerle AB'ye üyelik sürecinin gerekleri yerine getirilirken, turizm sektöründeki gelişmeleri, diğer ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirmek ve böylece ülkeler arasındaki karşılaştırmalı çalışmalara katılmak üzere Turizm Uydu Muhasebesi ile ilgili çalışmalara başlanmıştır. Turizm endüstrisinin bir bütün olarak ülkelerin ekonomik sistemlerine katkısının ölçülebildiği Turizm Uydu Muhasebesi, ulusal muhasebe sisteminin bir uzantısı olarak girdi-çıktı analizlerini de içermektedir. Böylece, ulusal politikaları oluşturmada kullanılabilecek ve hükümet, turizm sektörü, üniversiteler ve diğer kurumlar arasında uyum sağlayacak bir veri tabanının geliştirilmesi, ülkemizde turizm sektörü ile ilgili bilgilerin karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmesine katkı sağlayacaktır.

2.6. GZFT Analizi

Dünyadaki ve Türkiye'deki turizm eğilimleri dikkate alınarak Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu fırsat ve tehditler ile güçlü ve zayıf yönler "Vizyon 2023, Teknoloji Öngörüleri" ve "Dokuzuncu Kalkınma Planı" hazırlıkları sırasında aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

2.6.1. Türkiye Turizminin Güçlü Yanları

a) İklim, doğal kaynaklar ile tarihi değerlerin varlığı ve henüz büyük oranda bozulmamış çevre,

b) Turizmin sosyal ve ekonomik önemini anlamış bir toplum yapısı,

c) Anadolu'nun zengin tarihi ve kültürel mirası,

d) Gelenek ve görenekler ile Türk insanının konukseverliği,

e) Turizm olgusuna çabuk adapte olabilecek genç ve dinamik nüfus yapısı,

f) Özgün sosyo-kültürel özellikler ve Doğu ile Batının egzotik bileşiminin sunulması,

g) Ana pazarlardaki tanınmışlık, pazar payının yüksekliği ve buralarda Türkiye spesiyalisti seyahat organizatörleri ve uçak şirketlerinin varlığı,

h) Akdeniz çanağındaki rakip ülkelere göre daha yeni ve daha nitelikli tesislerin varlığı,

i) Yat turizmini geliştirmeye uygun kıyılar, kıyı yapıları ve rüzgarın varlığı,

j) Genç ve uzak pazarlar için henüz keşfedilmemiş bir varış noktası olması,

k) İç turizmdeki hareketlenme,

l) Halı, deri, konfeksiyon ve mücevher başta olmak üzere alışveriş olanakları, yöresel potansiyele bağlı olarak gelişen el sanatları ve el sanatı ürünlerinin varlığı,

m) Turizmin çeşitlenmesine olanak veren coğrafi yapı ve ulaşım olanakları

n) Türkiye ekonomisinin göstergelerindeki iyileşme,

o) Uluslararası turizmde değişen talep yapısına sağlanan uyum.

2.6.2. Türkiye Turizminin Zayıf Yanları

a) Medyanın yayınladığı olumsuzlukların etkileme esnekliğinin yüksekliği,

b) Altyapı ve hizmet kalitesinin ve destek sektörlerdeki gelişmenin, hızlı talep artışına paralel gereksinimlere yanıt verememesi,

c) Sağlık, teknik altyapı ve enerji konularında yetersizlik,

d) Büyük ölçekli otellerin kırsal yakın çevre ve özgün mimari ile uyumsuzluk içinde olmaları,

e) Bölgesel ölçekte bütünleşik stratejik planlama yönetimine işlerlik kazandırılamaması ve planlamada yetki karmaşası,

f) Araştırma yetersizliği nedeni ile stratejik kararların alınmasındaki güçlükler,

g) Turizmde yeterince çeşitlendirmeye ve coğrafi yaygınlaştırmaya gidilmemesi,

h) Yat turizmi için liman ve marina yetersizliği,

i) Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın ve Belediyelerin verdiği turizm işletmeleri belgelerinin farklı standartlar içermesi ve bu durumun karışıklığa yol açması,

j) İç turizm ile ilgili stratejik planlama eksikliği,

k) Doğal, tarihi ve kültürel mirasın özgün niteliklerinin yer yer erozyona uğraması sonucu talep yaratıcı faktör olmaktan uzaklaşması,

l) Tanıtma ve pazarlamaya ayrılan kaynakların kullanımındaki eşgüdüm yetersizliği,

m) Rekabet üstünlüklerimizin ortaya konulmasındaki güçlükler nedeni ile pazarlamanın düşük fiyatlara yapılması, düşük fiyatların bir çekim unsuru haline gelmesi.

2.6.3. Türkiye Turizmini Tehdit Eden Faktörler

a) Ulusal ve uluslararası medyadaki olumsuz yayınlar,

b) Ülkemizin jeopolitik konumundan da kaynaklanan dış tehditler,

c) Uluslararası seyahat organizatörlerinin piyasaya egemen olmaları ve Türk turizm sektörünün verimliliğini olumsuz yönde etkilemeleri,

d) Avrupa Birliği'nin, Birlik içi turizm hareketlerini özendirici politikaları,

e) Kamu kurumları arasında gerekli koordinasyonun kurulamaması.

2.6.4. Türkiye Turizmi İçin Fırsatlar

a) Aday ülke statüsü kazanan Türkiye ile AB katılım müzakerelerinin başlamış olması,

b) Avrasya bölgesinin artan önemi ve Türkiye'nin siyasal ve ekonomik yönden stratejik önem kazanması,

c) Dünyada Türkiye'nin rekabet gücünün yüksek olduğu doğa, tarih ve kültür turizmine olan ilginin artması,

d) Batı Akdeniz'deki kirlenme sonucu, Doğu Akdeniz bölgesinin çekiciliğinin artması,

e) Eğitim düzeyi yüksek ve deneyimli turistlerin sayısındaki artış,

f) Büyüyen dünya ekonomisi ve sağlıklı gelişen turizm endüstrisi,

g) Gelişen ulaşım olanakları ve buna bağlı uzun mesafeli seyahatlerin artması, bilinen varış noktalarından bilinmeyen veya az bilinen varış noktalarına talep kayması,

h) Türkiye turizm pazarında ihtisaslaşmış seyahat organizatörleri ve havayolu ulaşım şirketlerinin sayılarının artması,

i) Türkiye'de bilgi ve iletişim teknolojilerine ait alt yapının hızla gelişmesi ve yaygınlaşması,

j) Ege ve Akdeniz'in yanında Karadeniz'in de kruvazier turizmine katılması,

k) Gelişme potansiyeli gösteren pazarlarda Türkiye'ye yönelik ilginin artması.

3. AB'YE KATILIM SÜRECİNİN ETKİLERİ

Avrupa Birliği ülkeleri, Türkiye turizmi için önemli bir pazar oluşturmaktadır. Türkiye'ye gelen turistlerin yarıdan fazlası ve gecelemelerin dörtte üçü Avrupa Birliği ülkeleri kaynaklıdır ve 2020 yılında OECD üyesi Avrupa ülkelerinden gelenlerin sayısının 8 milyondan fazla olacağı öngörülmektedir. En büyük pazarı AB ülkelerinin oluşturması ve tam üyelik görüşmeleri nedenleri ile AB'nin turizm politikası ülkemizi yakından ilgilendirmektedir.

Avrupa Birliği tarafından alınan önlem ve düzenlemelerle, Birlik içindeki yer değiştirmeler kolaylaşmıştır. Ocak 1999 tarihinde başlayan parasal birlik süreci ile mal, hizmet, sermaye ve işgücünün serbestçe dolaştığı bir Avrupa Birliği daha da güçlenecek, Euro'nun kullanımının yaygınlaşması Birlik içerisindeki seyahatlerin artışında etkili olacaktır. "Paket Seyahat Direktifi", "Turizm Eylem Planı", "Yeni Eylem Planı" gibi Konsey direktif ve kararları, turistlerin daha güvenli koşullarda seyahat etmelerini amaçlayan, tüketiciyi korumaya yönelik bir dizi düzenleme getirmiştir. Ayrıca, çevre ile ilgili yasal düzenlemeler de Birlik mevzuatında geniş yer tutmaktadır.

Avrupa Birliği'ne aday ülke statüsünü kazanan Türkiye'nin, Birliğin turizm politikalarındaki gelişmeleri dikkatle izlemesi; ülkemiz turizm sektörünün Avrupa Birliği'ne entegrasyonunda, turistin korunması ve bilgilendirilmesi, sektör çalışanlarının çalışma koşullarının iyileştirilmesi, rekabet koşullarının hukuki ve ekonomik açıdan izlenmesi, çevre ile ilgili AB normlarına uygun düzenlemelere gidilmesi ve turistik işletmelerde inşaat ve hizmet standartlarının geliştirilmesi konularına öncelik verilmesi gerekmektedir.

3.1. Turizm Sektöründe AB Müktesebatı

378 milyon nüfusa sahip olan AB, 2004 yılı Mayıs ayında, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya, Slovakya, Slovenya, Litvanya, Letonya, Estonya, Malta ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi dahil 10 yeni üye ülkenin AB'ye resmen katılması ile tarihinin en kapsamlı genişlemesini gerçekleştirmiştir. Son genişleme ile birlikte nüfusu 454 milyona ulaşan AB'nin, resmi dillerinin sayısı 11'den 20'ye yükselmiştir. Yüzde 34 artan yüzölçümü, nüfus ve değişik tarih ve kültürlerin zenginliği dikkate alındığında, kapsam ve çeşitlilik açısından söz konusu genişleme dikkat çekicidir. Avrupa kıtasının tarihi bölünmesini sona erdiren bu genişleme, AB'nin sosyal, kültürel, ekonomik iç dengeleri ile birlikte kurumsal yapısını da büyük ölçüde değiştirmiştir.

Avrupa Birliği'nde turizm, kültür, topografya ve yaşam tarzı çeşitliliğinin tanınmasını ve bölgesel eşitsizliklerin azaltılmasını kolaylaştıran bir sosyal faktör olarak tanımlanmakta ve turizmin, kültürel, ekonomik ve sosyal yönlerden önemi kabul edilmektedir.

AB'nin turizm mevzuatı, Türkiye'de en fazla eksikliği duyulan ancak, üzerinde çalışılması en zor olan konulardan biridir. AB mevzuatı içinde diğer ana sektörler gibi belirgin bir kavramsal çerçeve ve hukuki temele sahip olmayan turizm sektörü, rekabet, vergi, devlet yardımları, sosyal politika, eğitim, tüketicinin korunması, çevre, taşımacılık, sağlık gibi değişik alanlar için hazırlanan yasal düzenlemelerden etkilenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye' de ulusal turizm politikalarının AB politikaları ile uyumlu hale getirilmesi ve AB müktesebatının ulusal hukuka uyumu önem taşımaktadır.

Avrupa Birliği'ndeki turizm teşvik politikasını; eğitim, kültür ve çevre koruma gibi alanlarda, turizmi doğrudan hedef alan küçük bütçeli teşvik programları ile ulaştırma, haberleşme ve diğer altyapı yatırımları gibi turizm sektörü için hayati öneme sahip yatırımları finanse etmekte kullanılan ve büyük miktarlara ulaşan ancak turizm ile doğrudan ilgili olmayan Yapısal Fonlar ve Avrupa Yatırım Bankası gibi kaynaklardan elde edilen krediler olmak üzere, ikiye ayırmak mümkündür.

Avrupa Birliği'nin turizm sektöründe devlet teşviklerine yaklaşımı olumludur. AB ülkeleri, turizm üstyapısı için devlet teşvikleri uygulamakta ve bu tür teşvikler, tesis inşaatına verilen yatırım teşviklerinden, modernizasyon ve turistik faaliyetlerin iyileştirilmesine kadar farklılık göstermektedir. Devlet teşvikleri, hibe, uzun vadeli krediler, faiz sübvansiyonu gibi finansal ya da vergi muafiyeti, yatırım/amortisman indirimi, gümrük vergisi muafiyeti gibi mali teşviklerden oluşmaktadır. Üye ülkeler, uyguladıkları devlet teşviklerini bildirmekle yükümlüdürler ve bu teşviklerin rekabet politikasına uyumu kontrol edilmektedir. Birliğin turizm politikaları, yukarıda belirtildiği gibi, Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin yarısından çoğunun AB ülkelerinden gelmesi ve Türkiye'nin dünya turizm pazarında AB ülkeleri ile rekabet içinde olması nedenleri ile Türkiye'yi etkilemektedir. AB ülkelerinde turistik hizmet kalitesinin artması ve turizm faaliyetlerinin çeşitlenmesi karşısında Türkiye turizminin durumu, Türkiye'ye yönelik talep açısından önem kazanmaktadır.

AB'nin eğitim, kültür, çevre politikalarına yönelik farklı programları bulunmaktadır. Türkiye, turizm sektörüne yönelik olarak AB'ye aday ülkelerin de katılımına açık olan bazı programlardan yararlanabilme olanağına sahiptir ve kullanabileceği destekler daha çok siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel alanlarda işbirliğini öngören "Avrupa Akdeniz Ortaklığı"

kapsamındadır. Avrupa Akdeniz Ortaklığı'nın (EUROMED) ekonomik işbirliği bünyesinde, AB bütçesinden sağlanan hibe ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan alınan kredilerden oluşturulan MEDA Programı, Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde ortaya konulan işbirliği ve destek projelerinin finansmanı için kullanılmaktadır.

Ayrıca, Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de turizm sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin çok büyük bir bölümü KOBi özelliği taşımaktadır. Ancak, halen en fazla 200 yatak kapasiteli konaklama tesisleri KOBİ sayıldığından, AB'nin KOBİ'lere yönelik program teşviklerinden de yararlanmak için mevzuatta değişiklik yapılarak, tüm turizm sektörünün KOBİ kapsamına alınması gerekmektedir.

3.2. AB Müktesebatına Uyumun Mevcut Düzeyi

Türkiye turizminde gelecek yıllarda yaşanılması beklenen en önemli gelişme, Türkiye'ye yatırım yapmak isteyen veya var olan yatırımlarını genişletmek isteyen çok uluslu şirketlerin kurabileceği ortaklıklardır. Türkiye, sektörel bilinç düzeyini artırarak ve gereken yasal düzenlemeleri yaparak söz konusu yeni döneme hazırlıklı olmalıdır.

Yabancı yatırımların önündeki kısıtlamaların kaldırılması amacı ile çeşitli düzenlemeler yapılmaktadır. Avrupa Birliği Kurucu Antlaşmasının 67. maddesinin uygulanması için 24 Haziran 1988 tarih ve 88/361/EEC sayılı Konsey Direktifi'nin uyumlaştırılmasına yönelik 01 Ağustos 2003 tarih ve 25186 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4957 sayılı kanunla değişik 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" da bu alandaki çalışmalar arasında yer almaktadır.

Türkiye'de, konaklama tesislerinin belgelendirme işlemleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimler tarafından yapılmaktadır. Bu iki belgelendirme sisteminde yer alan sınıf ve türler, birbirinden farklıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan belgeli konaklama tesislerinde *yıldız* sistemi geçerli iken belediye belgeli konaklama tesislerinde *sınıf* sistemi geçerlidir. Her iki sisteme ilişkin istatistiksel bilgiler ayrı ayrı toplanmakta ve uyumlu olarak değerlendirilememektedir. Tüm konaklama tesislerinin tek bir belge sistemi altında toplanarak farklılığın giderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği ile 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve İçişleri Bakanlığı tarafından İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına İlişkin Yönetmelik gözden geçirilerek, gerekli yasal ve/veya idari düzenlemeler yapılmalıdır.

3.3. Tam Olarak Uyum Sağlanması Halinde Beklenen Etkiler

AB ile bütünleşme aşamasındaki Türkiye, turizm sektöründe mevzuat ve örgütlenme açılarından gereken girişimlerde bulunmalı, turizm ile ilgili tüm alanlarda AB politikalarını izlemeli ve ilgili mevzuata uyum gerçekleştirilmelidir. Ülkemizin de içinde bulunduğu Akdeniz çanağı ülkeleri, yaz aylarında ve belli yörelerde yoğunlaşan deniz-güneş-kum turizmi ile tanımlanmaktadır, ancak turist profili giderek farklılık göstermekte ve turizmin geleneksel turizm bölgelerinden ülke yüzeyine yayılması için bir dizi program uygulanmaktadır.

AB politikalarında önemli etkileri olan ve rekabet, çevre, tüketici hakları gibi başka alanları da ilgilendiren konularda, turizmin de özel bir konumu vardır ve turizme yönelik finansmanın çoğu, sözkonusu diğer politikalar çerçevesinde sağlanmaktadır. AB'ye uyum sürecinde, turizm sektörünün ve doğa koruma ile ilgili kuruluşların çalışmaları değerlendirilerek; sürdürülebilir kalkınma amacına yönelik, Ekolojik Ayak İzi* yöntemini dikkate alan, bölge içinde turizmin gelişeceği alanları belirleyen bölgesel gelişme şemalarının ve buna uygun gelişecek alt ölçekli planların hazırlanması ve yatırımcıları yönlendirmesi, ülkemiz yararına olacaktır.

Çevreye duyarlı turizmin gelişebilmesi için, doğal zenginliklerin, sit alanlarının, özel çevre koruma alanlarının, doğrudan turizm alanı olarak kullanılması yerine, bu alanların özellikleri dikkate alınarak, diğer alanlarla bütünleşik olarak koruma esaslarının belirlendiği eko turizmin geliştirilmesi önemlidir. Yapılan araştırmalarda, eko turistlerin, orta yaş grubunda, yüksek eğitimli, ortanın üzerinde geliri olan ve doğa, kültür ve gastronomiye ilgi duyan kişiler oldukları belirlenmiştir.

2005 yılında uluslararası turizm faaliyetlerinde, geleneksel turistlerin yüzde 70'i tatil amaçlı seyahat ederken, eko turizm amaçlı seyahat edenlerin oranı yüzde 5 olarak belirlenmiştir. Buna karşılık toplam turizm gelirleri içindeki harcama payları yüzde 7'dir. Eko turizm gelirlerinin büyük ölçüde, daha çok toplumun en yoksul kesimini oluşturan dağ ve orman köylüleri ile pansiyon çalıştıran aile gruplarından oluşan yöre insanına döndüğü düşünüldüğünde, eko turizmin, anılan kesimin ekonomik koşullarının iyileşmesine yapabileceği katkı açıktır. Ayrıca, eko turizm gelirlerinin bir bölümü doğal değerlerin korunması ile geleneksel kültürün yaşatılmasında kullanılmaktadır.

---

* **Belirli bir nüfus için kaynakların sürekliliğinin sağlandığı biyolojik verimlilik alanıdır (kişi başına 1,7 ha).**

Türkiye'de turizmin çeşitlendirilmesi konusunda yapılan çalışmalar içinde, kültür turizmi, önemli bir yer tutmaktadır. Yurdumuzun, göç yolları üzerinde bulunması nedeni ile Anadolu'ya yerleşen pek çok kavim, tarih boyunca bu topraklarda sayısız kalıntı bırakmış, her uygarlık kendisinden önceki uygarlıktan etkilenmiş, kendisinden sonra gelen uygarlığı etkilemiştir. Ülkemizde, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değerler taşıyan, yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıkların yani kültür varlıklarının korunması ve gerektiğinde çevrelerinde bir tampon bölge veya geçiş bölgesi olarak tanımlanabilecek bir alan oluşturularak bu alan içerisindeki yapılaşmaların ve diğer fiziksel eylemlerin denetim altında tutulması gerekmektedir.

Avrupa mirası ve daha genel olarak Avrupa kültürü, turizmin en eski ve en önemli yaratıcılarından biri kabul edilmekte ve dünyanın her yerinden gelen ziyaretçiler için Avrupa şehirleri ve bölgelerinin cazibesine katkıda bulunmaktadır. Birlik tarafından alınan bir kararda, "Birlik eylem planı, kültürel mirasın turizm için önemini vurgulamakta ve Avrupalıların kültürlerinin, geleneklerinin ve yaşam biçimlerinin daha fazla tanınmasını sağlamayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, müzelere ve tarihi binaların otellere veya başka turistik tesislere dönüştürülmesine destek verilmesi söz konusudur. Ayrıca, konser salonları, tiyatrolar ve kütüphaneler gibi kültürel merkezler için mali yardım yapılmakta, kentsel yenilenme programları kapsamında, tarihi şehir merkezlerinin korunması da yer almaktadır. Belirtilen destek ağırlıkla turizm sektörüne hizmet edici niteliktedir.

Avrupa Birliği, çağdaş kültür ile ilgili olarak, bir Avrupa boyutu içeren ve en az üç üye ülkeden katılımcıların yer aldığı kültürel etkinlikleri veya faaliyetleri teşvik etmek için “Avrupa Kültür Şehri”, “Avrupa Kültür Ayı” ve “Kaleidoscope Programları”’nı desteklemeye devam etmektedir.

AB’ye üye devletler arasında ve bazen tek bir üye devletin bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal kalkınma düzeyleri açısından farklılıklar bulunmaktadır. AB'nin her yerinde eşit fırsatlar sağlayarak dengesizlikleri azaltmayı ve istihdamın teşvik edilmesini hedefleyen AB Bölgesel Politikası, turizmin katkısını kabul etmiştir. 2000-2006 dönemine ait Yapısal Fonlar Programlarına İlişkin Komisyon Rehberi’nde, Avrupa yapısal politikaları ve topluluk girişimleri çerçevesinde desteklenen tedbirlerin yanında Temmuz 1999'da kabul edilmiş olan, "yerel kalkınma için avantajlar sunan önemli potansiyele sahip bir alan" olarak turizme dikkat çekilmiştir. Turizm için en önemli mali desteği, yapısal fonlar ve özellikle Avrupa Bölgesel

Kalkınma Fonu (ERDF) sağlamaktadır. Eylemlerin çoğu, altyapının (yollar, havalimanları, vb.) ve mesleki niteliklerin geliştirilmesinin yanında konaklama ve diğer turizm tesislerinin iyileştirilmesi ile ilgilidir. Ancak yapısal fonlar, kırsal alanlarda, kırsal çerçevenin korunmasına, yerel kültürel geleneklerin ve becerilerin sürdürülmesine yönelik olarak köylerin yenilenmesine, eko turizm, spor turizmi gibi kırsal turizm pazarlarının da gelişmesini sağlayarak turizmin gelişmesine daha geniş katkıda bulunmaktadır. Özellikle, tarım sektöründe istihdamın azalması, kırsal alanlar için alternatif gelir kaynakları bulma çabalarına yol açmış, bir alternatif olarak çiftçilerin, turizm sektörüne girerek faaliyetlerini çeşitlendirmeleri için de yapısal fonlardan destek sağlanarak "kırsal turizm" veya "agro-turizm" konuları teşvik edilmeye başlanmıştır.

Turizm, balıkçılığa bağımlı olan kıyı bölgelerinin veya eski madencilik sahalarının ekonomik yenileşmesine de yardım etmiş bu amaçla, “Pesca” veya “Konver”" programlarından fon sağlanmıştır.

AB’nin temelini oluşturan Avrupa Topluluğu (AT) Antlaşması'nın 3(1), 14 ve 43-55. maddeleri ile çeşitli AT yönergeleri yerleşme ve iş edinme izinlerine ilişkin konularla ilgilidir. Bir üye devlet vatandaşının, diğer tüm üye devletlerde hizmet sunması ve edinmesi ile serbest çalışan ticari acentalar ve acenta genel temsilcileri ile ilişkilerin düzenlenmesi konuları bu çerçevede yer almaktadır. Asgari eğitim şartları temelinde, mesleki niteliklerin karşılıklı tanınmasına ilişkin koşulların uyumlaştırılması da bu kapsamdadır. Ayrıca, sınır-ötesi elektronik ticareti düzenleyen kurallar da büyük önem taşımaktadır.

Turizm ve istihdam konusundaki 21 Haziran 1999 tarihli Bakanlar Konseyi Sonuç Bildirgesi’ni takiben Avrupa Komisyonu, Birlik içerisindeki turizm politikalarını ve faaliyetlerini izleyebilmek amacı ile "Avrupa Turizminin Geleceği için Birlikte Çalışma" konulu tebliğinde, eylemsel bir çerçeve önermektedir. Bu tebliğin temel amacı, turizm sektöründe rekabeti ve sürdürülebilirliği daha da arttırmak için turizm politikaları konusundaki işbirliğinin hızlandırılması ve sektörün temel bilgi dağarcığının arttırılarak iş sahaları yaratılmasına katkıda bulunulması ile sektördeki kurumsal paydaşlar tarafından tanıtılacak kısıtlı sayıdaki önlemleri ortaya koymaktır.

4. GELECEĞE DÖNÜK STRATEJİ

4.1. Vizyon

Türkiye'de turizm sektörü, Akdeniz'in dördüncü büyük varış yeri olma noktasını aşmış, sürdürülebilirlik ilkesini benimsemiş bir sektör olarak; eğitilmiş nitelikli işgücü ve düzeyi gittikçe yükselen teknik altyapı, tesis ve servisleri ile öncelikle ülke halkının yaşam ortamını iyileştirici, düzeyini yükseltici, kendi kaynağını yaratabilen, öz denetim yapabilen, rakip varış noktaları ile yarışabilir, iç verimliliği yüksek bir sektör haline gelecektir.

4.2. Vizyona Dönük Temel Amaç ve Politikalar

Ulusal ekonominin herhangi bir sektöründe, sektörel gelişme politikaları ve hedefleri, genel ulusal gelişme politikaları ve hedefleri ile uyumlu olmalıdır. Turizmin gelişmesi genel politikalar ile birlikte ele alındığında; turizm, insan kaynaklarının geliştirilmesi, sosyal refahın arttırılması, KOBİlerin geliştirilmesi, bilim ve teknoloji yeteneğinin geliştirilmesi, sağlıklı bir genel yerleşme düzeni ve kentleşme süreci oluşturulması, doğal ve tarihi çevre değerlerinin korunması ve geliştirilmesi ile sektörel ekonomik etkinlik hedeflerini destekleyici nitelikte geliştirilmelidir. Turizm sektöründe, küreselleşmenin ortaya koyduğu dinamikleri barındıran, ülkeye daha çok turist gelmesi ile birlikte gelir ve hizmet kalitesini artıran, pazarlama kanallarını çeşitlendiren, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, Türkiye turizminin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun turizm çeşitlerine öncelik veren uzun dönemli politikalar belirlenmelidir.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişme süreçlerinde, daha ileri düzeyde örgütlenmeyi ve uygar davranış kalıplarını benimseyen, ortak çıkarların varlığını keşfeden birey ve firmaların birlikte hareket etme yeteneklerini geliştirdikleri bir dünyada, turizm sektörü, hem daha başarılı olabilecek hem de yeni ekonomik düzenin doğru yapılanmasına katkıda bulunabilecek faktör donanımına sahip bulunmaktadır. Yeni yaklaşımda;

- enformasyon sektörü yerine bilgi sektörü olmak,
- kısa dönem yanında uzun dönemi dikkate almak,
- firma karlılığı ile birlikte ekonomik fayda,
- hizmet zincirinde dengeli getiri oranları,
- yabancı turist sayısı ve takibi ile birlikte fon akımı ve takibi,

- küreselleşme ve turizmde sermaye mülkiyeti,
- yeni ürün uzayı yaklaşımı,
- eğilim takibi ile birlikte eğilimler yaratma amacı,
- kamu kaynağından yararlanma mücadelesinden kaynak yaratma aşamasına geçiş vb.

bazı kavramların tanımlanıp modellenmesi ve bu kavramların ortaya koyduğu anlayışı hayata geçirecek yatırım ve örgütlenme etkinliklerinin gerçekleşmesi gerekmektedir.

4.2.1 Enformasyon Sektörü Yerine Bilgi Sektörü Olmak

Enformasyon odaklı sistemler, verideki geçmişe yönelik değişimleri ortaya çıkarma ve "Ne?" sorularına cevap alma amaçlı çözümlerdir. Bilgi tabanlı sistemler ise, "Ne?" sorularının yanında "Neden?" ve "Nasıl?" sorularına cevap alınabilmesi ve ileriye yönelik öngörü/plan yapılabilmesini sağlayan sistemlerdir. Enformasyon toplumu fırsatları izlerken bilgi toplumu fırsatların önünde gitmektedir. Turizm sektörü ile ilgili bireylerin de edilgen enformasyon toplumu olmaktan çıkıp, piyasalara hükmetme gücüne sahip olacak bilgi toplumuna dönüşmeleri gerekmektedir.

4.2.2. Kısa Dönemle Birlikte Uzun Dönem

Uzun dönem çok sayıda kısa dönemin ardarda dizilmesinden oluşur, ancak kısa dönem dikkate alınarak verilen kararlar sonucu gerçekleştirilen yatırım ve hizmet faaliyetleri, gelecekte çok sayıda kısa dönemi geri dönülemez biçimde etkilemektedir. Günümüzde bu tür etkiler, turizm uydu muhasebesi gibi bilgi karar-destek sistemlerinde temizlenmiş veri ve enformasyonun kullanılması ile ölçülebilmekte ve öngörüler elde edilebilmektedir. Ancak, ülkemizdeki ekonomik faaliyetlerde, uzun dönem, karar vericilerin zihninde on iki aya kadar inmiştir. Turizm sektörü karar vericileri, bilgi toplumuna dönüşümü gerçekleştirdikten sonra, mensubu oldukları yönetimlerin de önerdikleri ve savundukları her faaliyetin, uzun dönemli etkilerini ölçüp değerlendirecek birimlerin oluşturulması için çaba harcamalıdırlar. Uzun dönem, zaman cinsinden küçük firmalar için 5-10 yıl, büyük firmalar için 10-20 yıl, kamu projeleri için ise 20-30 yıllık dönemler olarak ifade edilebilir.

4.2.3. Firma Karlılığı İle Birlikte Ekonomik Fayda

Fayda kavramı, kamu kaynaklarının tahsisinde kriter olarak kullanılan ve toplumun faydası anlamına gelen ve ekonomi ile ilgili teorilerde önemli yeri bulunan bir kavramdır. İstihdam, döviz girdisi, gelir dağılımı, bölgelerarası denge ve nesillerarası gelir dağılımı açısından net etkileri ile iç kaynak maliyeti ve alternatif maliyetleri dikkate alan değerlendirmeler sonucunda yapılacak olan yatırımların toplam ekonomik faydasının, olumlu ya da olumsuz olması durumu önceden tahmin edilebilmektedir. Ayrıca, farklı sektörlerdeki farklı yatırım projeleri karşılaştırmalı olarak değerlendirilebilmektedir. Günümüzde uygulanmakta olan turizm uydu muhasebesi, söz konusu bütün etkileri ölçen metodolojidir.

Turizm sektöründe karşılaştırmalı ekonomik fayda kavramını kullanmayan birimler, ekonomik açıdan en iyi olmayan, hatta zaman zaman eksi fayda değerine sahip olan yatırımları savunabilmekte ve destekleyiciler bulabilmektedirler. Fayda-maliyet analizleri, firma karlılığı pozitif olan yatırım projelerinden hangilerinin, hangi sırada kamu kaynakları ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koyan analizlerdir. Öz sermaye getiri oranı ile toplam sermaye getiri oranı arasında zaten var olan fark, ekonomik getiri oranı hesaplandığında daha da artmaktadır. Sektörde faaliyet gösteren girişimciler, firmaları açısından karlı buldukları projelerin fayda-maliyet analizleri sonucuna göre de karlı olduğunu ve ayrıca sektördeki alternatif projelerden de daha yüksek ekonomik getiri oranlarına sahip olduğunu gerçeğe uygun olarak ispat etmeden, kamu kaynakları ile desteklenmeyi talep etmemelidirler.

4.2.4. Hizmet Zincirinde Dengeli Getiri Oranları

Turizm sektörü, çok sayıda bileşenden oluşan bir bileşke ürünü üretip piyasaya arz etmekte ve bileşen ürünler farklı firmalar tarafından üretilmektedir. Bileşen ürünler bir zincirin halkalarıdır ve zincirin kalitesi belirli bir halkayı üreten birimin getiri oranı ile etkileşim içindedir. Toptancının iç karlılık oranı reel olarak yüzde 40 iken konaklama yatırımının iç karlılık oranı yüzde 5 olursa, sektörün kendisini idame gücü azalır.

Sektör, bileşen ürünleri üreten firmaların öz sermaye getiri oranlarını hesaplayıp, zafiyet içinde olan halkaların rehabilitasyonunu örgütleri aracılığı ile planlamalı ve kaynakların öncelikle bu alanlara tahsis edilmesini savunmalıdır. Yatak kapasitesinin artırılması uzun dönemde büyüme açısından gerekli olmakla birlikte bileşen ürünler birçok yörede acil onarım beklemektedir. Örneğin, birçok altyapı unsuru gibi katı atık işleme

biriminin iç karlılık oranı da tur operatörünün iç karlılık oranı ile karşılaştırılabilir düzeye getirilmeli ve sektördeki tüm aktörler topluca hareket etme bilincine ulaşmalıdır.

4.2.5. Yabancı Turist Sayısı İle Birlikte Fon Akımı ve Takibi

Turizm sektöründe 1970'li ve 1980'li yıllarda henüz sayıları milyonu bile bulmayan ziyaretçilerin söz konusu olduğu dönemlerden kalma bir alışkanlıkla yabancı ziyaretçi sayıları, sektörün sağladığı fayda gibi yorumlanmaktadır. Turizm sektöründe; çalışanları, işvereni ve kamu kuruluşları dahil turist sayıları ile birlikte fon hareketlerinin izlenerek turistlerin kişi başına yaptığı harcama varsayımlarının doğruluk dereceleri belirlenmeli, paket ve diğer harcamalardan oluşan toplam fonların, hangi zamanlama ile hangi bileşen ürün üreticilerine, hangi yüzdelerle dağıtıldığı ortaya konarak, fon seyahatleri izlenebilmeli ve sektörün dünyadaki işleyişe uygun davranmasını sağlayacak kurumsal ve mali yapılanması gerçekleştirilmelidir.

4.2.6. Küreselleşme ve Turizmde Sermaye Mülkiyeti

Bir ülke ticarete konu olmayan mal ve hizmet üretebilecek kaynak donanımı ve avantajına sahip olduğunda, küresel sermaye ticaret yolu ile bu kaynaklardan fayda sağlayamayacağı için o ülkenin fiziki sermayesinin mülkiyetini devralma yolunu seçerek küreselleşmektedir. Diğer alanlarda zaten karşılaştırmalı üstünlüğü olmayan ülke ise avantajını kaybetmekte ve çalışanlar kendi ülkeleri içinde küreselleşmektedirler. Küresel sermaye söz konusu nedenlerle, kolay kabul edilebilecek sektörler yerine çimento ve hipermarket alanlarında gelmiştir, sıra bankacılık, hava ulaşımı ve turizm sektöründedir. Konaklama tesislerinin arazi mülkiyetinin genellikle kamuda olması, tehlikeyi önlemiş olmakla birlikte kısa dönemde uçak koltukları, uzun dönemde ise koylarımızın ve mevcut yatakların küreselleşmesi ve oluşan fonlardan yararlanamayacak olan ülkemizin de 30-40 milyon turist hedeflerine ulaşması muhtemeldir. Böyle bir durumda ödenilecek iç kaynak maliyeti, ek istihdam olanaklarının getireceği faydanın çok üzerinde olacaktır.

Türkiye turizm bilgi toplumu, ivedilikle *enformasyon toplumunu* aydınlatmak, sektör karar vericileri ve sermayedarları ise sermaye mülkiyetini kaptırmamak için gerekli önlemlerin her türlü kısa dönem maliyetlerine katlanmak zorundadırlar.

4.2.7. Yeni Ürün Uzayı Yaklaşımı

Yeni aşamada turizm bileşke ürünü, "Zaman x Yöre x Tür" boyutlarından oluşan çok boyutlu uzay içinde, örneğin, 4 Mevsim x 20 Yöre x 5 Tür ele alınırsa 400 farklı bileşke ürün çeşidi şeklinde düşünülmelidir. 10 yıllık bir planlama yapılacak ise değişim ve yeni eğilim geliştirme de 5 yılda bir gerçekleşecekse, 400 x 10/5 = 800 farklı bileşke ürün ve bu ürünlerin bileşen ürünleri de zihinsel modellerde yer almalı ve turizm sektörünün vizyonu, bu tür çok boyutlu dinamik uzay içinde oluşturulmalıdır.

4.2.8. Trend Takibi Yanında Yeni Eğilimlere Öncülük Etmek

Sektörde yapılacak yeni yatırım ve hizmet faaliyetlerinde, geçmişi betimleyen eğilimleri referans alarak fırsatların arkasından gitmek yerine, yeni ürünler arz edip eğilimler oluşturma ve fırsatların önünde giderek projeleri hayata geçirme denemeleri yapılmalıdır.

4.3. Temel Amaç ve Politikalara Dönük Öncelikler ve Tedbirler

Dokuzuncu Kalkınma Planı için turizm sektöründe üç ana politika belirlenmiştir:

1. Bölgeler arasındaki gelir ve gelişmişlik dengesizliklerinin azaltılması yönünde turizm sektörünün katkıda bulunması,
2. Turizmde sektörel gelişmenin öncelikle yüksek düzeyde nitelik hedefine yönelmesi, nicel hedefler uğruna nitelikten ödün verilmemesi,
3. Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami payı alabilmesi amacıyla yeterli talebin yaratılmasının sağlanmasıdır.

Turizm sektöründe yukarıda belirtilen üç ana politikaya uygun öncelik ve tedbirler aşağıda özetlenmektedir.

Öncelik 1. Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.

Tedbir 1.1. İç kısımlarda ve gelişmemiş yörelerdeki turizm faaliyetlerine uygun teşvikler getirilecektir.

Tedbir 1.2. Altyapı ve üstyapı yatırımları fiziksel planlara uygun olarak gerçekleştirilecektir.

Tedbir 1.3. Gelişmiş yörelerde kamu arazisi alacak firmalara, gelişmede öncelikli yörelerde de tahsis alarak yatırım yapma zorunluluğu getirilecektir.

Öncelik 2. Sektör ile ilgili tüm yatırımlar, doğal, tarihi, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.

Tedbir 2.1. Doğal ve tarihi çevrenin korunmasında hız ve etkinlik sağlanacaktır.

Tedbir 2.2. Turizmin yoğun olarak geliştiği yörelerin yakınlarında yer alan kentlerin altyapı eksiklikleri öncelikle giderilecektir.

Tedbir 2.3. **"**Kültür ve Turizm Gelişim Bölgeleri"nde katı ve sıvı atıkların arındırılması ve uygun alıcı ortama aktarılması sağlanacaktır.

Öncelik 3. Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami payı alabilmesi amacı ile yeterli talep yaratılacaktır.

Tedbir 3.1. Turizmde dış tanıtım için yeni bir yapılanmaya gidilecektir.

Tedbir 3.2. Talepteki değişim sürekli izlenerek değişen koşullara uygun tanıtım faaliyetleri yürütülecektir.

Tedbir 3.3. Turizm ürünlerinin özel turizm pazarlarına uygun şekilde çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.4. Ziyaretçi sayısının ve ziyaretçi başına yapılan harcamanın artırılması, yüksek gelir gruplarının ülkemize çekilmesi ve yıl boyunca talep yaratılması, iç ve dış talebin bölgelere ve ürünlere dengeli dağıtılması sağlanacaktır.

4.3.1 Turizm Sektöründe Hedefler

Ekonomik düzenin turizm sektöründen beklediği yeni işlev, sektöre daha büyük sorumluluklar yükleyerek, sektörün eksikliklerini gidermek ve yapılan yanlışlıklardan dönmek şeklinde açıklanabilecek '*rehabilitasyon'* ile '*sektörel büyüme'* olmak üzere iki önemli amacı da beraberinde getirmektedir.

Turizm sektörüne yönelik hedefler aşağıda belirtilen beş başlık altında toplanmıştır:

Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Hedefler

a) Mevsimselliğin azaltılmasına yönelik eylemler

1) Varış noktalarının özelliklerine göre, öncelikle ulusal hava taşımacılığı da olmak üzere sezon dışında charter uçuşlarına teşvik primi verilmesi,

2) Ürünü çeşitlendirmek; kongre, dağ ve kış turizmi, sağlık ve deniz kürü ağırlıklı termal turizm, yat turizmi, doğa ve yayla turizmi gibi türlerde ek teşvikler sağlanması,

3) Üçüncü yaş ve gençlik turizminin ayrıca teşvik edilmesi.

b) Toplu pazarlama ve eşgüdüm eylemleri

1) Toplu pazarlama gücünü artırmaya yönelik etkinliklerin desteklenmesi,
2) Sektörde mevcut meslek kuruluşlarının yapılarının güçlendirilmesi,
3) Sektörün ortak fiyat politikası oluşturmasının özendirilmesi,
4) Kamu sektöründe dağınık olan tanıtım ödenek ve fonlarının, bir eşgüdüm çerçevesinde ve turizm sektörünün amaçları doğrultusunda kullanımının sağlanması.

c) *Yerli tur operatörlerinin desteklenmesi ile ilgili eylemler*

1) Başarıya endeksli, uzun vadeli, cazip finansman olanaklarının sağlanması.

d) Hizmet kalitesini artırmak için sertifikasyon (belgelendirme) sistemine geçilmesi ile ilgili eylemler

Ülke turizminin itibar ve karlılığı, bütün bileşen hizmetlerde eğitim kalitesinin idame edilebilmesine bağlı olmaktadır. Ancak mevcut eğitim arzı, ihtiyacı kalite olarak karşılamaktan genellikle uzaktır. Bu durumda, eğitilmiş elemanlara yönelik talebin oluşturulması gerektiğinden turizm eğitimi ve kalitesinde "sertifikasyon" (belgelendirme) anahtar husus haline gelmektedir. Sertifikasyon ile mesleki eğitimde standardizasyon, değerlendirmenin kamu ve sektör tarafından ortaklaşa yapılması, uluslararası standartlara göre verimlilik ve hizmet kalitesinin gelişimi, istihdam için gerekli olan beceri düzeylerinin belirlemesi sağlanarak söz konusu nitelikleri kazandıracak eğitim de zorunlu hale getirilmelidir.

e) İç turizm hareketlerinin mevsimsellikten kurtarılması için yönetsel ve yasal önlemlerle ilgili eylemler

İç turizm hareketlerinde önemli bir gelişme söz konusudur, ancak iç turizm hareketlerinin mevsimsellikten kurtulabilmesi için, mevsimselliği yaratan doğal nedenler dışındaki faktörler uygun hale getirilmelidir.

f) Avrupa Birliği'ne yönelik eylemler

Sektörde, Avrupa Birliği'nin tek pazar uygulaması ile ortaya çıkan talep azalması ve diğer konjokturel dalgalanmalara karşı gücünü artırmak üzere dış pazarlarda optimum talep dağılımı yaratılmasının yanı sıra Birliğin turizm sektörüne yönelik uygulamalarına uyumu için gerekli tedbirler alınmalı ve ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.

g) Enformasyon teknolojisi ile ilgili eylemler

Kitle turizmine ve bireysel turizme yönelik pazarlama faaliyetleri, elektronik ortamda, enformasyon teknolojilerine dayalı olarak gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu amaçla turizm pazarlamasında, özellikle dağıtım kanallarında, rekabet gücünü ve verimliliği artırıcı teknolojik iletişim sistemlerinin sektörde yaygın kullanımını kolaylaştırıcı önlemler alınmalıdır.

Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Hedefler

*a)*Turistik yörelerde doğal deseni zenginleştiren, yapı yoğunluğunu azaltan, turizm ürününün çekiciliğini artıran, çevreyi koruyan, yerel halkı turizm ile bütünleştiren bir yaklaşımla teknik altyapının finansmanına kullanıcıların da katılımının sağlanması, doğrudan altyapı yatırımı yapacakların teşvik edilmesi,

*b)*Turistik yörelerde arıtma tesisleri ve kanalizasyon şebekeleri inşaatlarının gerçekleştirilmesi ve desteklenmesi,

*c)*Turistik yörelerde katı atık sistemlerinin kurulması ve yeniden kazanımın teşvik edilmesi,

*d)*Yatlarda üretilen katı ve sıvı atıkların toplanması ve arıtılması için gerekli yatırımların yapılması, teşvik tedbirlerinin alınması,

e)"Kullanan öder", "kirleten öder" evrensel ilkesi uyarınca kamu tarafından yapılacak teknik altyapının finansmanına, kullanıcıların da katılımının sağlanması, doğrudan altyapı yatırımı yapacakların teşvik edilmesi,

*f)*Doğal sermayenin yanlış kullanımında geriye dönüşün olmadığı bilincinin yerleşmesine katkıda bulunulması.

Çelişen Eylemlerin Engellenmesine Yönelik Hedefler

*a)*Yerel yönetimlerce eşikler dikkate alınmadan ikincil konutlar ve imar mevzuatına aykırı yapılara izin verilmesi sonucu, potansiyel eşiklerin aşılmış bulunduğu yörelerde yapılanmayı durduracak yasal ve diğer düzenlemelerin yapılması,

*b)*Mevcut altyapı eşiklerinin aşıldığı yörelerde yapılaşmanın ertelenmesi.

Büyümeye Yönelik Hedefler

*a)*Yabancı sermaye yatırımlarının yeni tesis inşaası yönünde teşvik edilmesi,

*b)*Gerek kamu, gerekse özel sektör kaynaklarının kullanıldığı alt ve üstyapı yatırımlarında, turizm sektörünü diğer ekonomik faaliyetlerle ilişkilendirerek tek çerçeve içerisinde değerlendiren "turizm uydu muhasebesi sistemi"nin yatırım ölçütü olarak kullanılması,

*c)*Turizm sektöründe KOBİ'lerin teşvik edilmesi.

Yasal Düzenleme ve Örgütlenmeye Yönelik Hedefler

*a)*Turizm sektörüne yeni bir vizyon kazandıracak, ülke çapında planlama, organizasyon, yönetim, yetki ve sorumlulukları yüklenecek "Ulusal Turizm Konseyi"nin kurulması,

*b)*Mevcut turizm merkezlerinin iyileştirilmesi, kalite düzeyinin yükseltilmesi, yeni olanakların yaratılması, ülke içinde ve uluslararası pazarlarda satış geliştirme etkinlikleri için gerekli işlevlerin yürütülmesi amacı ile *"Varış Noktası Yönetimi"* organizasyonlarının oluşturulması.

Turizm Sektörüyle İlgili Verilerin Düzenlenmesine Yönelik Hedefler

*a)*Turizm gelirlerinin doğru hesaplanması için çalışmalar yapılması,

*b)*Uluslararası turist sayısının doğru hesaplanması için çalışmalar yürütülmesi.

Yukarıda açıklanan stratejik amaç ve hedeflerin gerçekleştirilmesi için aşağıda sıralanan faaliyetlerin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Mevcut Sermaye Stokunda Verimliliği Artırmaya Yönelik Eylemler

a)Turizm sektöründe uygulanan KDV oranlarının rakip ülkeler düzeyine çekilmesi,

b)Turizm tüketicisinin zorunlu sigorta kapsamına alınması,

c)Konaklama işletmelerine yönelik olmak üzere elektrik, su, doğalgaz vb. tüketim maddelerinde indirimli fiyat uygulanması,

d)Türkiye'nin turizmde marka haline gelmesi için çalışmaların yürütülmesi,

e)Türkiye'de gelecekte rekabet avantajı olan sektörlerin belirlenmesi ile ilgili çalışmaların yürütülmesi,

f)'Her şey dahil sistemi' uygulayacak tesislerde fiziksel standartların belirlenmesine ilişkin çalışmaların ilgili kurumlarca yerine getirilmesi,

g)Turizm sektörünün gelişimine yön verecek turizm sektörü ana planının hazırlanması, ilkelerden ödün verilmeden turizmin dinamik yapısına uygun olarak planlama sürecinin, değişen dünya koşullarına göre devamlı bir faaliyet olarak sürdürülmesi,

h)Turizm hareketlerinin ana güzergahlarında karayolu standartlarının yükseltilmesi, risk noktalarına öncelik verilerek trafik kazalarını önleyici tedbirlerin ivedilikle alınması,

i)Turizmin geliştiği ve geliştirileceği yörelere yönelik olarak, karayoluna seçenek oluşturmak amacı ile demiryolu ve denizyolunun geliştirilmesi için gerekli çalışmaların yürütülmesi, bu kapsamda önemli turizm merkezlerine demiryolu ulaşımının ivedilikle sağlanması,

j)Hem tarihi hem de ticaret merkezi olan merkezlerin müstakil birer varış noktası haline getirilmesi,

k)Turizmde çeşitliliğin arttırılarak ülke geneline ve yılın 12 ayına yayılmasının sağlanması,

l)Tarih ve kültür turizminin canlandırılması için gerekli çalışmaların yapılması,

m)Turizm sektörüne yönelik eğitim-öğretim yapılan lise ve önlisans düzeyindeki eğitim kurumlarının programlarının sektörün beklentilerine karşılık verecek şekilde düzenlenmesi.

Doğal Sermayedeki Aşınmanın Azaltılmasına Yönelik Eylemler

a)Sektör ana planına uygun olarak tüm gelişim alanlarının fiziksel planlama çalışmalarının tamamlanması,

b)Mevcut turizm alan ve merkezlerindeki içme suyu ve atık su deşarj sorunlarının öncelikle çözümlenmesi, Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi'nin uygulamasına ivme kazandırılması,

c)Yeni gelişim alanlarına ilişkin kararlarda su kaynaklarının ve su sağlama olanaklarının, göz önüne alınması ve eşiklerin aşılmasına neden olacak uygulamaların önlenmesi.

Çelişen Eylemlerin Engellenmesine Yönelik Eylemler

a)Turizm sektöründe etkin bir eşgüdüm ve işbirliğinin sağlanması için kamu ve özel sektörden tüm tarafların katılımını sağlayacak sistematik bir işbirliği ortamı ve organizasyon yapısının oluşturulması.

Büyümeye Yönelik Eylemler

a)Turizm kentlerinin oluşturulması ile ilgili çalışmalara hız kazandırılması,

b)Turizm gelişim etkinliklerinde özel ilgi pazar bölümlerinin karakteristiklerine, potansiyel turistlerin ilgi alanlarına göre mevsimin uzatılması ve talebin yıl boyuna yayılmasını amaçlayan projelerin gerçekleşmesinin öncelikle ele alınması,

c)Turist başına yurtiçi hasılanın artırılması ve bölgelere dengeli dağıtılması yönünde önlemlerin alınması.

Yasal Düzenleme ve Sektöre Yetki Devrine İlişkin Eylemler

a)Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turizm sektörüne yönelik sahip olduğu bazı yetkilerinin mevcut sivil toplum ve sektör kuruluşlarına devrinin yapılabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması,

b)Turizm sektörüne yönelik mevzuatın kısa dönemler halinde değiştirilmemesi için düzenlemelerin yapılması, istikrarlı bir turizm politikasının oluşturulması,

c)Turizmin, 'öncelikle geliştirilecek sektör' olarak benimsenmesi ve ilan edilmesi,

d)Turizm sektörüne yeni bir vizyon kazandıracak, ülke çapında planlama, organizasyon, yönetim, yetki ve sorumlulukları yüklenecek 'Ulusal Turizm Konseyi'nin kurulması.

Turizm Sektörü ile İlgili Verilerin Düzenlenmesine Yönelik Eylemler

a)Sağlıklı değerlendirmeye olanak sağlamak ve kararların temelini oluşturmak üzere turizm alanındaki bilgi ve veri eksikliği giderilmelidir. Bu amaçla dış turizm geliştirme kararları için uluslararası karşılaştırmalara ve değerlendirmelere olanak sağlayan, sektörün geliştirilmesine, tanıtım ve pazarlamaya ışık tutacak bir bilgi bankasının oluşturulması, turizmin dinamik karakterine uygun şekilde veri ve bilgi derleme faaliyeti yürütülmesi,

b)Turizm sektörüne yönelik akademik çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir.

5. DOKUZUNCU KALKINMA PLANI DÖNEMİNDE BEKLENEN TEMEL GELİŞMELER

5.1. Yatırım

Dokuzuncu Kalkınma Planı sonunda ulaşılacak turist talebinin, halen 454 bin olan Bakanlık belgeli konaklama kapasitesini 640 bin dolayına yükseltmesi hesaplanmaktadır.

Türkiye, turizm yatırımlarında verimli teşvik mekanizmasını 1985-91 yılları arasında uygulamıştır. Söz konusu dönemde turizm yatırımları uzun vadeli, düşük faizli krediler ve hibe türü nakdi teşviklerle desteklenmiştir. Bugün dünya standartlarında olmaları ile öğünülen konaklama tesislerinin büyük bölümü 1985-1991 arasında uygulanan teşvik sisteminin ürünüdür. Halen dünyada turizm yatırımları için uygulanan teşvikler, ağırlıklı olarak faiz sübvansiyonlu uzun dönemli krediler ve nakdi teşviklerden oluşmaktadır. Bu yaklaşım ülkemizde de benimsenmelidir.

Son yıllarda azalan arazi tahsisleri saydam ve nesnel kriterlere dayalı bir sistem dahilinde devam etmeli, tahsis edilen arazilerdeki yatırımların 3 yıl içinde tamamlanarak işletmeye açılması şartı konulmalıdır.

Turizm tesislerinin en fazla 7 yılda bir modernize edilmesi kaçınılmaz bir gereksinimdir. Modernizasyon ve yenileme yatırımlarının uygun faizli kredilerle desteklenmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin mevcut yatak kapasitesinin 2/3'ü sahil turizmine dönük olarak kıyı şeridinde toplanmıştır. Turizmin çeşitlendirilmesi ve 12 aya yayılması kapsamında termal ve sağlık turizmi, kültür turizmi, kongre turizmi, dağ ve yayla turizmi, kış turizmi, üçüncü yaş ve gençlik turizmi, yat ve deniz turizmi yatırımlarına öncelik verilmelidir.

5.2. Altyapı ve Çevre

Atık su, arıtılmış suyun derin deniz deşarjı, katı atıkların depolanması, temiz su temininde ve elektrik enerjisinde yaşanan sorunların giderilmesi, karayollarının iyileştirilmesi, turizm alan ve merkezlerine yakın yeni havaalanlarının açılması gereksinimi mevcut altyapı sorunlarının başlıcalarıdır.

Turizm alanlarında altyapı yatırımlarının finansmanı, özel sektör ile devletin belli oranlarda katılımıyla gerçekleştirilmelidir. Altyapı tesislerinin işletilmesi özel sektör ile kamunun temsil edildiği altyapı birliklerine verilmelidir.

Turizm bölgelerindeki aşırı yoğunlaşma, sahillerdeki turistik beldelerde aşırı yapılaşmaya neden olmaktadır. Bu yapılaşmanın ana nedenlerinden biri, turizmin yöre ekonomisine getirdiği canlılık sonucu iç göçün dolayısıyla da konut talebinin artması, diğeri ise, tatil amaçlı ikinci konutlardaki artışlardır. Her iki konut türündeki artış, ayrıca beraberinde ciddi altyapı sorunlarını da getirmektedir.

Aşırı yapılaşmanın bir diğer sebebi de, yerel yönetimlerin rant amaçlı yapılaşmayı artıran imar planı değişiklikleridir. Turizm yörelerindeki yerel yönetimlerin imar planı yapma ve uygulama yetkileri yeniden düzenlenmelidir.

Çevreyi korumak ve yeni kirlenmelere neden olmamak için ülkesel ve bölgesel fiziki gelişme planları hazırlanmalıdır. Bütün sektörler bu fiziki plan kapsamı içinde değerlendirilmeli ve buna uymaları sağlanmalıdır.

5.3. İşletme

Türk turizminde Bakanlık belgeli konaklama işletmelerinin yıllık ortalama doluluk oranları ve fiyatları olması gerekenin altındadır. İşletmeler, en önemli sorunlarını etkin pazarlama ve tanıtma eksikliği olarak görmekte, tanıtma ve pazarlamaya yönelik faaliyetlerin teşvik edilmesini talep etmektedirler.

İşletmelerin sektörel dış ticaret tipi örgütlenmeye gitmeleri ve uluslararası franchising sistemine katılmaları pazarlama imkanlarının geliştirilmesi açısından önemlidir.

Diğer yandan, seyahat acentalarına sağlanan Eximbank kredilerinin turizm işletmelerine de verilmesi ve bu tür kredilerin işletmenin modernizasyonu için kullanılması önemli bir darboğazın aşılmasında rol oynayacaktır.

Turizm sektöründe hizmet veren işletmelerin içinde bulundukları mali koşulların, Türkiye'nin yakın rakipleri ile eşit düzeye getirilmesi rekabet açısından gereklidir. Bu kapsamda öncelikli konu, katma değer vergisi oranlarının Akdeniz çanağındaki rakip ülkelerde uygulanan orana indirilmesidir.

Turizm işletmelerinin, ülkeye döviz getiren ihracatçı kuruluş, hizmetlerinin de döviz getirici mal ve hizmet kapsamına alınması, turizme ihracat sektörünün kullandığı desteklerden yararlanma olanağı sağlayacaktır.

Turizm işletmeleri için iç turizm, kalıcı ve sürekli bir talep unsuru haline getirilmelidir. Bu bağlamda Türk halkının gelir düzeyinin yükselmesi ile tatil kredisi uygulamasının yaygınlaştırılması önem arzetmektedir.

Turizmin en önemli bileşenlerinden biri olan ulaşım sektörü ölçek olarak büyültülmeli, ihtiyaçları uygun modellerle giderilmeli, eğitim ve hizmet kalitesi artırılmalıdır. Taşımacılık sektörü, hukuki altyapısı düzenlenerek bir an önce kurumsallaşmalı, ihtiyaçlara göre planlanan yatırımlar yapılmalıdır.

5.4. Eğitim

Ülke turizminin itibar ve karlılığı, bütün bileşen hizmetlerde eğitim kalitesinin sürekliliğine bağlıdır. Turizm eğitimi; 3 Şubat 2006 tarih ve 5450 sayılı 'Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Bağlı Okulların Millî Eğitim Bakanlığına Devredilmesi ile Bazı Kanunlarda ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun' ile Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilene kadar Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 10 Turizm Eğitim Merkezi'nde (TUREM) düzenlenen 'Turizm İşletmelerine Personel Yetiştirme Temel Eğitim Kursları''nın yanında, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından orta öğretim düzeyindeki okullarda gerçekleştirilen, eğitim, ön lisans ve lisans olmak üzere yüksek öğretim düzeyindeki programlar aracılığı ile farklı düzeylerde yapılmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 101 Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve 16 Özel Otelcilik ve Turizm Lisesi, yükseköğretim düzeyinde ise 54 Meslek Yüksek Okulu'nda 125 adet turizm bölümü ile 27 yüksekokul ve fakültede 39 adet turizm bölümü bulunmaktadır. Ancak mevcut eğitim arzı, nitelik olarak ihtiyacı karşılamaktan uzaktır. Eğitilmiş elemanlara yönelik talebin oluşturulması için turizm eğitiminde *sertifikasyon (belgelendirme)* anahtar öğe haline gelmektedir. Mesleki eğitimde standardizasyon, değerlendirmenin kamu ve sektör tarafından ortaklaşa yapılması, uluslararası standartlara göre verimlilik, hizmet kalitesinin gelişimi ve istihdam için gerekli olan beceri düzeylerinin belirlemesi sertifikasyon ile mümkün olabilecektir.

Turizm eğitiminde staj sürelerinin standart hale getirilmesi çözümlenmesi gereken önemli konulardan birisidir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Anadolu Otelcilik ve

Turizm Meslek Liseleri'nin ders programlarına deniz turizmi ile ilgili dersler eklenerek deniz turizmi alanında eleman yetiştirilmesi sağlanmalıdır.

Diğer yandan, turizmde eğitim görmüş elemanların işsizlik sorunları, iş devir hızının yüksekliği, büyük kent işletmeleri dışında istihdamın mevsimsel özellikte olması sektörde işgücü ile ilgili sorunlar olarak belirmektedir. Turistik tesislerde eğitilmiş eleman çalıştırmak yerine, düşük ücret nedeniyle vasıfsız işçiler tercih edilmekte, stajyer öğrenciler ise ücretsiz çalıştırılmaktadır. Turizmin istediği nitelikte insangücü yetiştirilmesinde özel sektörün katılımı sağlanmalıdır.

Yerel yönetimler turizmin gelişmesinde en etkin güçlerden biridir. Yerel yönetimlerin hizmetlerinde kaliteyi artırıcı yönlendirmeler yapmaları bu açıdan önemlidir. Turizmde doğrudan hizmet veren meslek gruplarının kaliteye ulaşması sağlanmalı, toplum bilincinin oluşması için yaygın eğitim programları yapılmalı, özellikle medyada bu konuların işlenmesi özendirilmelidir.

5.5. Tanıtma ve Pazarlama

Türkiye'ye gelen turistlerin yaklaşık yüzde 85'i Avrupa ülkelerindendir ve Fransa, İtalya ve İspanya'dan ülkemizi ziyarete gelen turistler, daha çok kültür turizmini tercih ederken, söz konusu üç ülke dışında, diğer Avrupa ülkelerinden gelenlerin ülkemizi ağırlıklı olarak deniz-kum-güneş için ülkemizi tercih ettikleri görülmektedir. Avrupa ülkelerindeki pazar payımızın sürdürülebilir turizm ürünlerinin tanıtımı ile arttırılması, turizm açısından hızla büyüyen Doğu Asya Pasifik bölgesi ve özellikle de Çin'e özel bir önem verilmesi, başta İran olmak üzere Ortadoğu ülkelerinde pazar payının arttırılması ile ilgili çalışmalar sürdürülmelidir.

Tanıtma ve pazarlamada, turizm gelirinin maksimizasyonu sürecinde iyi yönetişim ilkesine sadık kalmak temel amaç olmalıdır.

Türkiye turizminde öncelikli hedef kitle; eğitim ve gelir düzeyi orta ve üzeri olan, fiyat ve kaliteye önem veren, genç/orta yaş grupları ile 65 yaş üstü, seyahat deneyimi yüksek, farklı bir tatil deneyimi yaşamak isteyen tüketicilerdir.

Türkiye'nin hedef kitleye yönelik olarak yürütülen reklam stratejisinde; varış noktası odaklı tanıtım kampanyaları izlenerek kampanyalarda toplam kalite unsurunun öne

çıkarılması, hedef pazarlara yönelik farklı tanıtım kampanyalarının geliştirilmesi, özgün ve ulusal değerlere sadık kalınarak çağdaş değerlerin vurgulanması, hedef kitleye yönelik turizm ürünlerinin öne çıkarılması, rakip ülkelerden farklı olan ürün üstünlüklerinin vurgulanması, güvenilir ve prestiji yüksek kitle iletişim kanallarının kullanılması, tanıtım aracı olarak internetin daha etkin bir biçimde kullanılması, ülkemizde uluslararası başarılara imza atmış sanatçı/sporcu v.b. bireylerin reklam öğelerinde kullanılması, var olan pazarlarda ikna edici mesajlara ağırlık verilirken yeni pazarlarda bilgilendirici tanıtım öğelerinin kullanılması, reklam kampanyalarının PR etkinlikleri ile desteklenmesi, hedef kitleye hızlı ve etkin bir şekilde ulaşabilmek için elektronik teknolojiden faydalanılması gibi unsurlar dikkate alınmalıdır.

Turizmin çeşitlendirilmesinde ve yüksek gelir gruplarının ülkemize çekilmesinde kongre ve incentive turizminin tüm dünyada kavranan öneminin bir sonucu olarak, ülkelerin kongre ve incentive alt yapısına yaptıkları yatırımlar ve bu yatırımların yoğunlaştığı kent ve bölgelerini daha iyi tanıtmak ve pazarlayabilmek için oluşturdukları örgütlenmenin başında 'Kongre ve Ziyaretçi Büroları' gelmektedir. Ülkemizde halen kurulmuş tek Büro olan İstanbul Kongre ve Ziyaretçi Bürosu'nun (ICVB) örgütlenme ve finansman yapısının güçlendirilmesinin yanı sıra sektörün desteği ile ilgili sorunları çözülmelidir. Ayrıca ülkemizin kongre alt yapısına sahip diğer bölgelerinde benzer büroların kurulabilmesi için gerekli işbirliği ve koordinasyon esaslarının belirlenmesi gerekmektedir.

Finansman yapısı güçlü bir kongre ve ziyaretçi bürosu oluşturmak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı, sektör kuruluşları ve yerel yönetimleri kaynaştıracak ve yönetimde söz sahibi yapacak bir model belirlenmelidir.

Türkiye'nin genel tanıtımı yanında, turizm tanıtımının yürütülmesinde koordinasyon, kaynak kullanımında rasyonellik, kampanyalar arasında işlevsel bütünlük sağlanmalıdır.

Ana pazar dilimini, deniz, kum, güneş için gelen turist oluşturmaya devam ederken, kültür, kongre, kurvaziyer, yatçılık ve sağlık turizmi gibi alternatif turizm ürününü bölgelere göre geliştirerek pazar dilimleri çeşitlendirilmelidir.

Tanıtımda yürütülen halkla ilişkiler stratejilerinde ise, Türkiye imajının eksik ya da olumsuz olduğu pazarlarda PR faaliyetlerine ağırlık verilmesi, ülkemizin bir turizm varış noktası olarak ve ürün çeşitliliği vurgulanarak etkin bir şekilde tanıtımının sağlanması, pazar ülkelerde kendi alanlarında öne çıkmış ve kamuoylarını etkileyebilecek nitelikteki kişilerin, sanatçıların, gazetecilerin ülkemize davet edilerek, edinilen olumlu izlenimlerin kendi

kamuoylarında duyurulmasının sağlanması, yurtdışındaki resmi ve özel Türk kuruluşları, öğrenci dernekleri, yabancı kuruluşlar ve etkili kamuoyu önderleri ile işbirliği geliştirilmesi ve lobi faaliyetlerinde ve imaj geliştirici tanıtım etkinliklerinde bu kesimlerden yararlanılması, 11 Eylül sonrasındaki gelişmelerin Müslüman ülkeler için getirdiği imaj erozyonuna karşı, Türkiye'nin nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan tek laik ülke olduğunun altının çizilmesi, ülkemizde yaşanan ve turizme olumlu katkı sağlayacak önemli olayların, farklı destinasyonların, farklı turizm ürünlerinin internet üzerinden, pazar ülkelerde kamuoyu oluşturacak kişilere duyurulması, ülkemizde uluslararası başarılara imza atmış sanatçı, sporcu vb. kişilerin halkla ilişkiler faaliyetlerine aktif katılımının sağlanması vb. unsurlar göz önüne alınmalıdır.

Tanıtım harcamaları gider olarak değil, karşılığı fazlasıyla alınacak bir yatırım olarak algılanmalıdır. Türk turizmi, dünya normlarına uygun olarak bir önceki yıl elde edilen turizm gelirinin yüzde 2'sini genel ülke tanıtımına ayırmalıdır. Yurtdışı turizm müşavirlikleri donanımlı ve güçlü bürolar haline getirilmelidir.

5.6. Yasal Düzenlemeler

Turizmle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili otorite ve yasa sayısının çokluğu ve kurumlar arasındaki eşgüdümde sorunlar yaşanmasının yanısıra, yönetimin merkezi ağırlıklı olması, karar sürecinin uzamasına neden olmakta, bu durum sektörün daha dinamik bir gelişim göstermesini engellemektedir. Ayrıca, yasal düzenlemelerin yanında kamu ve özel sektör kuruluşlarının örgütsel yapılanmasında önemli eksiklikler görülmektedir.

2013 yılı için öngörülen 35 milyon turist ve 30 milyar ABD Doları turizm geliri ve 2023 yılı için öngörülen 42 milyon turist ve 66,8 milyar ABD Doları turizm geliri hedeflerine ulaşmak için (EK V) 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nda değişiklik yapılarak 2003 yılında 4957 sayılı "Turizmi Teşvik Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" çıkarılmıştır. Anılan kanunun ana teması arazi geliştirme modeli, çağdaş bir arazi tahsis modeli, varış noktası hedefli planlama ve yönetim sistemleridir.

Arazi Geliştirme Modeli; birçok turizm aktivitesini birlikte içeren, yabancı zincirler ve markalarla bütünleşebilen, özel sektörün yaratıcılığını artıran, kamunun yükünü hafifleten projelerin uygulanması, çağdaş "*Arazi Tahsis Modeli*" ile tek elden, bir defada ve tanımlı bir alanda gerçekleştirilecek yatırım projelerini özendiren bir tahsis sistemidir. Özel sektör ve

kamunun yeni bir planlama, projelendirme ve yönetim yaklaşımıyla bir araya gelerek, rollerin kamuya en az yük getirecek şekilde tanımlanması da *Varış Noktası* (*Destinasyon) Hedefli Planlama ve Yönetim'*in gereği olarak belirlenmiştir.

Turizm etkinliklerinin, kompleks ilişkilere bağımlı olarak hassas dengelerde yapılaşması gereği ve planlama ve yatırım sürecinin "amaç" değil, talebe uygun fiziksel gelişimlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir "araç" olduğu göz önünde tutulmalı, yeterli talep yaratılarak talebe uygun geliştirilecek ürünler değerine satılmalıdır. Yeni geliştirilecek olan projelerde bu husus daha kolay dengelenebilir, ancak, mevcut piyasada bulunan dengesizliklerin de bu yönde düzeltilmemesi durumunda, Türkiye turizminin büyümesinde olumsuz özellikler "yaygın bir gelişme verimsizliği" yaratabilir.

Turizmden sorumlu kamu otoritesi, standartları saptayan, izleyen, koordinasyonu sağlayan ve güçlü denetim mekanizmasına sahip bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Turizm sektörünün, hem kamu, hem de özel kesim kapsamında daha çağdaş ve verimli olarak örgütlenmesi için gerekli mevzuat düzenlemeleri ivedilikle yapılmalıdır. Ülke turizminin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik mevzuat düzenlemeleri konusunda, bütünsel ve çağdaş bir yaklaşımla ihtiyaç duyulan ana konular aşağıda sunulmaktadır.

1) Turizm Çerçeve Kanunu

2) Turizmde Üstyapı Örgütlenmesi:

- Türkiye Turizm Konseyi (Turizm Şurası)
- Mesleki kuruluş örgütlenmelerinin yasalarla desteklenmesi
  * Otelciler Birliği
  * Turizm Yatırımcıları Birliği
  * Turizm Konaklama İşletmecileri Birliği
  * Tur Operatörleri Birliği
  * Rehberler Birliği
  * Deniz Turizmi Birliği
  * Sivil Havacılık Birliği

3) Turizmde İhtisas Örgütlenmeleri:

- Ülkesel Tanıtma ve Pazarlama Konseyi

- Ülkesel Planlama ve Yatırımlar Konseyi
- Ülkesel Ar-Ge Kurumu

4) Turizmde Bölgesel Yönetim

- Bölge Turizm Örgütü,
- Alt Bölge ve İller Turizm Konseyleri,
- Turistik Belde Belediyeleri Birlikleri,
- Bölgesel Master Plan Organizasyonu,
- Bölgesel Tanıtma ve Pazarlama Organizasyonu,
- Bölgesel ve Yerel Altyapı Birlikleri,
-Bölgesel Turistik Kalkınma Ajansları,

2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'ndaki yeni yasal düzenleme ile yeni yetkilerle donatılan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, bir üst işlev olan stratejik kontrolü de mutlaka yerine getirilmesi gerekmektedir. Proje ve program bazındaki etkinlik ölçümleri ile yerel fiziki ve işletme denetimleri ve belgelendirme işlemleri bölge teşkilatına, meslek disiplini ile ilgili olan görevler ise kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına devredilmelidir. Ancak Kültür ve Turizm Bakanlığı bu alanlarda da üst düzeyde eşgüdüm, gözetim ve değerlendirme işlevini sürdürmelidir.

5.7. Avrupa Birliği ile İlişkiler

Avrupa Birliği'nde turizm sektörüne, Yapısal Fonlar ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan sağlanan kaynaklar aktarılmaya devam etmekte, dolaylı kaynak aktarımlarının yanısıra yanında, doğrudan ve daha yüksek miktarlarda destek ve teşvikler sağlanmaktadır.

AB uyum programlarında öngörülen 'kamu kesiminin küçülmesi' ve 'kamu ile özel sektör işbirliğinin etkin bir ortaklık esasına dayalı olarak çözümlenmesi' prensiplerinin turizm sektöründe etkili bir şekilde yer alması da sağlanmalıdır**.**

Daha önce belirtildiği gibi, Türkiye'yi ziyaret eden turistlerin çoğunun AB ülkelerinden gelmesi ve Türkiye'nin dünya turizm pazarında AB ülkeleriyle rekabet içinde olması nedenleri ile Birliğin yeni teşvikleri Türkiye'yi etkileyecektir. Ayrıca, AB ülkelerinde turizmdeki hizmetin niteliğinin iyileştirilmesi ve turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi karşısında Türkiye turizminin gelişmelere uyum gösterme ivmesi de

Türkiye'ye olan talebi olumlu veya olumsuz etkileyebilecek faktörlerdir. Belirtilen nedenlerle Avrupa Birliği'nin hem kendi turizm sektörünü teşvik etmeyi hedefleyen politikaları Türkiye tarafından iyi izlenmeli ve değerlendirilmeli hem de Avrupalı turistlerin tatillerini AB sınırları içinde yapmalarını amaçlayan girişimlere karşı gerekli önlemler alınmalıdır.

6. SONUÇ ve GENEL DEĞERLENDİRME

Turizm sektöründe araştırma-planlama çalışmalarına ve yatırımlara önemli para ve akıl kaynakları ayrılan ülkemizde, kuramsal ve uygulama düzlemlerinde önemli birikim ve deneyim oluşmuş ve turizm sektörü belirli bir olgunluğa erişmiştir.

Türkiye'de turizm endüstrisi, istikrarlı bir ortamda büyümenin sağlanması, girişimcilik ve ekonomik rekabet gücünün arttırılması, insan kaynaklarının geliştirilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, yoksullukla mücadele, bölgesel gelişme dinamiklerinin harekete geçirilmesi, iyi yönetişim ve AB standartlarına ulaşma konularında en avantajlı, amaçlara ulaşmada en çok destek görecek sektörlerin içerisindedir ve bu özelliği nedeni ile gelecekte ülkenin karşılaştırmalı üstünlüğünün avantajlı olduğu bir sektör konumunda olacaktır.

Dünya turizminin geleceğine ilişkin yapılan araştırmalarda, turizm hareketlerinin ve sektörel uygulamaların değişim içerisinde olduğu ve önümüzdeki yıllarda turizm sektöründe tüketici beklentilerinde köklü değişimlerin olacağı, doğal sermayedeki yıpranmaya bağlı olarak ta tüketici taleplerinde değişikliklerin ortaya çıkacağı, ayrıca, siyasal, ekonomik ve sosyal değişimlerin de tüketici taleplerini etkileyeceği ifade edilmektedir.

Turizm yatırımları ile ilgili yeni eğilim, rekabet gücü olan, turistlerin memnuniyetini ön plana alan, sürdürülebilir bir gelişme ve planlama ile küresel eğilimleri yakalayabilen, hedef planlama ve pazarlama yapabilen, çevre dostu, gelişmeye özen gösteren, özel sektör katılımını ve yaratıcılığını artırarak devletin yükünü hafifleten "stratejik planlama" türü planlama-projelendirme-yönetim sistemi oluşturan, paylaşımcı proje yönetimine önem veren uygulama stratejilerini geliştirmektir. Artan rekabet ortamında, ülke geleceğinin en önemli ekonomik ve sosyal sektörü olan turizmde, kararlar alabilmek ve uygulayabilmek için güçlü yerel sivil girişimler aktif olarak yer aldığı bir planlama sürecinin sektöre öncülük etmesi kaçınılmazdır.

Yerel, bölgesel ve ülkesel ölçekte girişimde bulunma sorumluluğunu üstlenen sektör kuruluşları-sivil toplum örgütleri-kamu işbirliği içinde vizyon geliştirmek ve uygulanabilir projeler üretmek zorundadır. Bu noktada yerel envanterin saptanması, yerel değerlendirme ve yerel tanıtım için projeler geliştirilmelidir. Bu projelerin merkezi yönetimden tabana yöneltilen şekilde değil, tabandan merkeze yönelen bir sistem ile oluşturulmasına özen gösterilmeli ve yerel sahiplenme esas alınmalıdır.

Türkiye'de turizm sektörü, 1983 yılı sonrasında yaşadığı atılımın sonuçlarını halen içinde bulunduğumuz dönemde görmektedir. Bugün turizm sektörünün sahip olduğu fiziksel sermayenin büyük bir kısmı, 1983 yılı sonrasında sektörde uygulanan teşviklerin sonucudur. 1983 sonrasının sonuçlarından biri de, doğal sermayenin yoğun kullanımı ile plansız gelişme ve yanlış kullanma ile ilgilidir.

Türkiye turizm sektörünün Yeni dönemdeki hedeflerinin iki başlıkta özetlenmesi mümkündür. Bunlar *rehabilitasyon* ve *büyüme*dir. Daha önce belirtilen hedef ve ilkelerin bu iki amaç doğrultusunda uygulanması gerektiği açıktır.

Türkiye turizm sektörünün, başta ülke kalkınması olmak üzere, belirtilen hedeflere ulaşılmasında optimum yararı sağlayabilmesi için, raporun önceki bölümlerinde açıklanan ve aşağıda da yer alan stratejik amaçların önemsenmesi gerekmektedir.

- Enformasyon sektörü yerine bilgi sektörü olmak,
- Kısa dönem yanında uzun dönemi dikkate almak,
- Firma karlılığı ile birlikte ekonomik fayda,
- Hizmet zincirinde dengeli getiri oranları,
- Yabancı turist sayısı ve takibi ile birlikte fon akımı ve takibi,
- Küreselleşme ve turizmde sermaye mülkiyeti meselesi,
- Yeni ürün uzayı yaklaşımı,
- Trend takibi ile birlikte eğilimler yaratma amacı,
- Kamu kaynağı mücadelesinden kaynak yaratma aşamasına geçiş.

Bu stratejik amaçlara ulaşmak için dikkate alınması gereken hedef ve ilkelerin başında 'mevcut sermaye stokunda verimliliği artırmaya yönelik hedefler' gelmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için de toplu pazarlama ve eşgüdüm, yerli tur operatörlerinin desteklenmesi, hizmet kalitesini artırmak için sertifikasyon sistemine geçilmesi, iç turizm hareketlerinin mevsimsellikten kurtarılması, Avrupa Birliği'ne yönelik önlemler ve enformasyon teknolojisi ile ilgili etkinlikleri de içeren yasal, yönetsel ve ekonomik önlemlerin alınması gerekmektedir.

Diğer hedef ve ilkeler arasında yer alan 'doğal sermayedeki aşınmanın azaltılmasına yönelik hedefler' genel olarak turizm sektörüne konu olan değerlerin korunması ve sürdürülebilir olması anlamına gelmektedir. Bu alanda ciddi çalışmaların yapılması gerektiği de açıktır.

'Çelişen eylemlerin engellenmesine yönelik hedefler' başlığı altında verilen hedef ve ilkeler, uygulamada ve yasal düzeyde birbirleri ile çelişen konuların ayrıştırılması, kamu ve özel sektör arasında görev bölümünün yapılması olarak ele alınmalıdır.

'Büyümeye yönelik hedefler' ise genel olarak yatırımların teşvik edilmesi ile ilgili önlemleri içermektedir. 'Yasal düzenleme ve örgütlenmeye yönelik hedefler', 'turizm sektörüyle ilgili verilerin düzenlenmesine yönelik eylemler' ulaşılması gereken hedefler arasındadır.

Batı Akdeniz'de artan çevre kirliliğine alternatif olarak Doğu Akdeniz'de barış ortamının da sağlanması ile, turizmde çeşitlilik ve yeni tatil hedeflerine yönelik taleplerin karşılanmasında bölgenin en deneyimli turizm endüstrisine sahip olan Türkiye için çok yönlü fırsatlar ortaya çıkabilecektir. Bu bağlamda Türkiye, dünyadaki yeni döneme kendisini hazırlamalıdır. Türkiye'de rekabet avantajlarının yüksek olduğu sektörlere önem verilmesi ve bunların desteklenilmesi vazgeçilemez bir uygulama olmalıdır.

Turizm sektörü; 1977-1987 yılları arasında başlangıç, 1987-1997 yılları arasında büyüme dönemi yaşamıştır. Ürün yaşam eğrisinin on yıla isabet eden büyüme döneminde çok hızlı yol alan Türkiye'de, kısa süreli krizlerle geçici talep duraklamaları yaşanmış olmasına rağmen, büyüme döneminde gerçekleştirilmiş olan yıllık ortalama talep artış hızı dünya ortalamasının 4,5 katı kadar olmuştur.

1998'den itibaren ise turizm sektörü olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermeye başlamıştır. 1998 ve 1999 yıllarında yaşanmış olan talep duraklamasını siyasi konjonktür ve tabii afetler gibi faktörlerle açıklamak mümkün olmakla beraber Türkiye'de turizm ürününün olgunluk dönemine giriş sinyalleri vermekte olması da üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu teşhise bağlı olarak yapılması gereken, öncelikle toplam kalite yönetimine ağırlık verilmesi ve beraberinde tanıtımdaki etkinliğin arttırılmasıdır.

Türkiye turizminin acilen gereksinim duyduğu değişimlerden biri de yeniden yapılanmadır. Dünya turizminde değişen talep yapısı Türkiye'ye büyük avantaj sağlamıştır.

Geleneksel deniz, kum, güneş odaklı talep yapısından çok değişik unsurları içeren talep yapısına geçiş, Anadolu'nun sektöre sağladığı ortak kültür mirası arzı ile örtüşmektedir.

Turizmin çok yönlü ve dinamik bir endüstri ve hizmetler sistemi olması, sektörle ilgili geliştirilecek plan ve politikalarda devletin ilgi ve desteğini gerekli kılmaktadır. Bu konudaki çağdaş yapılanmanın esasları ve iş bölümü saptanırken, devletin koordinasyon sağlama, standart belirleme ve denetleme işlevlerini yerine getiren, diğer işlevlerini ise meslek örgütleri, sivil toplum kuruluşları ve özel sektöre devreden bir yapıya kavuşturulması gereği dikkate alınmalıdır.

Turizm sektörünün planlanmasında, yani, doğal, kültürel, parasal veya insangücü boyutlarıyla kamu kaynağı kullanıldığı sürece bunların toplumun uzun vadeli refahına en yüksek katkıları sağlayacak şekilde nasıl kullanılacağını belirleyecek kararlarda kamunun etkinliği sürdürülmelidir.

Stratejik yönetimin dört temel fonksiyonu olan ***araştırma, planlama, uygulama ve kontrol*** Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan beklenen temel işlevlerdir. Söz konusu dört temel işlevin yerine getirilmesinde her birinin hangi bileşenlerinin Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın, merkez, taşra ve yurtdışı birimlerince yerine getirileceğini ve hangilerinin meslek kuruluşlarınca üstlenileceğini tanımlamaya ihtiyaç vardır.

Turizm sektörünün yakın ve uzak çevresindeki hızlı değişimlere zamanında uyum sağlayabilen, karşısındaki fırsatları, tehditleri, iç potansiyel ve zafiyetlerini sürekli olarak irdeleyen ve bunlar ile kaynakları ve hedefleri arasında optimum dengeleri kurarak yol alan *'Stratejik Yönetim'* anlayışına işlerlik kazandırılmalıdır.

Planlama, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın merkez örgütünün dinamik bir beyin rolü oynamasını gerektiren en temel işlevidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı, proaktif bir yönetim anlayışı çerçevesinde, turizmi etkisi altında bulunduran iç ve dış koşulları sürekli izleyerek ana gelişme eğilimlerini teşhis etmek; olası gelecek senaryolarını ortaya koymak; bunları dikkate alarak sektörün uzun ve kısa vadeli stratejik planlarını, pazar payı ve verimlilik hedeflerini, bunlara ulaşmak için gerekli araçları, standartları ve eylem biçimlerini belirlemekle yükümlüdür.

Turizm sektörünün potansiyele bağlı olarak dengeli bir şekilde yer alacağı kırsal ve kentsel alanlar belirlenerek bölgesel stratejik planlara uygun olarak hazırlanacak alt ölçekli planların üst ölçekli plan kararları ile uyumlu olması sağlanmalıdır. Bu bağlamda 'Turizm Master Planı', turizmde ürün çeşitliliğine gidilmesi, önceliklerin saptanması, uygulamanın

mekan ve zamana yayılması ve bu süreç içinde yer alacak aktörlerin tanımlanması, fonksiyonlarının belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Master plan ile turizmde bölgesel girişimlerin güçlendirilmesi desteklenmelidir.

Akdeniz çanağında tesislerin fiziki kalitesiyle uluslararası standardlar söz konusu olduğunda üstün bir konumda olan Türk turizm sektöründe, 'Varış Noktasında Toplam Kalite' kavramının geliştirilmesi ve yerleştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Turizm bölgelerindeki ekonomik yapının, sivil yerel insiyatifin, halkın ve bireylerin sektöre sahip çıkması sağlanmalı ve bu yönde bilinç yaratılmalıdır.

Dünya Turizm Örgütü araştırma sonuçları, araştırma yapılan ülkelerin büyük bir bölümünde, dış turizmin tanıtılması amacıyla kamu ve özel sektörün katılımıyla ulusal turizm örgütleri kurulduğunu göstermektedir. Ülkemizde de dış tanıtım ve pazarlama konusundaki bu tür örgütlenmelere duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

Tanıtma konusunda yapılması gereken işlerin başında, sektörün ekonomik, sosyal, politik öneminin kamuya ve kamuoyuna anlatılması gelmektedir. Tanıtma konusunda kamu ve özel sektör birlikte çalışmalı, tanıtma ülke imajı ve sektörel tanıtma olarak iki temel kavramla ele alınmalı, turizmde gerekli adımların atılmasında tüm kesimler sektör konusunda bilinçlendirilmelidir.

Ülke imajı ile ilgili politika ve strateji kamu üniversite ve özel sektörün oluşturacağı 'Ulusal Tanıtma Konseyi' tarafından belirlenmelidir. Sektörel tanıtma ise özel sektör ağırlıklı olarak, kamu ve sivil toplum örgütlerinin bir araya gelmesiyle oluşturulacak kurul tarafından üstlenilmelidir. Turizmde sivil girişimin ağırlık kazanması, yurtdışı sivil örgütlerle yakın ilişkilerin kurulmasını, dolayısı ile ülke tanıtımı ve pazarlamasında önemli adımların atılmasını sağlayacaktır.

Avrupa Birliği'ne uyum sektörün önemli konularından biridir. Avrupa Birliği turizmi, Avrupa kimliğini oluşturma açısından son derece önemli görmekte, bu nedenle yapısal ve bölgesel fonlar kanalıyla sektördeki KOBİ'leri desteklemektedir. Tam üyelik sürecinde olduğumuz bu dönemde, Avrupa Birliği'ne uyumda gerekli düzenleme ve yapılanma için eğitim ve koordinasyona ihtiyaç vardır. Mevzuat uyumunun başarıya ulaşması, merkezi idare ve yerel yönetimler ile sivil toplum örgütlerinin uyum sürecine aktif katılmaları ile mümkün

olacaktır. Diğer yandan Avrupa Birliği'nin özellikle Akdeniz ülkelerindeki yatırım projelerine sağladığı finansal destek programları yakından izlenmeli, yerel ölçekte projelerin geliştirilmesine de önem verilmelidir.

Dünya Turizm Örgütü'nün tahminlerine göre, bölgesel olarak Avrupa pazarının büyüme hızının giderek yavaşlayacağı bir dönemde Türkiye'nin yer aldığı Akdeniz pazarında da büyüme hızının yavaşlayacağı, ancak istisna olarak Türkiye ve Doğu-Akdeniz pazarında büyüme hızının artış içinde olacağı varsayımını da veri olarak aldığımızda, Orta-Doğu'da barışın sağlanması ve Doğu Akdeniz'de güvenliğin kalıcı hale getirilmesi ile Türkiye turizm endüstrisinin, Akdeniz Bölgesinde diğer üç Akdeniz ülkesi İspanya-Fransa-İtalya ile birlikte Avrupa'da Akdeniz turizm pazarının en az yüzde 80'ini oluşturması mümkündür. Bu durumda Türkiye'yi çok yoğun bir rekabet bekleyecek ve rekabetin ana unsuru da 'toplam kalite' olacaktır.

Akdeniz çanağındaki dördüncü büyük turizm varış noktası talebinin gerekli kıldığı yeni alt-üst yapı arzını sağlayacak yatırımların yapılmasının yanısıra, halihazırda sahip olunan turizm arzı, sabit sermaye yatırımları ve işletmeciliği bütünüyle bu rekabeti karşılayacak biçimde elden geçirilmeli, böylece Ege ve Akdeniz sahillerinde, sıradan '*Anadolu Kasabaları*' imarının yerini, ülke sathına ve yılın tamamına yayılmış, uluslararası turizm talebine yanıt verecek '*toplam kalite*'ye sahip turizm yerleşimleri imarı almalıdır.

6. 1. Turizm Sektöründe Temel Amaç ve Politikalar ile Öncelik ve Tedbirlerin Gelişme Eksenleri Bazında Tasnifi (Matris)

	İstikrarlı Bir Ortamda Sürdürülebilir Büyümenin Sağlanması	**Ekonomide Rekabet Gücünün Artırılması**	**İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi**	**Sosyal İçermenin güçlendirilmesi**	**Bölgesel Gelişmişlik Farklılıklarının Azaltılması**	**Kamuda İyi Yönetişim Yaygınlaştırılması**	**Fiziki Altyaının İyileştirilmesi**
Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.	İç kısımlarda ve gelişmemiş yörelerdeki turizm faaliyetlerinde uygun teşvikler getirilerek istikrarlı büyüme sağlanacaktır.	Gelişmiş yörelerde kamu arazisi tahsisi alacak firmalara, gelişmede öncelikli yörelerde de tahsis alarak yatırım yapma zorunluluğu getirilecektir.			GAP, DAP, DOKAP, Kış ve Termal gibi öncelikli projelerde gerçekleştirilecek turizm yatırımlarında, kamu arazisi irtifak hakkı bedellerinin asgari ölçüde tutulması ve diğer teşvik tedbirleri alınacaktır.	2684 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu çerçevesinde, ilan edilecek Kültür ve Turizm Gelişme Bölgelerinde yapılacak tahsislerle ilgili Yönetmelikle düzenleme yapılacaktır.	**Yatırıma açılması uygun görülen alanlarda öncelikle fiziksel planlama çalışmaları tamamlanacak ve altyapı yatırımları bu planlara uygun olarak gerçekleştirilecektir**.
Sektörle ilgili tüm yatırımlar, doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır	Doğal ve tarihi çevrenin korunmasında hız ve etkinlik sağlanacaktır. Sektörel yer seçimleri ekolojik ayakizi yöntemi ile belirlenerek	Turizm hizmetlerinde niteliğin yükseltilmesi ile rekabet gücü artırılarak sürdürülebilir	Hizmet kalitesini arttırmak için, mesleki eğitimde standardizasyon, değerlendirmenin devlet ve sektör tarafından ortaklaşa yapılması,	Turizm hizmetlerinde niteliğin yükseltilmesi sağlanacaktır.	---	-Çevreye yönelik tehdit eylemlerinin önlenmesi için uygulamada hız ve etkinlik sağlamak üzere Çevre Kanunu, Turizmi Teşvik Kanunu ve	-Turizmin yoğun olarak geliştiği yörelerin yakınlarında yer alan kentlerin altyapı eksiklikleri öncelikle giderilecektir. -Katı ve sıvı atıkların arındırılması ve uygun alıcı ortama

	turim kapasitesi ve destinasyonları belirlenecektir.	büyümeye katkı sağlanacaktır.	uluslararası kriterlere göre verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesi ve istihdam için gerekli olan beceri düzeyinin belirlenmesi sağlanacaktır.			Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uygulamalarında ve bağlı yönetmeliklerde gerekli düzenlemeler ile turizm işgücünün belgelendirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.	aktarılmasında arıtma normlarının gerçekçi düzeyde ve tüm altyapıların makul sürelerde gereksinmelere yanıt verecek ölçüde tutulması sağlanacaktır
Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami pay alabilmesi amacıyla yeterli talep yaratılacaktır.	Pazar çeşitlendirilerek, tanıtma ve etkinliklerine yön verilirken, belirginlik kazanan "klasik", "yeni" ve "potansiyel" pazarlara yönelinerek sektörün rekabet gücü artırılarak sürdürülebilir büyümeye katkı sağlanacaktır.					Dış tanıtım stratejilerinin belirlenmesi, uygulamanın izlenmesi, denetimi ve finansmanına turizm işletmelerinin de katılımını sağlayacak yeni bir yapılanmaya gidilecektir.	

6. 2. Dokuzuncu Kalkınma Planı Açısından Temel Yansımalar

Turizmin sürdürülebilir gelişmesi ile toplumun paylaşımcı proje yönetimi politikalarını "alansal" yaklaşım belirleyecektir. Burada "alan", kamu politikalarını, toplumsal ve bireysel turistik uygulamaları, etkinliklerin organizasyonunu, turistik etkinliklerin özelliklerini tanımlamaktadır.

9. Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu moderasyon uygulaması sonucunda, aşağıda sunulmakta olan "Sorun Alanları"nı ve her sorun alanı için stratejik amaç, eylem ve faaliyet, proje, öneri, yasal ve kurumsal düzenlemeler ile tedbirler belirlenmiştir.

SORUN ALANI Eğitim ve İstihdam
STRATEJİK AMAÇ Mesleki standartlara uygun, eğitimli personelin çalışması sağlanmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler Kültür ve Turizm Bakanlığı – Sektör – Üniversite işbirliği ile belirlenecek standartlara uygun olarak çalışan / çalışacak personele eğitim verilmesi ve belgelendirilmesi **Yasal Düzenlemeler** Türk Meslek Standartları Kurumu'nun işlevselleştirilmesi **Kurumsal Düzenlemeler** 1.Turizm Birlikleri mevzuatının gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi 2.Üniversitelerin ve sektörü temsil edecek kurumun, belgelendirme merkezi olarak görevlendirilmesi 3.Turizm ile ilgili ders veren tüm eğitim birimlerine "İş Etiği" veya "Turizm Etiği" dersinin konulması, ayrıca "Girişimcilik", "Kongre Turizmi" ve "Avrupa Birliği" ile ilgili derslerin turizm ile ilgili lisans ve yüksek lisans eğitimi veren tüm eğitim kurumlarının müfredatlarına konulması

SORUN ALANI

Eğitim ve İstihdam

STRATEJİK AMAÇ

Nitelikli ve eğitimli personelin sektörde daha uzun süre çalışması sağlanmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1.Sektördeki yöneticiler ve mülk sahiplerinin iş görenlerin çalışma koşullarını iyileştirmesi (ücretler, ek haklar, çalışma saatleri, yönetim tarzı, işyükü, terfi fırsatları, iş-aile çatışması, performans değerlendirme, kariyer planlaması, personel kullanım alanları vb.). Yöneticilerin insan kaynaklarını kötü yönetmenin olumsuz sonuçları konusunda bilinçlendirilmesi

2.İşgörenin kişiliği - iş uyumsuzluğunu gidermek amacıyla hem turizm eğitimi veren kurumlara hem de turizm işletmelerine alınacak eleman seçiminin profesyoneller tarafından yapılması, KOBİ kapsamındaki işletmelerin eğitim faaliyetlerinin çeşitli teşvik veya kredilerle desteklenmesi

3.Turizm işletmelerinde çalıştırılacak iş görenlerin, eğitim seviyelerine göre oranlarının işletmelerin sınıfları ile uyumlu olarak belirlenmesi

Yasal Düzenlemeler

Turizm İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği'nde turizm işletmelerinin sınıflarına göre çalıştırmak zorunda olduğu eğitimli personel oranları ve eğitim seviyeleri belirtilmelidir.

Mevcut nitelikler yönetmeliğindeki "konusunda eğitim almış olma" ifadesi turizm işletmelerinin sınıflarına göre yaygın eğitim, ön lisans, lisans veya yüksek lisans olarak eğitim düzeyi açısından net olarak belirlenmelidir.

İlgili bakanlık turizm sektöründe çalışma şartlarının (asgari ücret, iş güvencesi, çalışma saatleri, mesai ücretleri, sigorta, yabancı işçi çalıştırma vb.) kanuna uygun olarak yürütüldüğünü denetlemelidir.

İlgili mevzuat hükümleri çerçevesinde gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

Sektörde faaliyet gösteren işletmelerin yöneticileri, nitelikli personel çalıştırmanın işletme performansına katkısı ve insan kaynaklarını kötü yönetmenin olumsuz sonuçları konusunda bilinçlendirilmelidir.

Diğer Tedbirler

1. maddede belirtilen "işgörenlerin çalışma koşullarının iyileştirilmesi" AB'nin uyum yasaları çerçevesinde önemli bir konudur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çalışma koşullarının iyileştirilmesi, iş sağlığı ve güvenliği konularında, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile turizm sektörüne yönelik birlik, dernek ve mesleki örgütleri sürekli bilgilendirilmesini sağlayarak nitelikli personelin sektörde daha uzun süre çalışmasına ve yürürlüğe giren 4857 sayılı yeni İş Yasası'nın uygulanmasına destek olacaktır.

SORUN ALANI

Eğitim ve İstihdam

STRATEJİK AMAÇ

Turizm sektöründeki personelin nitelikleri yükseltilmelidir.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1.Örgün ve yaygın turizm eğitimi almadan sektörde istihdam edilen / edilecek işgörenlerin eğitilerek mesleki niteliklerinin belgelendirilmesi

2.Turizm ve otelcilik eğitimi kurumlarında, meslek dersleri eğiticilerinin yaz dönemlerinde uygulamaya dönük tecrübe kazanmalarının sağlanması

3.Turizm ve otelcilik eğitimi programlarda, uygulamaya dönük eğitim imkanlarının - özellikle yat turizmi açısından - artırılması

Yasal Düzenlemeler

1.Mesleki niteliklerin belgelendirilmesi için 'Turizm İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği''nin belgeli personel çalıştırma zorunluluğunun genişletilmesi

2. Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulları'nın ve Meslek Yüksek Okulları'nın kuruluş kanunlarının, öğretim elemanlarının mesleki bilgilerini arttırmak üzere yaz dönemlerinde çalışmalarına imkan verecek şekilde yeniden düzenlenmesi

3.Turizm eğitimi veren okulların bütçelerinin demirbaş ve donanım alımları için artırılması

4. Halkın bilinçlendirilmesi ve turizm sektöründe dolaylı istihdam edilmiş kişilerin eğitilmesi için valilikler, mesleki örgütler vb. aracılığı ile eğitim etkinlikleri düzenlenmesi, turistik varış noktalarında yerel halka genel turizm eğitimi verilmesi

Kurumsal Düzenlemeler

Sektörde çalışmakta olan, alanında eğitim almamış personelin mesleki niteliklerinin belgelendirilebilmesi için eğitim kurumları ve sektör temsilcileri ortak çalışmalar yapmalıdır.

SORUN ALANI Eğitim ve İstihdam
STRATEJİK AMAÇ Örgün mesleki eğitimin kalitesi uygulamaya yönelik olarak artırılmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler 1.Turizm eğitimi kurumlarındaki mesleki deneyim sahibi eğiticilerin, nicelik ve niteliklerinin artırılması 2.Turizm programlarının, turizmde gelişmiş/gelişme potansiyeli olan yörelerde açılması. 3.Eğiticilerin mesleki deneyimlerinin artırılmasına yönelik önlemlerin alınması (AB fonlu projelere katılımın sağlanması vb.) 4.Ön lisans ve lisans düzeyindeki turizm ve otelcilik programlarında staj yapacak öğrencilere yönelik yasal çerçevenin oluşturulması (bölgesel/sektörel ihtiyaçlara göre programların çeşitlendirilmesi) **Yasal Düzenlemeler** 1.İlgili mevzuat hükümleri çerçevesinde, eğiticilerin mesleki deneyim kazanmalarına yönelik düzenlemelerin yapılmalıdır. 2.AB mevzuatına uyumun sağlanmalıdır. **Kurumsal Düzenlemeler** 1.AB'nin öğretim elemanı değişimi programlarından yararlanılmalıdır. 2.Eğitim kurumlarının Ulusal Ajans ile işbirliği artırılmalıdır. **Diğer Tedbirler** Stajyerlerin çalışma süre ve ücretleri belirlenmelidir.

SORUN ALANI

Eğitim ve İstihdam

STRATEJİK AMAÇ

Turist rehberliği eğitimi standart olmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1.Rehberlik eğitiminin lisansüstü formasyona dönüştürülmesi, önlisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren bölümlerin kapatılması ve lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren okulların yüksek lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi vermeye başlaması.

Yasal Düzenlemeler

Üniversitelerin ilgili mevzuatında gerekli değişiklikler yapılmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

1. Fen-Edebiyat Fakültesi ve Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu bulunan üniversitelerin, turist rehberliği alanında yüksek lisans programları açılmalıdır.

2.Açılacak turist rehberliği yüksek lisans programlarına, dil bilen (yabancı dil öğretmenlikleri, filoloji, dil bildiğini sınavla kanıtlayan) lisans mezunlarının kabul edilerek 1 veya 1,5 yıllık tezli veya tezsiz yüksek lisans eğitimi verilmesi

Diğer Tedbirler

Turist rehberlerine her yıl verilen seminerlerin üniversitelere veya meslek kuruluşlarına bırakılarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın turist rehberliğinin yasalara uygun olarak yapıldığını denetleyen bir kurum olmalıdır.

Açıklamalar

Yasal düzenleme yapılması durumunda, halen önlisans ve lisans düzeyinde turist rehberliği eğitimi veren yüksekokulların ilgili bölümleri kapatılarak Sosyal Bilimler Enstitüleri aracılığı ile herhangi bir fakülte veya dört yıllık yüksekokul bünyesinde turist rehberliği yüksek lisans programları açılabilir.

SORUN ALANI

Planlama ve Çevre[1]

STRATEJİK AMAÇ

Çevreye duyarlı planlamada sektörel (turizm, sanayi vb.) yer seçimleri ekolojik ayakizi yöntemi ile belirlenerek turizm kapasitesi ve varış noktaları belirlenmeli, çevre korumaya yönelik önlemler alınmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1.Ülke, bölge, kent ölçeğinde, planlamaya ilişkin veri tabanının, CBS'den yararlanılarak oluşturulması ve mevcutların güncellenmesi.

2.Ülke, bölge, kent ölçeğindeki veri tabanının, stratejik ÇED kapsamında kullanılması.

3.Taşıma kapasitesi hesabı için *ekolojik ayak izi** yöntemi ile bölge, il ve kent bütünü ölçeğinde, dünya standardı olan kişi başına 1.7 ha'a eşit veya üzerindeki alan kullanımı hesabıyla fiziki, sosyal, ekonomik planlamanın gerçekleştirilmesi.

4.Birinci Çevre ve Orman Şurası'nda (2005) alınan kararlar doğrultusunda, il ölçeğinde hazırlanacak stratejik çevre düzeni planlarının (1/100.000) ivedilikle hazırlanarak turizm yatırımlarına temel sağlanması, çevrenin taşıma kapasitesine bağlı olarak farklı varış noktaları ve turizm çeşitlendirilmesine gidilmesi.

5.Kent bütünü ölçeğinde, stratejik ÇED ve planlama doğrultusunda, yerel yönetim, STK ve halkın katılımı ile sektörel planlama ve özellikle turizm alan/ bölgeleri ve içindeki fonksiyonların (golf alanları, aquaparklar, eğlence parkları, marina ve arka faaliyet alanlarının, vb.) belirlenmesi.

Yasal Düzenlemeler

İlgili mevzuat hükümlerinde gerekli uyarlamanın yapılmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

***Belirli bir nüfus için kaynakların sürekliliğinin sağlandığı biyolojik verimlilik alanıdır (kişi başına 1,7 ha).**

SORUN ALANI

Planlama ve Çevre[2]

STRATEJİK AMAÇ

Çevreye duyarlı planlamada sektörel (turizm, sanayi vb.) yer seçimleri, ekolojik ayakizi yöntemi ile belirlenerek, turizm kapasitesi (fonksiyonları) ve destinasyonları belirlenmeli, çevre korumaya yönelik önlemler alınmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1.Turizm merkezlerinin dışında kalan yerlerde biyolojik arıtmadan başka, kimyasal arıtma uygulaması, geri dönüşüm sistemlerinin bölgesel bazda teşvik edilmesi (elektrik fiyatı indirimi vb.)

2.Turizm yatırımcılarının ödedikleri altyapıya katılım payının, söz konusu yatırımın bulunduğu yerde kullanılmasının sağlanması

3.Turizm yatırımlarının enerji etkin kullanımına yönelik, yerel özellikleri taşıyan mimari ve yoğunluk anlayışı ve yerel malzeme ile yapılmasının desteklenmesi

4.Her şey dahil sistemi nedeni ile yerel halkla bütünleşemeyen turizmin çoğaltan etkisinin, yerel halka yansıması için turizmcilerin teşvik edilmesi, kültürlenmenin sağlanması, yerel özelliklerin turistler tarafından algılanabilmesi için yerel yönetimler ve turizmcilerin ortak faaliyetler düzenlemesi

5.Turizmin gelişmesinde çevre duyarlı alternatif ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi, karayolu, havayolu, denizyolunun entegrasyonun sağlanması, yeni destinasyonlar için ulaşım yatırımlarının ivedilikle programa alınması

6.Kara ulaşımında kirliliği önlemek için alternatif ulaşım araçlarının (doğal gazlı, akülü, güneş enerjili vb.) kullanılmasının desteklenmesi

7.Aşırı su kullanımının engellenmesi, yeni su kaynaklarının araştırılması, yeraltı su seviyesinin değiştirilmemesi için yeraltından aşırı su alınmasının engellenmesi

8.Çevre ve Orman Bakanlığı'nın kirlilik ölçümlerini (hava, su, toprak) sıklıkla yapması

Yasal Düzenlemeler

1.Çevre duyarlı planlama konusunda ilgili yasalarda AB normlarına uygun uyarlama yapılmalıdır.

2.Planlama ve sektörel yer seçiminde, çevresel faktörler göz önünde tutularak plan onama kurumları plan hiyerarşisi açısından belirlenmeli; farklı kurumların, il ölçeğinde ve kent bütünü ölçeğinde hazırladıkları çevre düzeni planları için bir yasal düzenleme ile yetki tek bir kurumda toplanmalıdır.

3.Turizm alt sektör bazındaki yönetmelikler AB normlarında ivedilikle hazırlanmalıdır.

4.Çevre Bakanlığı tarafından il ölçeğinde hazırlanan 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planları, havza bazında hazırlanmalı ve adının "Bölgesel Stratejik Plan" olarak düzeltilmesi için yasal düzenleme yapılmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler:

Halen planlamadan sorumlu pek çok bakanlık ve yerel yönetim bulunmaktadır. Dengeli kalkınmayı sağlayacak "Bölgesel Stratejik Plan", tek bir kurumun sorumluluğunda hazırlanmalı ve her sektörün (sanayi, turizm vb.) kendi alanına ilişkin hazırlayacağı alt ölçek planların (fiziksel-sosyal-ekonomik) kararlarına uyulması için kurumsal yetkilere ilişkin bir çalışma ivedi olarak yapılmalıdır.

SORUN ALANI

Tanıtma ve Pazarlama[1]

STRATEJİK AMAÇ

Tanıtma ve pazarlama etkinlikleri yeniden yapılanmalı ve kamu ağırlıklı yürütülen tanıtma faaliyetleri özerk ve özel sektör ağırlıklı yapılmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1. Mevcut pazar paylarının artırılması, yerel değerlerin tanıtımda esas teşkil etmesi (Avrupa ve diğer ülkeler için)
2. Orta Doğu, Yakın Doğu, Uzak Doğu gibi gelişen pazarlarda tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi
3. Potansiyel turizm pazarlarına yönelik etkin, ve sürekli tanıtım faaliyetlerine başlanılması (Çin, Hindistan, Afrika vb.)

Yasal Düzenlemeler

Tanıtmanın yeniden yapılanmasını sağlamak üzere kanun ve yönetmelikler hazırlanmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

Turizm Tanıtma Ajansının (TTA) kurulması

Başbakanlık Tanıtma Fonu gelirlerinden aktarılacak payın yanında, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve özel sektör katkıları ile bütçe oluşturulması

Diğer Tedbirler

1.Kurulacak ajansın mali ve idari özerkliğinin sağlanması

2.Ajansın görevlerini ve faaliyetlerini daha etkin ve sürekli yapabilmesini teminen, amaca yönelik gelir getirici faaliyetlerde bulunması

Açıklamalar

Başbakanlık Tanıtma Fonu gelirlerinin yüzde 30'u doğrudan aktarılabilir,aktarılan miktarın yüzde 50 'si oranında Kültür ve Turizm Bakanlığı, yüzde 50'si oranında özel sektörün katkısı sağlanılabilir.

SORUN ALANI

Tanıtma ve Pazarlama[2]

STRATEJİK AMAÇ

Tanıtma ve pazarlama etkinlikleri yeniden yapılanmalı ve kamu ağırlıklı yürütülen tanıtma faaliyetleri özerk ve özel sektör ağırlıklı yapılmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1 Haksız rekabetin önlenmesi için kayıtdışılığın kontrol altına alınması

2. Kamu kurum ve kuruluşları ile meslek örgütlerine ait sosyal tesislerin turizme kazandırılmasının hızlandırılması

3. Sektörün uluslararası rekabet gücünü artırıcı düzenlemeler yapılması

4. Maliyet oluşturucu tüm unsurların (elektrik, su, vergi, telif hakları, doğalgaz, sigorta vb.) uluslararası rekabeti destekleyici olması

Yasal Düzenlemeler

1. Kayıtdışılık ve haksız rekabetle ilgili yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

2. Kamu kuruluşları ve meslek kuruluşlarına ait sosyal tesislerin özelleştirilmesi konusunda yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

İlgili kurumlar tarafından haksız rekabetin engellenmesine yönelik olarak, rakip ülkelerdeki ve Avrupa Birliği'ndeki uygulamalar örnek alınmalıdır.

SORUN ALANI Tanıtma ve Pazarlama[3]
STRATEJİK AMAÇ Tanıtma ve pazarlama etkinlikleri yeniden yapılanmalı ve kamu ağırlıklı yürütülen tanıtma faaliyetleri özerk ve özel sektör ağırlıklı yapılmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler İç turizmin geliştirilmesi **Yasal Düzenlemeler** **Kurumsal Düzenlemeler** 1.Eğitim kurumlarının tatil takvimleri bölgelere göre düzenlenmelidir. 2.Büyük işletmelerin bakım-onarım ve tadilat dönemleri turizm sektörünün yoğunluğuna göre düzenlenmelidir. **Diğer Tedbirler** 1. İç ve dış pazar satış fiyatları uyumlu olmalıdır. 2. Tüketici haklarında yerli ve yabancı turist ayırımının önüne geçilerek düzenleme yapılmalıdır.

SORUN ALANI Tanıtma ve Pazarlama[4]
STRATEJİK AMAÇ Tanıtma ve pazarlama etkinlikleri yeniden yapılanmalı ve kamu ağırlıklı yürütülen tanıtma faaliyetleri özerk ve özel sektör ağırlıklı yapılmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler 1. Ürün çeşitlendirilmesi 2. Alternatif turizm türlerinde uzmanlaşma 3. Bölge, ürün ve organizasyonların çeşitlendirilmesi **Yasal Düzenlemeler** Turizm amaçlı kullanılabilecek kültür ve tabiat varlıklarının, turizm amaçlı tahsis ve kullanımını kolaylaştırıcı uygulama imar planları ülke çapında gerçekleştirilmelidir. **Kurumsal Düzenlemeler** Yerel yönetimler güçlendirilmelidir. **Diğer Tedbirler** Ulusal ve uluslararası organizasyonların Türkiye'de yapılması için destek sağlanmalıdır.

SORUN ALANI

Genel Kalite Düşüklüğü - Ulaşım

STRATEJİK AMAÇ

Hedeflenen gelir seviyesine ulaşmak için gerekli taşıma ve kullanma kapasitesi oluşturulmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1. Türkiye içindeki turistik destinasyonlara hizmet verecek hava alanlarının, uluslararası hava alanı niteliği taşıyacak seviyeye getirilmesi ve Türk ve diğer hava yollarının bu noktaları uçuş planlarına dahil etmelerinin sağlanması (tarifeli uçuş)
2. Özel havacılığın desteklenmesi ve teşvik edilmesi
3. Önemli destinasyonlara giden karayollarının hem fiziki hem de hizmet bakımından uygun seviyede tutulması, yol boyu tesislerinin (yeme, içme, konaklama) ihtiyaca cevap verecek standarda kavuşturulması
4. Demiryolu ve denizyolu taşımacılığının güçlendirilerek aktarma istasyonlarının kurulması, bunların hava ve kara taşımacılığına entegrasyonu ile ulaşım ağının kalite ve hizmet bakımından en üst seviyeye taşınması

Yasal Düzenlemeler

Turizm sektöründe kısa, orta ve uzun vadeli devlet politikalarının oluşturulması için ilgili bakanlıklar ve sivil toplum örgütlerinin katılımı ile koordinasyon komiteleri oluşturulmalıdır.

Kurumsal Düzenlemeler

Sektör içerisindeki ilgili kurumların kısa, orta ve uzun vadeli politikaları yapacak ve uygulayacak örgütlenmeler oluşturulmalıdır.

SORUN ALANI

Genel Kalite Düşüklüğü - Konaklama

STRATEJİK AMAÇ

Sektörün kendi yöntem ve sistemi oluşturularak hedeflenen standartların devamı sağlanmalıdır.

Eylem, Faaliyet ve Projeler

1. Yöresel ve bölgesel turizme yönelik, alternatif konaklamaya (halen ağırlıklı olarak 5 yıldızlı yatırımlar vardır; bunların pansiyon, 3 yıldız, 4 yıldız gibi ara konaklama üniteleri ile desteklenmesi) yönelik tesislerin teşvik edilmesi
2. Uluslararası standartlara uyumun, sivil toplum örgütleri aracılığı ile rekabet kuralları kapsamında yapılması
3. Pazarlama faaliyetlerinin devlet politikası olarak, sektör-devlet işbirliğinde ve yeterli kaynak ayrılarak yürütülmesi

Yasal Düzenlemeler

Konaklamaya yönelik faaliyetlerin fiziksel ve fonksiyonel nitelikleri, yasal düzenlemeler yapılırken, ilgili sektör tarafından belirlenmeli ve sektör kuruluşları sürece dahil edilmelidir.

Kurumsal Düzenlemeler

İşletme standartları, uzun vadeli hedeflerin doğru saptanması ve uygulamanın takip edilmesi için yasal örgütlenmelerin sektör tarafından yapılması

SORUN ALANI Genel Kalite Düşüklüğü - Hizmet
STRATEJİK AMAÇ Hedeflenen gelir seviyesine ulaşmanın yapısal yatırımlar dışında hizmet desteği ile gerçekleştirilebileceği vurgulanmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler Turizm sektörü ile ilgili eğitim kurumları arasındaki işbirliği sağlanarak her kademedeki nitelikli eleman ihtiyacının, mesleki nitelikler belgelendirilerek giderilmesi **Yasal Düzenlemeler** Turizm eğitimi veren kurumların, eğitim programları sektör temsilcilerinin katılımı ile yapılandırılmalı ve uygulamalıdır. **Kurumsal Düzenlemeler** Sektör temsilcilerinin, sektörel başarı ve devamlılık için AR-GE ekipleri oluşturması

SORUN ALANI Genel Kalite Düşüklüğü – Çevre
STRATEJİK AMAÇ Çevresel sorunlara duyarlılık artırılmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler 1. Mevcut yasal düzenlemenin, çevre kirliliğini ve çevresel bozulmayı önleyecek şekilde yeniden yapılması 2. Bugüne kadar yapılmış olan turistik tesislerin, çevre kirliliğini önleyecek şekilde iyileştirme çalışmaları yapması **Yasal Düzenlemeler** İlgili kamu ve özel sektör temsilcilerinin katılımıyla bağımsız bir grup oluşturularak uzun vadeli yapılandırma projeleri uygulanmalı ve denetlenmelidir. **Kurumsal Düzenlemeler** Sektör mensuplarından kamu yönetimini ve toplumu bilinçlendirici gruplar oluşturulmalıdır.

SORUN ALANI Turizmde Yasal ve Örgütsel Düzenlemeler
STRATEJİK AMAÇ Bakanlıklararası yetki karmaşasının çözümü için yasal ve örgütsel düzenlemeler yapılmalıdır.
Eylem, Faaliyet ve Projeler 1. "Turizm Meslek Birlikleri" ve "Turizm Hizmet Birlikleri" yasalarının çıkarılması 2. Etkin bir eşgüdüm düzenlenmesinin yasal olarak sağlanması **Yasal Düzenlemeler** 1. Yürürlükte bulunan 1618 sayılı Seyahat Acentaları ve Seyahat Acentaları Birliği Kanunu yeniden düzenlenmeli ve turizm tüketicisi zorunlu sigorta kapsamına alınmalıdır. 2. Uluslararası alanda rekabet edebilmek için vergiler yeniden düzenlenmelidir. **Kurumsal Düzenlemeler** 1. Turizm planlama ve pazarlaması için bütünsel strateji kararlarını verecek 'Turizm Geliştirme Bölgesel Konseyleri' oluşturulmalıdır. 2. Meslek ve Hizmet Birlikleri Yasası çıkartılmalı ve yürürlüğe konulmalıdır. 3. Ulusal Turizm Konseyi oluşturulmalıdır. 4. AB standartlarına uygun yasalar çıkartılarak, tüketici hakları korunmalıdır. **Diğer Tedbirler** 1. Her bölgede, turizm sektörü ve sivil toplum için SEES 2023'e (Sosyal-Ekonomik-Ekolojik - Sürdürülebilir Turizm) yönelik, turizm planlamasının nasıl yapılacağını gösteren rehberler hazırlanmalıdır. 2. Konsey kararlarında Dünya Turizm Örgütü'nün yayınladığı "Sürdürülebilir Turizm Sözleşmesi" ilkelerine uyulmalıdır. **Açıklamalar:** Özel sektör ile bürokrasi arasında olan sorunların en asgari düzeye inmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, **Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı**, Ankara, 2003.

Bilkent University School of Applied Technology & Management, Senior Project 61418 **Tourism Policy of the European Union (EU) and It's Impact on Turkey and Turkish Tourism,** Basılmamış Doküman, Ankara, 2004.

BİRKAN, İbrahim, **Türkiyenin Turizm Kalkınmasının Sürdürülebilir Turizm İlkelerine Uygunluğu**, Başkent Üniversitesi, I.Ulusal Turizm İşletmeciliği Kongresi Bildirisi, Ankara, Ekim, 2001.

Dergi TÜRSAB, **Kamu Turizmden Çok Vergi Alıyor Az Yatırım Yapıyor,** Sayı: 227, Şubat Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Beş Yıllık Kalkınma Planlarının Hedefleri ve Stratejileri (I,II,III,IVa,IV),** Ankara, 1982.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Uzun Vadeli Gelişmenin (2001-2023) ve 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın (2001-2005) Temel Amaçları ve Stratejisi**, Ankara, Eylül, 2000.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Turizm Özel İhtisas Komisyonu Raporu,** Ankara, 2001

Devlet Planlama Teşkilatı, **Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu,** Yayın No: DPT 2681, Ankara, 2004

Devlet Planlama Teşkilatı, **Ekonomik ve Sosyal Göstergeler,** Kasım, Ankara, 2005.

Devlet Planlama Teşkilatı, **Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007–2013) Özel İhtisas Komisyonları El Kitabı,** Ankara, 2005.

Devlet Planlama Teşkilatı, **İslam Kalkınma Teşkilatı (İKT) Üyesi Ülkeler Arasında Ekonomik İşbirliğinin Geliştirilmesinde Turizmin Rolü-Türkiye Ülke Raporu,** 21. İSEDAK Toplantısı, 24 Kasım 2005, Basılmamış Doküman, 2005.

İSTANBULLU DİNÇER, Füsun, **Avrupa Birliği'nde Turizm ve Uygulanan Politikalar**, Başak Ofset, İstanbul, 1997.

KARAASLAN, İ.Şule, **The Future of Rural Areas and Agricultural Activities in Mediterranean Countries", "Traditional Structure of Coastal Rural Areas on the Mediterranean Basin and Prospects for the Future", Council of Europe: The Challenges Facing European Society With the Approach of the Year 2000: Strategies for the Sustainable Development of European States in the Mediterranean Basin,** 25-26 April 1996, Atina, European Regional Planning, No:59, pp.161-181, 1996.

KARAASLAN, İ.Ş., **Impact of Sustainable Tourism Development on Regional Environment: A Case Study on Antalya Region - Turkey,** 36th European Congress of the RSA Zürich. 26-30 August 1996.

KARAASLAN, İ.Ş. ve ÖZELÇİ, T., **Sürdürülebilir Turizm Planlaması-Politikalar-Türkiye,** 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm, Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım**,** Alanya: 7-8-9 Kasım 1995. s.359-371, Belediyeler, Yıl:9, Sayı 28, s.9-18, 1995.

KARAASLAN, İ.Ş., **Sürdürülebilir Turizm Gelişiminde Politikalar ve Ekoturizm**, BİB Belediyeler Dergisi, Yıl 8, Sayı:26, Haziran 1995, s.28-33, 1995.

KUNTAY, Orhan, **Sürdürülebilir Turizm Planlaması** , Alp Yayınevi, Ankara, 2004.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, **Kültür ve Turizm Bakanı Atilla KOÇ'un 2006 Mali Yılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Bütçesini TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'na Sunuşu,** Yayınlanmamış Doküman, APK Kurul Başkanlığı, Ankara, 2005.

KTB ve TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, **Son Yasal Düzenlemelerde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler El Kitabı,** KTB Yayınları/3035, DÖSİMM Matbaası, Ankara, 2005.

OECD, **OECD Economic Surveys - Turkey**, France, 2004.

ÖRS, Hülya. **Turizm Sektör Raporu**, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2002.

ÖSYM, **2005 Öğrenci Seçme ve yerleştirme Sistemi Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu**, 2005.

ÖZTÜRK Y. ve YAZICIOĞLU, İ., **Türkiye'deki Üniversite Gençliğinin Turizme Yöneltilmesi Üzerine Bir Araştırma,** Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi, Güz 2002.

Turizm Bakanlığı, **Turizm Sektöründe Kalıcı Politikalar 2005 ve 2020 Erimli Projeler,** APK Kurulu Başkanlığı, Şubat, Ankara, 1999.

Turizm Bakanlığı, **Turizmin Temel Parametrelerine İlişkin Senaryolar**, Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2002.

Turizm Bakanlığı, **2.Atılım Dönemi Kitapçığı,** APK Kurul Başkanlığı, Ankara, 2002.

Travel And Tourism Intelligence, **Country Reports No:4 Turkey**, 2001.

TurizmYatırımcıları Derneği (TYD), **Türkiye Turizmi ile İlgili Seçilmiş Veriler,** 2004.

TurizmYatırımcıları Derneği (TYD), **Turizm Yatırımlarının Ekonomiye Katkıları I-II ,** İstanbul, 1992.

Türkiye İktisat Kongresi, **Çalışma Grupları Raporları**, 2004.

World Tourism Organisation, **Tourism 2020 Vision**, Executive Summary Updated, Madrid, Spain, Dec.1999.

World Tourism Organisation, **Agenda 21 For Travel and Tourism Industry**, Madrid, Spain, 1996.

World Tourism Organisation, **National and Regional Tourism Planning, Methodologies and Case Studies**, Routledge, London, UK,1995.

Vizyon 2023 Teknoloji Öngörüsü Projesi, **Ulaştırma ve Turizm Paneli,** TÜBİTAK, Ankara, 2003.

http://www.world.tourism.org/francais/statistics. 01.11.2003

EK I
İSTATİKSEL VERİLER

Tablo 1 Uluslararası Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Turist Sayısı(milyon kişi)	595	613	625	650	687	684	701	691	716	808
Yıllık değişim (yüzde)	5.5	3.0	2.0	4.0	7.2	-0.4	2.5	-1.4	3.6	5,5
Turizm geliri(milyar ABD Doları)	434	443	445	456	477	464	474	514	536	557*
Yıllık değişim (yüzde)	6.9	2.1	0.4	2.5	4.6	-2.7	2.2	8.4	4.3	3.9*

* Tahmin **Kaynak :** Dünya Turizm Örgütü (DTÖ)

Tablo 2 En Çok Turist Çeken Ülkeler

Ülkeler	**2004***
1-Fransa	75,1
2-İspanya	53,6
3-ABD	46,1
4- Çin	41,8
5- İtalya	37,1
6- İngiltere	27,7
7-HongKong	21,8
8- Meksika	20,6
9- Almanya	20,1
10- Avusturya	19,4

* Milyon kişi **Kaynak:** DTÖ

Tablo 3 Yıllar İtibariyle Turizm Gelirlerinin GSMH İçindeki Payı

	GSMH	**Turizm Geliri**	**Pay**
	(milyar $)	**(milyar $)**	**(yüzde)**
1980	57	0,4	0,7
1981	46	0,4	0,8
1982	52	0,3	0,7
1983	50	0,4	0,8
1984	48	0,8	1,7
1985	52	1,5	2,8
1986	75	1,2	1,6
1987	85	1,7	2,0
1988	90	2,3	2,6
1989	107	2,5	2,4
1990	150	3,2	2,1
1991	150	2,7	1,8
1992	158	3,6	2,3
1993	179	4,0	2,2
1994	132	4,3	3,3
1995	170	5,0	2,9
1996	184	5,9	3,2
1997	192	8,0	4,2
1998	207	7,8	3,8
1999	185	5,2	2,8
2000	201	7,6	3,8
2001	145	10,1	6,9
2002	181	11,9	6,6

2003	239	13,2	5,7
2004	300	15,9	5,3
2005	330	18,0	5,5

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Tablo 4 Yıllar İtibariyle Turizm Gelirlerinin İhracat ve Ödemeler Dengesine Etkisi

	İhracat (milyar $)	**Turizm Geliri (milyar $)**	**Pay (yüzde)**
2005	73,4	18,0	24,5
2004	63,0	15,9	25,2
2003	47,2	13,6	28,8
2002	36,1	11,9	33,0
2001	31,3	10,1	32,1
2000	27,8	7,6	27,5
1999	26,6	5,2	19,6
1998	27,0	7,8	28,9
1997	26,3	8,0	30,8
1996	23,2	5,9	25,7
1995	21,6	4,9	22,9
1994	18,1	4,3	23,8
1993	15,3	4,0	25,8
1992	14,7	3,6	24,7
1991	13,6	2,7	19,5
1990	12,9	3,2	24,9

1989	11,6	2,5	22,0
1988	11,6	2,3	20,2
1987	10,2	1,7	16,9
1986	7,4	1,2	16,2
1985	7,9	1,5	18,6
1984	7,1	0,8	11,8
1983	5,7	0,4	7,2
1982	5,7	0,3	6,4
1981	4,7	0,4	8,1
1980	2,9	0,4	13,8

Kaynak: T.C Başbakanlık, Devlet Planlama Teşkilatı

Tablo 5 Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açıklarını (DTA) Kapama Payı

Yıl	Dış Ticaret Açığı (milyar $)	Turizm Geliri (milyar $)	Turizm Gelirinin DTA Kapama Payı (yüzde)
1996	19.4	5.9	30,4
1997	20.6	8,0	39,0
1998	19.0	7.8	41,1
1999	14.1	5.2	36,9
2000	26.6	7.6	28,6
2001	9.3	10,1	107
2002	15.7	11,9	76,3
2003	21.8	13,6	62,5
2004	34,3	15,9	18,4
2005	42,6	18,0	24,6

Kaynak: Merkez Bankası

Tablo 6 Türkiye'ye Gelen Yabancı Turist Sayısının Yıllar İtibariyle Seyri

Yıllar	1980	1990	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Turist Sayısı (milyon kişi)	1.2	5.3	10.4	11.6	13.2	14	17.5	21.1

Kaynak: Merkez Bankası

Tablo 7 Türkiye'nin Turizm Gelirlerinin Yıllar İtibariyle Seyri

	1980	**1990**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005 ***
Turizm Gelirleri (milyar $)	0,4	3,2	7,6	8,1	8,5	13,2	15,9	18,0

* Tahmin **Kaynak:** T.C Merkez Bankası

Tablo 8 Türkiye' ye En Çok Turist Gönderen İlk On Ülke

	YILLAR (Kişi Sayısı)			**MİLLET PAYI**		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Almanya	3.332.451	3.983.939	4.243. 602	23,8	22,7	20.1
Rusya Fed.	2.121.254	1.605.259	1.864.603	15,1	9,1	8.8
İngiltere	1.091.404	1.387.817	1.758.072	7,8	7,9	8,3
Bulgaristan	1.006.612	1.310.082	1.621.916	7,2	7,4	7,7
Hollanda	940.098	1.191.382	1.254.209	6,7	6,8	5,9
İran	497.282	628.726	956.979	3,5	3,5	4,5
Fransa	470.582	548.858	701.192	3,4	3,1	3,3
Yunanistan	393.517	485.417	584.952	2,8	2,7	2,8
Avusturya	379.830	455.863	486.066	2,7	2,5	2,3
Belçika	308.118	426.971	503. 825	2,2	2,4	2,4

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı

Tablo 9 Turizm Bakanlığı Belgeli Konaklama Tesisleri

	Yatırım Belgeli		**İşletme Belgeli**	
Yıllar	**Tesis**	**Yatak**	**Tesis**	**Yatak**
1991	1.987	331.711	1.404	200.678
1992	1.938	309.139	1.498	219.940
1993	1.788	276.037	1.581	235.238
1994	1.578	240.932	1.729	265.136
1995	1.334	202.483	1.793	286.463
1996	1.309	202.631	1.866	301.524
1997	1.402	236.632	1.933	313.298
1998	1.365	249.125	1.954	314.215
1999	1.311	245.543	1.907	319.313
2000	1.300	243.794	1.824	325.168
2001	1.237	229.047	1.998	368.819
2002	1.138	222.876	2.124	396.148
2003	1.130	242.603	2.240	420.697
2004	1.151	259.424	2.357	454.290

Kaynak: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı

Tablo 10 Turizmde En Çok Gelir Elde Eden Ülkeler

(Milyar $)

Ülkeler	**2004**	**2003**	**2002**
1. ABD	74,5	65,1	66,5
2.İspanya	45,2	41,7	33,6

3. Fransa	40,8	36,6	32,3
4. İtalya	35,7	31,3	26,9
5. Almanya	27,7	23,0	19,2
6. İngiltere	27,3	19,4	17,6
7. Çin	25,7	17,4	20,4
8. Türkiye	**15,9**	**13,6**	**11,9**
9.Avusturya	15,4	13,2	11,9
10. Avustralya	13,0	-	-

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü

EK II
TURİZME ÖZGÜ HİZMETLER LİSTESİ
(Ziyaretçilerin tüketimine bağlı)

CPC/Kod	Hizmetler
63110.0	Otel ve motel konaklama hizmetleri
63191.0	Tatil merkezi ve yazlık ev hizmetleri
63192.0	Möbleli konaklama kiralama hizmetleri
63193.0	Gençlik yurdu servisleri
63194.0	Çocuk eğitim ve tatil kampı servisleri
63195.0	Kamp ve karavan alanı servisleri
63199.1	Yataklı tren, vagonu ve benzer ulaşım araçları, öğrenci konaklama salonu hizmetleri
63210.0	Tüm restoran servislerinin bulunduğu yemek hizmetleri
63290.0	Diğer yiyecek sunum hizmetleri
63300.0	Bina ve müştemilatlarındaki içecek sunum hizmetleri
64111.1	Tarifeli yolcu treni servisleri
64111.2	Tarifesiz yolcu treni servisleri
64112.0	Şehir içi ve banliyö yolcu demiryolu ulaşım hizmetleri
64211.0	Şehir içi ve banliyö tarifeli yolcu karayolu ulaşım hizmetleri
64212.0	Şehir içi ve banliyö özel amaçlı karayolu yolcu ulaşım hizmetleri
64213.0	Şehirler arası tarifeli karayolu yolcu taşıma hizmetleri
64214.0	Şehirlerarası özel amaçlı karayolu yolcu taşıma hizmetleri
64219.1	Tarifeli kayak merkezine taşıma servisleri
64219.2	Teleferik ve dağ demiryolu servisleri
64221.0	Taksi servisleri
64222.0	Şoförlü yolcu arabası kiralama hizmetleri

64223.0	Şoförlü otobüs kiralama hizmetleri
64224.0	İnsan veya hayvan çekişli araçla yolcu taşıma hizmetleri
65111.0	Feribot ile kıyı veya okyanuslararası deniz taşıma servisleri
65119.1	Diğer kıyı veya okyanuslararası deniz yolcu tarifeli taşıma servisleri
65119.2	Diğer kıyı veya okyanuslararası tarifesiz deniz yolcu taşıma servisleri
65119.3	Gezi teknesi hizmetleri
65119.4	Nakliye gemilerinde yolcu hizmetleri
65130.1	Kıyı veya okyanus aşırı seyahatler için kaptanlı yolcu gemisi kiralama hizmetleri
65140.0	Kıyı veya açık sularda gemi çekme ve itme servisleri
65211.0	İç sularda feribotla yolcu taşıma servisleri
65219.1	İç sularda feribotla tarifeli yolcu taşıma servisleri
65219.2	Turistik yerlere tekne gezintisi hizmetleri
65219.3	Gemi hizmetleri
65230.0	İç sularda kaptanlı yolcu teknesi kiralama hizmetleri
65240.0	İç sularda gemi çekme ve itme servisleri
66110.0	Tarifeli havayolu yolcu taşıma hizmetleri
66120.1	Tarifesiz havayolu yolcu taşıma hizmetleri
66120.2	Uçak ve helikopterle gezi hizmetleri
66400.0	Pilotlu uçak kiralama hizmetleri
67300.0	Seyr-ü sefer yardım hizmetleri
67400.0	Demiryolu taşımacılığı destek hizmetleri
67510.0	Otobüs durakları hizmetleri
67520.1	Otoyol işletme hizmetleri
67520.2	Köprü ve tünel işletme hizmetleri
67530.1	Yolcu terminali parketme işletmesi

67590.0	Diğer yolcu taşıma destek hizmetleri
67610.0	Liman ve su yolu servisleri (kargo hariç)
67630.0	Tekne kurtarma ve yeniden yüzdürme hizmetleri
67690.1	Gemi yakıtı servisleri
67690.2	Özel eğlence yerleri yolcu servislerinin bakım ve idame hizmetleri
67710.0	Havayolu işletme servisleri (kargo hariç)
67790.0	Hava veya uzay taşımacılığı diğer destek hizmetleri
67811.0	Seyahat ajansları hizmetleri
67812.0	Tur operatörü servisleri
67813.0	Turist bilgi servisleri
67820.0	Turist rehberi servisleri
71100.1	Seyahat kartı servisleri
71100.2	Seyahat ödünç verme servisleri
71100.3	Araç kiralama servisleri
71311.1	Seyahat hayat sigortası servisleri
71320.1	Seyahat kaza sigortası servisleri
71320.2	Seyahat sağlık sigortası servisleri
71331.1	Özel motorlu araçlar sigorta servisleri
71334.1	Yolcu uçağı sigorta hizmetleri
71334.2	Yolcu gemisi sigorta hizmetleri
71339.1	Seyahat sigortası servisleri
71552.0	Döviz bozdurma büfesi hizmetleri
72211.1	Zaman paylaşımlı aktivitelere destek hizmetleri
73111.0	Araba ve hafif van tipi araçların kiralama servisleri (şoförsüz)
73114.1	Motorlu kamp araçları kiralama servisleri (şoförsüz)

73115.1	Kaptansız yolcu gemisi kiralama servisleri
73116.1	Pilotsuz yolcu uçağı kiralama servisleri
73240.1	Motorsuz kara taşıma araçları kiralama servisleri
73240.2	Kış sporları malzemesi kiralama servisleri
73240.3	Motorsuz havayolu taşıma araçları kiralama servisleri
73240.4	Su sporları ve plaj malzemeleri kiralama servisleri
73240.5	Kamp malzemeleri kiralama servisleri
73240.6	At kiralama servisleri
73290.1	Fotoğraf kamerası kiralama servisleri
83811.1	Pasaport/vize fotoğraf servisleri
83820.0	Fotoğraf filmi işleme servisleri
83910.0	Çeviri ve yorumlama servisleri
84510.0	Kütüphane hizmetleri
84520.0	Arşiv hizmetleri
85970.0	Ticaret fuarı organizasyon hizmetleri
87141.0	Motorlu araçlar bakım ve tamir hizmetleri
87142.0	Motosiklet ve kar motosikleti tamir ve bakım hizmetleri
87143.0	Römork ve diğer motorlu araçların tamir ve bakım hizmetleri
87149.1	Gezi tekneleri tamir ve bakım hizmetleri
87149.2	Gezi uçakları tamir ve bakım hizmetleri
87290.1	Diğer araçların tamir ve bakım hizmetleri
91131.1	Balık avlama lisans hizmetleri
91131.2	Avlanma lisans hizmetleri
91210.1	Pasaport verme hizmetleri
91210.2	Vize verme hizmetleri

92900.1	Dil eğitim servisleri
92900.2	Operatör lisans eğitim servisleri
96151.0	Film gösterim servisleri
96230.0	Sahne sanatları işletim hizmetleri
96310.0	Sahne sanatçılarının hizmetleri
96411.0	Tarihi yerler hariç müze servisleri
96412.0	Tarihi yerlerin korunma hizmetleri
96421.0	Botanik bahçesi servisleri
96422.0	Doğal alan ve yaşamı koruma servisleri
96510.0	Spor ve spor organizasyonu servisleri
96520.1	Golf sahası hizmetleri
96520.2	Kayak merkezi işletme servisleri
96520.3	Yarış pisti
96520.4	Binicilik eğitimi servisleri
96520.5	Eğlence parkı ve plajı servisleri
96590.1	Macera sporları
96620.1	Spor okulu servisleri
96629.2	Rehberlik hizmetleri (dağcılık, avlanma ve balıkçılık)
96910.1	Temalı park servisleri
96910.2	Eğlence parkı servisleri
96910.3	Fuar ve karnaval servisleri
96920.1	Talih oyunları – casino servisleri
96920.2	Sigara, çikolata vb. madde alınabilir otomatik makine servisleri
97230.1	Spor ve sağlık merkezi
97230.2	Sauna ve hamam servisleri
97230.3	Masaj servisleri
97230.4	Güzellik merkezi servisleri

97910.0	Refakatçi servisleri
99000.0	Bölge dışı organizasyon ve kuruluşlar tarafından sağlanan hizmetler
62121.1	Uzmanlaşmamış meyve ve sebze perakende satış yeri hizmetleri
62122.1	Uzmanlaşmamış süt ürünleri, yumurta, yağ benzeri yiyecek satış yeri hizmetleri
62123.1	Uzmanlaşmamış et ve tavuk satış yeri hizmetleri
62124.1	Balık ve deniz mahsulleri, uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
62125.1	Uzmanlaşmamış unlu ve şekerli mamuller satış yeri hizmetleri
62126.1	Uzmanlaşmamış içecek satış yeri hizmetleri
62128.1	Uzmanlaşmamış tütün mamulleri satış yeri hizmetleri
62132.1	Uzmanlaşmamış çadır ve kamp malzemeleri satış yeri hizmetleri
62133.1	Uzmanlaşmamış giyim, kürk ve giysi aksesuarları satış yeri hizmetleri
62134.1	Uzmanlaşmamış ayakkabı satış yeri hizmetleri
62142.1	Uzmanlaşmamış radyo ve televizyon ekipmanı, müzik enstrümanları ve kayıtları ve teypleri satış yeri hizmetleri
62151.1	Uzmanlaşmamış kitap, gazete, magazin ve kırtasiye satış yeri hizmetleri
62152.1	Uzmanlaşmamış fotoğraf, optik ve hassas cihazlar satış yeri hizmetleri
62154.1	Uzmanlaşmamış kol saati, saat ve mücevher satış yeri hizmetleri
62155.1	Bisiklet dahil olmak üzere spor malzemeleri satan uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
62156.1	Deri malzemeler ve seyahat aksesuarları satan uzmanlaşmamış satış yeri hizmetleri
62159.1	Uzmanlaşmamış hatıra eşya satış yeri hizmetleri
62175.1	Uzmanlaşmamış parfümeri, kozmetik ve banyo sabunları satış yeri hizmetleri
62181.1	Uzmanlaşmamış motorlu araç, motosiklet, kar-mobileti ve bu araçlarla ilgili parça ve aksesuar satış yeri hizmetleri
62182.1	Uzmanlaşmamış diğer ulaşım ekipmanı (bisiklet hariç) satış yeri hizmetleri
62184.1	Uzmanlaşmamış bilgisayar ve paket yazılım satış yeri hizmetleri
62191.1	Uzmanlaşmamış katı, sıvı ve gaz yakıt ve ilgili ürünler satış yeri hizmetleri

62221.1 Uzmanlaşmış meyve ve sebze satış yeri hizmetleri

62222.1 Uzmanlaşmış süt ürünleri, yumurta, yağ benzeri yiyecek satış yeri hizmetleri

62223.1 Uzmanlaşmış et ve tavuk satış yeri hizmetleri

62224.1 Uzmanlaşmış balık ve deniz mahsulleri satış yeri hizmetleri

62225.1 Uzmanlaşmış unlu ve şekerli mamuller satış yeri hizmetleri

62226.1 Uzmanlaşmış içecek satış yeri hizmetleri

62228.1 Uzmanlaşmış tütün mamulleri satış yeri hizmetleri

62232.1 Uzmanlaşmış çadır ve kamp malzemeleri satış yeri hizmetleri

62233.1 Uzmanlaşmış giyim, kürk ve giysi aksesuarları satış yeri hizmetleri

62234.1 Uzmanlaşmış ayakkabı satış yeri hizmetleri

62242.1 Uzmanlaşmış radyo ve televizyon ekipmanı, müzik enstrümanları ve kayıtları ve teypleri satış yeri hizmetleri

62251.1 Uzmanlaşmış kitap, gazete, magazin ve kırtasiye satış yeri hizmetleri

62252.1 Uzmanlaşmış fotoğraf, optik ve hassas cihazlar satış yeri hizmetleri

62254.1 Uzmanlaşmış kol saati, saat ve mücevher satış yeri hizmetleri

62255.1 Bisiklet dahil olmak üzere spor malzemeleri satan uzmanlaşmış satış yeri hizmetleri

62256.1 Uzmanlaşmış deri malzemeler ve seyahat aksesuarları satış yeri hizmetleri

62259.1 Uzmanlaşmış hatıra eşya satış yeri hizmetleri

62275.1 Uzmanlaşmış parfümeri, kozmetik ve banyo sabunları satış yeri hizmetleri

62281.1 Uzmanlaşmış motorlu araç, motosiklet kar-mobileti ve bu araçlarla ilgili parça ve aksesuar satış yeri hizmetleri

62282.2 Uzmanlaşmış diğer ulaşım ekipmanı (bisiklet hariç) satış yeri hizmetleri

62284.2 Uzmanlaşmış bilgisayar ve paket yazılım satış yeri hizmetleri

62291.1 Uzmanlaşmış katı, sıvı ve gaz yakıt ve ilgili ürünler satış yeri hizmetleri

EK III

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA GÖSTERGELERİ

SOSYAL		
Konu	**Alt Konu**	**Gösterge**
Eşitlik	Yoksulluk	Yoksulluk Sınırı Altında Yaşayan Nüfus Yüzdesi
		Gelir Eşitsizliği Gini Endeksi
		İşsizlik Oranı
	Cinsiyet Eşitliği	Ortalama Kadın Ücretinin Erkek Ücretine Oranı
Sağlık	Beslenme Durumu	Çocukların Beslenme Durumu
	Ölüm oranı	5 Yaş Altı Ölüm Oranı
		Doğumda Yaşam Beklentisi
	Sağlık Önlemleri	Yeterli Kanalizasyona Sahip Nüfus Oranı İmha Olanakları
	İçme Suyu	İçme Suyuna Erişebilen Nüfus
	Sağlık Hizmetleri	Temel Sağlık Koruma Hizmetlerine Erişebilen Nüfus Yüzdesi
		Bulaşıcı Çocukluk Hastalıklarına Karşı Aşılama
		Doğum Kontrolü Yaygınlık oranı
Eğitim	Eğitim Düzeyi	Temel Eğitimde 5. Sınıfa Ulaşan Çocuklar
		Yetişkin Ortaöğretim Başarı Düzeyi
	Okur-Yazarlık	Yetişkin Okur-Yazarlık Oranı
Barınma	Yaşam Koşulları	Kişi Başına Düşen Alan (m2)
Güvenlik	Suç (36, 24)	Her 100.000 Kişilik Nüfus İçin Kayıtlı Suçlar
Nüfus	Nüfus Hareketleri	Nüfus Artış Hızı
		Kentsel Resmi ve Gayrı Resmi Yerleşme Nüfüsu

ÇEVRESEL		
Konu	**Alt Konu**	**Gösterge**
Atmosfer	İklim Değişikliği	Sera Gazları Emisyonu
	Ozon Tabakası İncelmesi	Ozon İnceltici Madde Kullanımı
	Hava Niteliği	Kentlerdeki Hava Kirletici Maddelerin Yoğunluğu
Toprak	Tarım	Tarıma Elverişli ve Verimli Toprak Alanlar
		Gübre Kullanımı
		Tarımsal İlaçların Kullanımı
	Ormanlar	Tarım Toprağı Yüzdesi Olarak Ormanlık Alan
		Odun Üretimi Yoğunluğu
	Çölleşme	Çölleşmeden Etkilenen Alan
	Kentleşme	Kentsel Yerleşme Alanları ve Gecekondular

Okyanus,Deniz ve Sahiller	Kıyı Bölgesi	Kıyılardaki Algea/Yosun Konsantrasyonu
		Kıyı Bölgelerde Yaşayan Toplam Nüfus Oranı
	Avlak	Yıllık Balık Avlama Miktarı
Tatlı Su	Su Miktarı	Toplam Su Miktarından Yıllık Yeraltı ve Yerüstü Sularının Çekim Miktarı
	Su Niteliği	Su Kitlelerindeki Biyolojik Oksijen Miktarı
		Tatlı Sulardaki Dışkısal Koliform Konsantrasyonu
Biyolojik Farklılık	Ekosistem	Seçilmiş Önemli Ekosistem Alanı
		Toplam Alanın Yüzdesi Olarak Korunmuş Alan
	Türler	Seçilmiş Önemli Türlerin Çokluğu

EKONOMİK

Konu	Alt Konu	Gösterge
Ekonomik Yapı	Ekonomik performans	Kişi Başı GSYİH
		GSYİH'da Yatırımların Oranı
	Ticaret	Mal ve Hizmetlerde Ticaret Dengesi
	Mali Durum	Borç/ GSMH Oranı
		GSMH Yüzdesi Olarak Verilen/Alınan ODA*
Tüketim ve Üretim Kalıpları	Malzeme Tüketimi	Malzeme Kullanım Yoğunluğu
	Enerji Kullanımı	Kişi Başı Yıllık Enerji Tüketimi
		Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Tüketimindeki Pay
		Enerji Kullanımı Yoğunluğu
	Atık Üretimi veYönetimi	Endüstriyel ve Kentsel Katı Atık Üretimi
		Zararlı Atık Üretimi
		Radyoaktif Atık Yönetimi
		Atık Dönüşümü ve Tekrar Kullanımı
	Nakliye	Ulaşım Modunda Katedilen Kişi Başı Mesafe

KURUMSAL

Konu	Alt Konu	Gösterge
Kurumsal Çerçeve	Sürdürülebilir Kalkınmanın Stratejik Uygulaması	Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Stratejisi
	Uluslararası İşbirliği	İmzalanan Küresel Anlaşmaların Uygulanması

* ODA: Kalkınma Yardımları

Kurumsal Kapasite	Bilgi Erişimi	Her 1000 Oturan İçin İnternet Aboneliği Sayısı
	İletişim Altyapısı	Her 1000 Oturan İçin Ana Telefon Hattı
	Bilim ve Teknoloji	GSYİH Yüzdesi Olarak Araştırma Geliştirme Harcamaları
	Afet Yönetimi	Doğal Afetler Dolayısıyla Ekonomik Kayıp ve İnsan Kaybı

EK IV

TURİZMDE GLOBAL ETİK İLKELER

Bölüm 1: Turizmin Toplumlararası Karşılıklı Anlayışa Katkısı

1. Felsefi ve ahlaki değerler ile kültürel ve dini değerlerin çeşitliliğini kavramak ve bunlara saygı göstermek, sorumlu turizmin temeli ve sonucudur. Turizmin gelişmesinde etkili olan taraflar ve bizatihi turistler, ulusal azınlıklar ve yerli halk da dahil tüm insanların sosyal ve kültürel değerlerine önem vermelidir.
2. Turizm faaliyetleri, ev sahibi bölge ve ülkenin özellik ve gelenekleriyle uyum içinde, alışkanlık ve yasalarına saygı gösterilerek gerçekleştirilmelidir.
3. Ev sahibi topluluk ve yerel profesyoneller, bölgelerine gelecek turistlerin yaşam şekli, beklentileri ve damak zevklerine saygı göstermelidir.
4. Turist ve beraberindeki eşyanın güvenliğinden kamu görevlileri sorumludur. Turistin her türlü zarardan korunması için kamu görevlileri gerekli önlemleri almalıdır. Turistik tesislerin ve kültürel / doğal mirasın korunması milli yasalarla güvence altına alınmalıdır.
5. Başka yöreleri ziyaret eden turistler, her türlü suç, yanlış davranış ya da yerel halkı incitici veya küçük düşürücü davranışlardan kaçınmalıdır.
6. Turist, hangi destinasyonu ziyaret ediyorsa orayla ilgili sağlık, güvenlik başta olmak üzere asgari bilgileri edinmekle yükümlüdür.

Bölüm 2: Turizmin Bireysel ve Kollektif Yönleri

1. Genelde dinlenme, spor ve kültürle ilgili bir faaliyet olan turizm, bireysel ve kollektif organizasyonun bir unsuru olarak açık görüşlülükle gerçekleştirildiğinde, kendini eğitme ve toplum / kültürler arası farkları öğrenmek açısından önemli fırsattır.
2. Turizm faaliyeti insan haklarının, özellikle de çocuk, yaşlı, engelli, etnik azınlıklar gibi daha savunmasız grupların bireysel haklarının gelişmesine katkı sağlamalıdır.
3. Hangi şekilde olursa olsun insan sömürüsü, özellikle cinsel açıdan ve çocuklara

uygulandığında, turizmin temel amaçlarına karşıdır. Bu turizmin bir eksikliğidir. Tüm ülkeler tarafından gerekli yasal önlemler alınarak, yasaklanmalı ve cezalandırılmalıdır.
4. Din, sağlık, eğitim, kültür, dil öğrenme amaçlı seyahatler, turizmin yararlı türleridir ve teşvik edilmelidir.

5. Turizmin ekonomik, sosyal, kültürel faydalarının ve getirdiği risklerin ülkelerin eğitim programlarına alınması desteklenmelidir.

Bölüm 3: Sürdürülebilir Gelişmenin Unsuru Olarak Turizm

1. Turizmin gelişmesinde bütün taraflar, sağlam, sürekli ve sürdürülebilir ekonomik büyüme perspektifinde doğal çevreyi korumakla yükümlüdür. İhtiyaçların giderilmesinde gelecek nesiller dikkate alınmalıdır.
2. Kaynak tasarrufu, özellikle de su ve enerji tasarrufu sağlayan ve atık azaltan yöntemlere öncelik tanıyan turizm türleri, ulusal / bölgesel / yerel kamu yetkililerince teşvik edilmelidir.
3. Okul tatilleri gibi turist akışının arttığı dönemler, turizmin çevre üzerindeki etkisini azaltacak şekilde düzenlenmelidir.
4. Turizm altyapısı ve faaliyetleri, ekosistem, bioçeşitlilik ve vahşi yaşamın korunmasını sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır.
5. Doğa turizmi ve ekoturizm, turizmin gelişmesi ve zenginleşmesinde rol oynayan temel unsurlar olarak kabul edilmelidir.

Bölüm 4: Kültürel Mirası Kullanan ve Zenginleştiren Unsur Olarak Turizm

1. Turizm eserleri, insanoğlunun ortak mirasıdır.
2. Turizm politikası ve turizm faaliyetleri, sanatsal / arkeolojik / kültürel mirasa saygı içinde gelecek nesiller dikkate alınarak yürütülmelidir. Müzeler, anıtlar, tarihi kalıntılar özel korumaya alınmalıdır. Özel mülke ait kültürel mirasın halka açılması, sahiplerinin izniyle, desteklenmelidir.
3. Kültürel alanların ziyaretinden elde edilen gelirin en azından bir bölümü, bu alanların korunması ve geliştirilmesi için kullanılmalıdır.

4. Turizm faaliyetleri, geleneksel kültürel ürünlerin bozulması ya da standardize edilmesi yerine, yaşaması ve gelişmesine olanak verecek şekilde programlanmalıdır.

Bölüm 5: Ülke ve Toplumların Refahını Artıran Bir Faaliyet Olarak Turizm

1. Yerel nüfus, turizm faaliyetlerinin ekonomik, sosyal ve kültürel faydalarından, özellikle de turizmin yarattığı doğrudan ve dolaylı istihdamdan yararlanmalıdır.
2. Turizm politikaları, ziyaret edilen bölgedeki yaşam standardının yükseltilmesine katkıda bulunacak şekilde uygulanmalıdır. Turizm tesislerinin planlanması, mimarisi ve işletilmesi yerel ekonomik ve sosyal dokuya entegre olacak şekilde yürütülmelidir. Yetenekler eşit olduğunda, yerel işgücü tercih edilmelidir.
3. Sorunlu kıyı bölgeleri, adalar, kırsal alanlar gibi ekonomik faaliyetlerin yeterince gelişmediği bölgelerde turizm, refah yaratan bir araç olarak dikkate alınmalıdır.
4. Turizm yöneticileri, özellikle yatırımcılar, gerçekleştirecekleri projelerin çevre ve doğal yaşama etkisini inceleyen araştırmalar yapmalıdırlar. Şeffaflık ve nesnellik içinde, yapmayı planladıklarını yerel halkla paylaşmalı, projelerin olası sonuçları hakkında halkı bilgilendirmelidirler.

Bölüm 6: Turizmin Geliştirilmesinde Tarafların Yükümlülükleri

1. Turizm yöneticileri, turistlere gidecekleri yer, seyahat koşulları, konaklama tesisi hakkında gerçekçi bilgiler sağlamakla yükümlüdür. Kontratta taahhüt edilen doğa, fiyat ve hizmet kalitesiyle ilgili herhangi bir ihlal durumunda, ödenecek tazminatla ilgili açık ve anlaşılır hükümler bulunmalıdır.
2. Turizm yöneticileri, kamu görevlileriyle işbirliği yaparak, turistlerin güvenliği ve sağlığını güvence altına almakla yükümlüdür. Bu amaçla bir sigorta ve acil yardım sistemi kurulmasına ihtiyaç vardır. Bu konulardaki eksiklikler maddi tazminat ödenmesini gerektirir.
3. Turizm yöneticileri, turistlerin kültürel ve dini vecibelerini yerini getirmesine yardımcı olmalıdırlar.
4. Turist gönderen ve ağırlayan ülkelerin kamu görevlileri, turizm yöneticileri ve onların üye

oldukları organizasyonlarla işbirliği içinde, tur düzenleyen firmanın iflası durumunda turistlerin ülkelerine dönmelerini sağlamalıdır.
5. Hükümetler, vatandaşlarını dünyanın değişik bölgelerinde meydana gelen olaylar hakkında bilgilendirmek, uyarmak hakkına / görevine sahiptir. Ancak bu bilgilendirme önyargı ve abartmadan uzak olmalı, destinasyon ülkelerine ya da kendi tur operatörlerine zarar verecek nitelik taşımamalıdır. Seyahat danışmanları ilgili ülkenin yetkilileriyle görüşerek, (varsa) tehlikenin gerçek boyutları hakkında uyarılarda bulunmalı veya normal şartlara dönüldüğü açıklanmalıdır.
6. Basın, özellikle de turizm basını, dünyadaki turizm hareketlerini değiştirecek olaylar hakkında doğru ve dengeli bilgi vermelidir. Sürekli gelişen iletişim teknolojisi ve elektronik ticaret de, bu doğruluk ve güvenilirlik ilkesine sadık olmalıdır.

Bölüm 7: Turizme Katılma Hakkı

1. Dünyanın sahip olduğu değerler, tüm insanlara açıktır. Yerel ve uluslararası turizm hareketine katılmak boş zaman değerlendirmesinin en iyi şekli olarak görülmeli ve her türlü engelleyici unsur ortadan kaldırılmalıdır.
2. Turizm hareketine katılmak, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde belirtilen dinlenme, çalışma saatlerinin sınırlandırılması ve ücretli izin hakkının bir sonucu olarak değerlendirilmelidir.
3. Sosyal turizm, özellikle de gruplar halinde yapılan turizm, kamu görevlilerinin desteğiyle geliştirilmelidir.
4. Aile, gençlik, öğrenci, 3. yaş ve özürlülerin turizm hareketine katılması kolaylaştırılmalı ve teşvik edilmelidir.

Bölüm 8: Turizm Hareketinde Özgürlük

1. Turist, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi uyarınca kendi ülkelerinde ya da ülkelerarası seyahat etme özgürlüğüne sahiptir. Transit geçiş, konaklama ve kültürel alanları ziyaret sırasında gereksiz formalite ve farklı muamele görmemeleri gerekir.

2. Turist, yerel ya da uluslararası iletişim kurma, idari, adli, sağlık hizmetlerinden yararlanma, diplomatik kurallar gereği kendi ülkesinin dış temsilcilikleriyle bağlantı kurma haklarına sahiptir.
3. Turiste, ziyaret ettiği ülkede, kendisiyle ilgili özel bilgilerin gizliliği konusunda güvence verilmelidir.
4. Sınır geçişlerinde uygulanan vize, sağlık, gümrük işlemleri, uluslararası anlaşmalar dikkate alınarak mümkün olduğunca basitleştirilmeli; bu konuda ülkeler arasında ortak bir yöntem geliştirilmelidir. Turizm, sektördeki rekabeti baltalayan vergi ve harçlardan arındırılmalıdır.
5. Turist, uluslararası konvertibiliteye sahip para birimini kullanma hakkına sahip olmalıdır.

Bölüm 9: Turizm Sektöründe Çalışanların ve Girişimcilerin Hakları

1. Turizm sektöründe ücretli veya kendi adına çalışanların temel hakları, sektörün mevsimsel, esnek ve uluslararası olma özellikleri de dikkate alınarak, yerel ve ulusal yönetim birimlerinin gözetiminde garanti altına alınmalıdır.
2. Turizmde ücretli ve kendi adına çalışanlar, eğitim, sosyal güvenlik, iş güvencesi, yaşam koşullarını iyileştirme gibi haklara sahip olmalıdır.
3. Gerekli yetenek ve donanıma sahip kişiler, ulusal yasal çerçeve dahilinde profesyonel anlamda turizmde faaliyet gösterme hakkına sahiptirler. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin sektöre girişinde yasal ve idari sınırlamalar asgariye indirilmelidir.
4. Turizmde çalışanlar arasında bilgi / deneyim alışverişi, sektörün gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası yasa ve anlaşmalarla söz konusu alışveriş kolaylaştırılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.
5. Turizmde faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin sektörü kontrol etmesi önlenmeli, bu şirketlerin bölgesel turizmin kalkınmasına yönelik yatırımlara yönelmeleri sağlanmalıdır.
6. Turist gönderen ve alan ülkelerde faaliyet gösteren firmaların ortaklıkları veya dengeli ilişkileri, sektörün sürdürülebilir gelişimine ve kazancın hakça dağılımına önemli katkı sağlamaktadır.

Bölüm 10: Turizmde Global Etik İlkelerin Uygulanması

1. Etik ilkelerin uygulanmasında kamu ve özel sektör işbirliği içinde olmalıdır.
2. Turizm sektöründeki tüm taraflar, turizmin geliştirilmesi, insan hakları, çevre, sağlık gibi konularda, uluslararası hukukun prensipleri dahilinde, başta Dünya Turizm Örgütü olmak üzere, uluslararası örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarını tanımaları ve izlemeleri gerekir.
3. Aynı taraflar, Turizmde Global Etik İlkelerin yorumlanması ve uygulanmasında ortaya çıkacak sorunların giderilmesinde bağımsız bir organ olan Turizmde Etik İlkeler Dünya Komitesi'ni tanımalıdır.

EK V
TÜRK TURİZMİNİN 2002-2023 YILI HEDEFLERİ

	Göstergeler /Katsayılar	
TURİZM İŞL. BELGELİ TESİSLER (TİB) YABANCI ORT. DOLULUK ORANI %	0,33	MODEL I: TEŞVİKLERİN VERİLMESİ DURUMU
TİB YIL İÇİNDE ORTALAMA AÇIK GÜN SAYISI	305	YATAK BAŞINA ÜST YAPI YATIRIM MALİYETİ OLAN 14 956 $ TKB VERİSİDİR.
BELEDİYE BELGELİ TESİSLER (BB) YABANCI ORT. DOLULUK %	0,1	(Tesis tür ve sınıfına göre yatak sayısı x 2002 yılı TKB birim yatak maliyeti ağırlıklı ort. alınmıştır)
BB YIL İÇİNDE ORTALAMA AÇIK GÜN SAYISI	272	(Kur hesaplanmasında, 2002 ilk beş aylık ortalama USD değeri alınmıştır. 1$ = 1 357 000 TL
TOPLAM (TİB+BB) GECELEME SAYISI/(Turist+Günübirlikçi) SAYISI	2,97	
YATAK BAŞINA AĞIRLIKLI ORTALAMA YATIRIM MALİYETİ ($)	14 956	YATAK BAŞINA ALT YAPI YATIRIM MALİYETİ OLAN TOPLAM 670 $ TB VERİSİDİR.
ÇEVRE DÜZENİ PLANLARI İLE ÖNGÖRÜLEN TOPLAM YATAK KAPASİTESİ	1 117 000	

PARAMETRELER		TAHMİNLER													
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2015	2020	2021	2022	2023
YATAK KAPASİTESİ															
TURİZM YATIRIMI BELGELİ YATAK SAYISI YILLIK ORTALAMA TİB ALABİLECEK YATAK SAYISI İHTİYAÇ (yatak/yıl)		25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450 23 559	25 450 23 559	25 450 23 559	25 450 23 559	25 450 23 559	25 450	25 450	25 450	25 450
TOPLAM		25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	49 009	49 009	49 009	49 009	49 009	25 450	25 450	25 450	25 450
TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ YATAK SAYISI		394 269	419 718	445 168	470 618	496 067	545 076	594 085	643.094	692.103	937.148	1.087.956	1.113.405	1.138.855	1.164.305
BELEDİYE BELGELİ YATAK SAYISI		286 376	289 240	292 133	295 054	298 004	300 984	303 994	307.034	310.105	325.923	342.548	345.974	349.434	352.928
TOPLAM YATAK SAYISI (TİB+BB)		680 645	708 959	737 301	765 672	794 072	846 060	898 080	950.128	1.002.208	1.263.071	1.430.504	1.459.379	1.488.289	1.517.233
YABANCI ZİYARETÇİ SAYISI	(Milyon Kişi)	**15.984**	**16.846**	**17.709**	**18.571**	**19.434**	**21.095**	**22.756**	**24.416**	**26.077**	**34.382**	**39.492**	**40.355**	**41.217**	**42.080**
TURİZM GELİRİ	(Milyar $)	**12.431**	**13.233**	**14.049**	**14.881**	**15.727**	**17.242**	**18.786**	**20.358**	**21.961**	**36.954**	**54.174**	**58.125**	**62.335**	**66.822**
YABANCI BAŞINA ORTALAMA HARCAMA MİKTARI	($)	777,7	785,5	793,3	801,3	809,3	817,4	825,5	833,8	842,1	1074,8	1371,8	1440,3	1512,4	1588
MALİYET ANALİZİ															
1- ALTYAPI YATIRIM HARCAMALARI (Yatak başına 670$)	(Milyon $)	17,1	17,1	17,1	17,1	17,1	32,8	32,8	32,8	32,8	32,8	17,1	17,1	17,1	17,1
2- ÜST YAPI YATIRIM HARCAMALRI (Yatak başına 14956$)	(Milyon $)	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	733	733	733	733	733	380,6	380,6	380,6	380,6
3- TANITMA HARCAMALARI (C+D)	(Milyon $)	50	186,5	198,5	210,7	446,4	471,8	517,3	563,6	610,8	1004,8	1514	1625,2	1743,7	1870,1
a- Özel Sektör (% 50)	(Milyon $)		93,2	99,2	105,4	223,2	235,9	258,6	281,8	305,4	502,4	757	812,6	871,9	935
b- Kamu (% 50)	(Milyon $)		93,2	99,2	105,4	223,2	235,9	258,6	281,8	305,4	502,4	757	812,6	871,9	935
4- BB STANDART YÜKSELTİLMESİ (Yatak başına 2500$)	(Milyon $)		91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3
5- YENİLEME YATIRIMLARI (Yatak başına 3500$)	(Milyon $)		161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4
6- YAN HİZMET ÜNİTELERİ YATIRIM HARCAMALARI	(Milyon $)		76,3	76,3	76,3	76,3	147	147	147	147	147	76,3	76,3	76,3	76,3
YILLIK TOPLAM YATIRIM MALİYETİ (1+2+3+4+5+6+7)	(Milyon $)	**447,7**	**913,1**	**925,2**	**937,4**	**1173,1**	**1637,3**	**1682,7**	**1729**	**1776,2**	**2170,3**	**2240,7**	**2351,9**	**2470,4**	**2569,7**
YATIRIM MALİYETİNİN TURİZM GELİRİ İÇİNDEKİ PAYI %		3,6	6,9	6,6	6,3	7,5	9,5	9	8,5	8,1	5,9	4,1	4	4	3,9

EK V
TÜRK TURİZMİNİN 2002-2023 YILI HEDEFLERİ

	Göstergeler /Katsayılar	
TURİZM İŞL. BELGELİ TESİSLER (TİB) YABANCI ORT. DOLULUK ORANI %	0,33	**MODEL I: TEŞVİKLERİN VERİLMEMESİ DURUMU**
TİB YIL İÇİNDE ORTALAMA AÇIK GÜN SAYISI	305	YATAK BAŞINA ÜST YAPI YATIRIM MALİYETİ OLAN 14 956 $ TKB VERİSİDİR.
BELEDİYE BELGELİ TESİSLER (BB) YABANCI ORT. DOLULUK %	0,1	(Tesis tür ve sınıfına göre yatak sayısı x 2002 yılı TKB birim yatak maliyeti ağırlıklı ort. alınmıştır)
BB YIL İÇİNDE ORTALAMA AÇIK GÜN SAYISI	272	(Kur hesaplanmasında, 2002 ilk beş aylık ortalama USD değeri alınmıştır. 1$ = 1 357 000 TL
TOPLAM (TİB+BB) GECELEME SAYISI/(Turist+Günübirlikçi) SAYISI	2,97	
YATAK BAŞINA AĞIRLIKLI ORTALAMA YATIRIM MALİYETİ ($)	14 956	YATAK BAŞINA ALT YAPI YATIRIM MALİYETİ OLAN TOPLAM 670 $ TB VERİSİDİR.
ÇEVRE DÜZENİ PLANLARI İLE ÖNGÖRÜLEN TOPLAM YATAK KAPASİTESİ	1 117 000	

PARAMETRELER		TAHMİNLER									
		2002	2003	2004	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023
YATAK KAPASİTESİ											
TURİZM YATIRIMI BELGELİ YATAK SAYISI YILLIK ORTALAMA TİB ALABİLECEK YATAK SAYISI		25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450	25 450
TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ YATAK SAYISI		394 269	419 718	445 168	470 618	597.866	725.114	852.363	877.812	903.262	928.712
BELEDİYE BELGELİ YATAK SAYISI		286 376	289 240	292 133	295 054	310.105	325.923	342.548	345.974	349.434	352.928
TOPLAM YATAK SAYISI (TİB+BB)		680 645	708 959	737 301	765 672	907.971	1.051.037	1.194.911	1.223.786	1.252.696	1.281.640
YABANCI ZİYARETÇİ SAYISI	(Milyon Kişi)	**15.984**	**16.846**	**17.709**	**18.571**	**22.884**	**27.196**	**31.508**	**32.371**	**33.233**	**34.096**
TURİZM GELİRİ	(Milyar $)	**12.431**	**13.233**	**14.049**	**14.881**	**19.271**	**29.230**	**44.322**	**46.625**	**50.261**	**54.143**
YABANCI BAŞINA ORTALAMA HARCAMA MİKTARI	($)	777,7	785,5	793,3	801,3	842,1	1074,8	1371,8	1440,3	1512,4	1588
MALİYET ANALİZİ											
1- ALTYAPI YATIRIM HARCAMALARI (Yatak başına 670$)	(Milyon $)	17,1	17,1	17,1	17,1	32,8	32,8	17,1	17,1	17,1	17,1
2- ÜST YAPI YATIRIM HARCAMALRI (Yatak başına 14956$)	(Milyon $)	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6	380,6
3- TANITMA HARCAMALARI (C+D)	(Milyon $)	50	186,5	198,5	210,7	550,8	808,7	1201,1	1296,6	1398,7	1507,8
a- Özel Sektör (% 50)	(Milyon $)		93,2	99,2	105,4	275,4	404,3	600,6	648,3	699,4	753,9
b- Kamu (% 50)	(Milyon $)		93,2	99,2	105,4	275,4	404,3	600,6	648,3	699,4	753,9
4- BB STANDART YÜKSELTİLMESİ (Yatak başına 2500$)	(Milyon $)		91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3	91,3
5- YENİLEME YATIRIMLARI (Yatak başına 3500$)	(Milyon $)		161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4	161,4
6- YAN HİZMET ÜNİTELERİ YATIRIM HARCAMALARI	(Milyon $)		76,3	76,3	76,3	76,3	76,3	76,3	76,3	76,3	76,3
YILLIK TOPLAM YATIRIM MALİYETİ (1+2+3+4+5+6+7)	(Milyon $)	**447,7**	**913,1**	**925,2**	**937,4**	**1277,5**	**1535,3**	**1927,8**	**2023,3**	**2125,4**	**2234,5**
YATIRIM MALİYETİNİN TURİZM GELİRİ İÇİNDEKİ PAYI %		3,6	6,9	6,6	6,3	6,6	5,3	4,5	4,3	4,2	4,1